

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

О. А. Листопад, І. К. Мардарова

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Монографія

Одеса
2021

УДК 378.14+372+004.41

Л 63

*Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 2 від 30.09.2021)*

Рецензенти:

І. А. Княжева, доктор педагогічних наук, професор, Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського;

О. С. Трифонова, доктор педагогічних наук, професор, Миколаївський
національний університет імені В. О. Сухомлинського;

І. П. Анненкова, доктор педагогічних наук, професор, Одеський
національний університет імені І. І. Мечникова

Листопад О. А., Мардарова І. К. Теоретико-методичні засади
формування готовності майбутніх вихователів до використання
інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної
діяльності дошкільників: [монографія]. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2021.
164 с.

ISBN 978-966-2601-03-9

У монографії розглядаються теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Розкрито сутність і структуру феномена «готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників». Розроблено експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Визначено компоненти, показники та схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Схарактеризовані тенденції і закономірності формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у процесі підготовки у закладі вищої освіти.

Подані матеріали можуть бути використані у процесі підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» під час розробки й оновлення навчальних програм з дисциплін педагогічного циклу, педагогічної практики, фахових методик, створенні нових методик їх викладання; розробці навчально-методичних посібників і рекомендацій для студентів; при оновленні та доповненні змісту лекцій і навчальних завдань для самостійної та науково-дослідної роботи студентів із навчальних дисциплін «Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» і педагогічної практики; в системі післядипломної освіти вихователів закладів дошкільної освіти і викладачів вищої педагогічної школи.

УДК 378.14+372+004.41

ISBN 978-966-2601-03-9

© Листопад О.А., Мардарова І.К., 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	7
1.1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників	7
1.2. Стан підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у теорії і практиці освіти	22
1.3. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників	31
Висновки з розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	42
2.1. Зміст і результати пошуково-розвідувального етапу експериментального дослідження	45
2.2. Методика і результати проведення константувального етапу експерименту	54
2.3. Методика реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників	69
2.4. Результати експериментального дослідження та їх аналіз (прикінцевий зріз)	100
Висновки з розділу 2	108
ВИСНОВКИ	111
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	114
ДОДАТКИ	129

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- БКДО** – базовий компонент дошкільної освіти
ЕГ – експериментальна група
ЕОМ – електронна обчислювальна машина
ЗВО – заклад вищої освіти
ЗДО – заклад дошкільної освіти
ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології
КГ – контрольна група
КІК – комп’ютерно-ігровий комплекс
КТ – комп’ютерні технології
МНК – мультимедійний навчальний комплекс
НІТ – нові інформаційні технології
ПК – персональний комп’ютер
ТІН – технічних інструмент навчання
ТЗН – технічні засоби навчання

ВСТУП

В умовах інформатизації і діджиталізації суспільства, входження України до європейського соціокультурного простору, реформування освіти, виведення її на рівень розвинених держав світу значною мірою залежить від підвищення ефективності виховання і навчання в її першій ланці – дошкільній освіті, що неможливо без підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних професіоналів-вихователів, які володіють цифровою компетентністю. У Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти наголошено, що дошкільне дитинство – це період активного пізнання довкілля, розвитку психічних процесів, особистісних властивостей і якостей дитини. Це зумовлює необхідність активізації пізнавальної діяльності дітей, зокрема з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Сутність і особливості розвитку пізнавальної діяльності дошкільників розглядаються в наукових дослідженнях П. Гальперіна, Д. Ельконіна, О. Запорожця, В. Котирло, О. Леонтєва, М. Подд'якова, В. Прокопенко, Н. Рахманової, Н. Смірної, Н. Тализіної, С. Татарінової, А. Щетиніної та ін. Проблема активізації цієї діяльності в умовах ДНЗ висвітлюється у працях О. Дибіної, О. Кононко, С. Ладивір, Б. Мухацької, В. Суржанської та ін. Теоретичні і методичні аспекти розвитку пізнавальної сфери дошкільників у процесі різних видів діяльності розкриваються в дослідженнях А. Богуш, Р. Буре, В. Давидова, Ю. Демидова, Л. Лохвицької, Т. Поніманської та ін.

Проте суспільні потреби висувають нові вимоги як до розвитку пізнавальної сфери дитини, так і рівня підготовки фахівців, які організують активну пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку, у тому числі із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні підходи до здійснення професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлюються в дослідженнях О. Абдулліної, І. Богданової, А. Богуш, Н. Грами, Т. Жаровцевої, І. Зязюна, Е. Карпової, М. Князян, З. Курлянд, Р. Хмелюк та ін. Концепції формування готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності представлені в роботах К. Дурай-Новакової, М. Д'яченко, А. Ліненко, Л. Хомич та ін.

Розглянуто готовність студентів педагогічного факультету до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності (Н. Диканська); становлення і розвиток комп'ютерної освіти студентів (О. Майборода); формування готовності майбутніх педагогів до використання комп'ютерних інформаційних технологій у професійній діяльності (О. Разинкіна); підготовку майбутніх педагогів до використання аудіовізуальних і комп'ютерних технологій (О. Трофимов). Чільне місце серед цих досліджень посідають праці, присвячені використанню інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічному процесі ЗДО (Ю. Горвіц, С. Дяченко, О. Зворигіна, Н. Кирста, Н. Лисенко, В. Могільова,

В. Моторін, С. Новосьолова, С. Пейперт, Г. Петку та ін.). У дослідженнях зазначається, що у сучасній дошкільній освіті пред'являються якісно нові вимоги до процесу педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, організації їхньої пізнавальної діяльності, формування життєвої і цифрової компетентностей. Проте теоретичні і методичні аспекти формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема в організації пізнавальної діяльності дошкільників, не були предметом спеціального дослідження.

Таким чином, існує низка суперечностей між: зростаючими потребами суспільства в інформатизації освітньо-виховного процесу ЗДО і готовністю майбутніх вихователів використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності; необхідністю вдосконалення процесу формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій при організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку та потребою в науково обґрунтованих умовах його здійснення.

У монографії розглядаються теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Розкрито сутність і структуру феномена «готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників». Розроблено експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Визначено компоненти, показники та схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Схарактеризовані тенденції і закономірності формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у процесі підготовки у ЗВО.

Подані матеріали можуть бути використані у процесі підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» під час розробки й оновлення навчальних програм з дисциплін педагогічного циклу, педагогічної практики, фахових методик, створенні нових методик їх викладання; розробці навчально-методичних посібників і рекомендацій для студентів; при оновленні та доповненні змісту лекцій і навчальних завдань для самостійної та науково-дослідної роботи студентів із навчальних дисциплін «Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» і педагогічної практики; в системі післядипломної освіти вихователів ЗДО і викладачів вищої педагогічної школи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників

На сучасному етапі цифровізації суспільства інформаційно-комунікаційні технології починають використовувати як засіб виховання і навчання в системі вітчизняної дошкільної освіти. Це знаходить своє відображення в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (БКДО) [7], освітніх програмах «Впевнений старт» [28], «Дитина» [40], «Я у світі» [216]. Реалії сьогодення переконливо доводять важливість упровадження в освітній процес ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій, що в органічному поєднанні з традиційними починають застосовувати під час організації пізнавальної діяльності дітей.

Для визначення термінологічної бази дослідження схарактеризуємо зміст основних дефініцій. «Технологія» перекладається з грецької мови, як «знання про мистецтво або майстерність» [22, с. 336]. Провідним у будь-якій технології вважається детальне визначення кінцевого результату і точне його досягнення. Передумовами застосування поняття «технологія» щодо процесів у виробничій або соціальній сферах є «їх запрограмованість, окресленість кінцевих властивостей, засобів творення, цілеспрямоване моделювання умов здійснення, а також реальне функціонування цих процесів» [79, с. 6].

Поняття «технологія» в педагогічній науці пройшло певні етапи свого розвитку. Спочатку мова йшла про технізацію навчального процесу. Цьому сприяла розробка в середині 20-х років ХХ ст. С. Прессі технічного пристрою для перевірки виконання контрольних завдань. У 50-ті роки минулого сторіччя проблеми педагогічної технології пов'язувались з використанням програмованого навчання. У сучасній науці «педагогічна технологія» розглядається як «чітке наукове проектування і відтворення гарантуючих успіх педагогічних дій» [8, с. 6].

На думку С. Вітвицької поняття педагогічна технологія може бути представлено трьома аспектами:

- а) «науковим (педагогічна технологія як складник педагогічної науки, що проектує педагогічні процеси в педагогічних системах);
- б) процесуально-описовим (опис, алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення гарантованих результатів, запланованої мети);

в) процесуально-дійовим (здійснення технологічного процесу, функціонування всіх особистісних інструментальних і методологічних педагогічних засобів)» [23, с. 125].

Процес становлення нової педагогічної технології охоплює такі етапи: «виникнення суспільної потреби – фундаментальні дослідження в галузі психології – прикладні психолого-педагогічні дослідження – розроблення нових технологій – відображення новостворених технологій у навчально-програмній і навчально-методичній документації» [79, с. 14].

Найбільш містка класифікація педагогічних технологій запропонована Г. Селевко:

- за рівнем застосування (загально педагогічні, предметні, галузеві, локальні, модульні, вузько методичні);
- за філософською основою (матеріалізм, ідеалізм, діалектика, метафізика, сцієнтизм (наука) доцільність, гуманізм, антигуманізм, антропософія, теософія, прагматизм, екзистенціалізм);
- за провідним фактором психічного розвитку (біогенні, соціогенні, психогенні, ідеалістські);
- за концепцією засвоєння (асоціативно-рефлекторні, розвивальні, інтеріоризаторські, біхевіористичні, гештальт-технології, сугестивні, нейролінгвістичні);
- за орієнтацією на особистісні структури (інформаційні, операційні, саморозвитку, формування естетично-художнього ставлення, формування морально-стичного ставлення, евристичні);
- за характером змісту і структури (навчальні, виховні, світські, релігійні, загальноосвітні, професійні, гуманістичні, технократичні, монотехнології, політехнології, проникаючі технології);
- за організаційними формами (класно-урочні, альтернативні, академічні, клубні, індивідуальні, групові, колективний спосіб навчання, диференційоване навчання);
- за типом управління пізнавальною діяльністю (класично лекційні, навчання з книгою, навчання з допомогою ТЗН, система «консультант», система малих груп, система «репетитор», програмне управління, комп'ютерне навчання);
- за підходом до дитини (авторитарні, дидакто-, соціо-, антро-, педоцентричні, особистісно-орієнтовані, езотеричні, вільного виховання, технології співробітництва, гуманно-особистісні);
- за домінуючим методом (догматичні, репродуктивні, пояснювально-ілюстративні, розвивальне навчання, проблемні, пошукові, творчі, програмоване навчання, діалогічні, ігрові, саморозвивальне навчання, інформаційні (комп'ютерні));
- за напрямком модернізації існуючої традиційної системи (на основі гуманізації і демократизації відносин, активізації та інтенсифікації діяльності дітей, ефективності організації і управління, цілісні технології

авторських шкіл, альтернативні, доцільні, на основі методичного і дидактичного реконструювання матеріалу);

- за категорією тих, хто навчається (масова технологія, просунутої освіти, компенсуючі, технології роботи з обдарованими, технології роботи з важкими, віктимологічні) [181].

Будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення навчальної інформації [182]. Комп'ютерні технології навчання – це процеси підготовки і передачі інформації, засобом здійснення яких є комп'ютер [195, с. 280]. Комп'ютерні технології спрямовані на: підготовку особистості до життя в інформаційному суспільстві; формування вмінь працювати з інформацією; розвиток комунікативних здібностей; формування дослідницьких умінь та вмінь вибору оптимальних рішень; забезпечення великого об'єму якісної інформації. Комп'ютерні технології можуть здійснюватися в таких варіантах: 1) технологія як «проникнення» (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділів); 2) як основна технологія (застосування при вивченні базових тем); 3) як монотехнологія (коли весь процес навчання (діагностика, управління, моніторинг) проводиться за допомогою комп'ютеру) [23].

У педагогічній літературі, поряд з терміном «комп'ютерні технології», зустрічаються поняття «нові інформаційні технології» та «інформаційно-комунікаційні технології». Нові інформаційні технології визначають як сукупність методів, виробничих і програмно-технологічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збирання, зберігання, обробку, узагальнення і поширення інформації [64]. Термін «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ, від англ. Information and communications technology, ICT) часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ – це більш загальний термін, що підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній і бездротових з'єднань), комп'ютерів, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, що дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати і змінювати інформацію. Іншими словами, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відеообробки, передачі, мережевих функцій управління і моніторингу [65].

Спираючись на дані наукових досліджень (Ю. Горвиц, Л. Чайнова, Є. Зворигіна, С. Новосьолова та ін. [132, с. 15]), інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті розглядаємо як комплекс навчально-методичних матеріалів, що охоплює технічні й інструментальні засоби обчислювальної техніки, а також систему наукових знань про їх роль і місце в освітньому процесі ЗДО, форми та методи застосування для вдосконалення діяльності педагогів і дітей та їхньої взаємодії.

Досліджуючи можливості використання дитиною комп'ютера, вчені (Ю. Горвиць, С. Новосьолова, М. Подд'яков та ін.) зазначають, що це здійснює істотний вплив на психічний розвиток дошкільників. Значно збагачується дитячий словник, дошкільники легко опановують нову термінологію. Усе це сприяє розвитку мови, значно підвищується рівень довільності й усвідомлення дій, істотно зростає самооцінка. Вдома дитина із захопленням розповідає про всі «тонкощі» роботи на комп'ютері, що виступає як ефективний засіб її самоствердження, підвищення власного престижу. Успіх у комп'ютерних іграх дозволяє дітям значно підвищувати свій рейтинг в колективі однолітків і навіть виходити в лідери. Усе це в цілому сприяє емоційному комфорту, що є надзвичайно важливим для нормального розвитку особистості.

У ході опанування дошкільником специфічних видів дитячої діяльності формується мотиваційна структура особистості. Відбувається узагальнення досвіду діяльності, складається образ світу, який опосередковує орієнтування дитини в умовах досягнення цілей її дій, що динамічно розвиваються. Виникає цілий ряд нових видів дитячої діяльності, що тісно пов'язані з комп'ютерними іграми (комп'ютерне конструювання, творче експериментування, гра-уява тощо), в яких проявляються в усій повноті такі пізнавальні процеси, як мислення, уява, увага, пам'ять [132].

У сучасних науково-психологічних джерелах термін пізнання визначається як психічний процес придбання, опрацювання, кодування і зберігання знань [167, с. 145]. Також пізнання визначають як специфічну діяльність людини, що орієнтована на відкриття законів природи і суспільства, таємниць буття людини та світу, виявлення можливих способів дій з предметами та явищами [76, с. 256]. У педагогічній літературі пізнання розглядається як процес аналізу і відтворення дійсності засобами мислення. У процесі безпосереднього сприйняття, активного вивчення об'єктивної дійсності в дітей виникають певні уявлення про явища, предмети, процеси довкілля, через пізнання розуміється їх сутність [22, с. 236].

С. Гончаренко зазначає, що «пізнання – процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу в свідомості людей» [34, с. 261]. Зауважується, що пізнання не існує поза життєдіяльністю людини, що по своїй природі є процесом матеріальним, практичним [90, с. 21].

А. Реан [168] процес пізнання пов'язує з потребою в пізнавальній гармонії, прагненням щось зрозуміти, проникнути в сутність явища, почуття здивування або нерозуміння, ясності або невиразності думки, здогадки, близькості рішення, радості відкриття істини.

У процесі пізнання, в результаті власної практичної діяльності формується індивідуальний досвід кожного суб'єкта. У результаті пізнання дитина вступає у взаємодію з дорослими, порівнює власний досвід з їхнім та збагачує його за рахунок опанування досвіду попередніх поколінь. Досвіду поза діяльністю не існує, він виступає її результатом, а в подальшому є

необхідною умовою її успішності. Отже, досвід формується в результаті власної діяльності дитини, а саме у процесі пізнання довкілля. Його наявність є показником успішності процесу пізнання. Чим глибше пізнання, тим змістовнішим є сформований досвід. Чим досвідченіший суб'єкт, тим різноманітніша його діяльність, тим повнішим стає набутий ним досвід [177, с. 15].

Е. Юдін визначає діяльність як «активне ставлення людини до світу, спрямоване на його доцільну зміну і перетворення» [136, с. 180]. С. Вишнякова діяльність розглядає як «форму активного ставлення людини до довкілля, мотивовану сукупність актів поведінки і послідовних дій, що спрямовані на виконання завдань і на досягнення соціально значущої мети» [22, с. 69]. У педагогічному словнику діяльність характеризується як «форма психічної активності суб'єкта, що спрямована на пізнання і перетворення світу і самої людини» [76, с. 71]. Аналогічну думку висловлює В. Шадриков, який переконаний, що «діяльність – це специфічна людська форма ставлення до довкілля, зміст якої складає не тільки його доцільна зміна і перетворення, але і перетворення самої людини» [207, с. 13]. С. Гончаренко визначає діяльність, як спосіб буття людини у світі, її здатність вносити в дійсність зміни [34, с. 98].

Аналізуючи діяльність як психологічну категорію, О. Леонт'єв [90] виділив такі її структурні компоненти: суб'єкт з його потребами; мета відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності [90, с. 98].

Отже, діяльність завжди носить продуктивний характер, її результатом є перетворення в зовнішньому світі та в самому суб'єкті, що її здійснює. Виділяють різні види діяльності (пізнавальну, трудову, ігрову, комунікативну тощо).

У психології пізнавальна діяльність розглядається як свідомо діяльність суб'єкта, спрямована на пошук інформації про об'єкти та явища реальної дійсності, а також придбання конкретних знань [168, с. 215]. У дослідженнях А. Богуш пізнавальну діяльність визначено як організований, цілеспрямований процес засвоєння дитиною нових знань, набуття нових умінь і навичок, уточнення й закріплення знань, умінь та навичок, набутих у попередньому досвіді з допомогою дорослих чи самостійно [15, с. 9]. О. Проскура пізнавальну діяльність дошкільників розглядає як «діяльність, у процесі якої дитина вчиться, пізнає різноманітний оточуючий світ» [166, с. 21]. Т. Поніманська визначає її як діяльність, спрямовану на оволодіння розумовими операціями, пізнавальними інтересами і здібностями [157, с. 87]. Н. Іванова, М. Арсенова, М. Виноградова, Є. Тимошина пізнавальну діяльність дошкільників розуміють як активну діяльність дитини щодо набуття і використання знань [57]. У своїх дослідженнях О. Дибіна, М. Подд'яков, Н. Рахманова, В. Щетиніна пізнавальну діяльність розглядають як пошуково-пізнавальну діяльність (діяльність, що здатна

мобілізувати сили дошкільників у пізнанні реальності, самостійному розкритті її зв'язків, відносин, закономірностей, у перетворенні досвіду) [172, с. 3].

Опираючись на ці дослідження, пізнавальну діяльність дошкільників розуміємо як прояв цілеспрямованої почуттєвої, розумової і практичної активності дітей, результатом якої є усвідомлення об'єктів та явищ довкілля.

Пізнавальна діяльність дитини спирається на її природне прагнення до освоєння довкілля. Вона починається від народження дитини і сприяє її інтелектуальному й особистісному розвитку. Особливе значення мають дії дитини з предметами, завдяки яким вона навчається здійснювати цілеспрямовані рухи, а в подальшому і цілеспрямовану діяльність. Саме в рухах та в діях розвивається інтелект дитини. У спільній діяльності з дорослим вона навчається правильно діяти. Специфічною рисою спільної з дорослим пізнавальної діяльності дитини дошкільного віку є те, що спонукання діяти (мотив) йде від природної внутрішньої потреби дошкільника, а спрямування дій на розв'язання завдання, що постало перед дитиною – за її власною ініціативою, тобто її мета забезпечується дорослим. Пізнавальна діяльність відбувається у двох формах – сприйнятті і мисленні [164].

У дослідженнях Дж. Брунера, розглядається проблема розвитку пізнавальної діяльності (теорія інструментального концептуалізму). Він вважає, що «розвиток забезпечує мінімізацію конфліктів у пізнавальних процесах» [61, с. 97]. Виокремивши критерії дослідження пізнавальних процесів (вікові зміни, накопичення життєвого досвіду, контакт з продуктами культури), ґрунтуючись на результатах дослідження, він дійшов висновку, що людина зі своїми здібностями сприймає чи відтворює свої уявлення про світ трьома способами: дією, образом і символом [61].

Пізнавальна діяльність включає в себе такі компоненти:

- мета – отримання знання, добування інформації;
- мотив – визначається конкретною ситуацією (для продовження роботи, організацією гри, реалізацією творчого замислу тощо);
- способи – пізнавальні вміння, способи дії;
- умови – предметно-розвивальне середовище, що сприяє досягненню мети;
- результат – нове знання (комплекс знань) [57, с. 16].

У процесі пізнавальної діяльності відбувається пізнавальний розвиток дитини (розвиток пізнавальних процесів). До пізнавальних процесів відносять сприйняття, увагу, мислення, уяву, пам'ять, мовлення (усне або писемне).

Універсальною характеристикою пізнавальної діяльності дитини, за О. Подд'яковим, виступає дослідна поведінка як така, що «спрямована на пошук і здобуття нової інформації із зовнішнього оточення» [152, с. 7]. Вона виконує важливі функції в розвитку пізнавальних процесів усіх рівнів, у

навчанні, соціальному й особистісному розвитку. Є. Рацкович «дослідну поведінку» трактує як «вид поведінки, що будується на базі пошукової активності і спрямована на вивчення об'єкта, нетипової (проблемної) ситуації». Фундаментом дослідної поведінки є «психічна потреба в пошуковій активності», яка виступає в якості мотиву [171, с. 12].

Мотивом дослідної поведінки дитини, за О. Подд'яковим, є допитливість. Він зазначає, що вона близька до поняття «потреба в нових враженнях» [152, с. 7]. Н. Лобова допитливість визначає як інтегральну властивість особистості, що містить мотиваційний, операційно-результативний і рефлексивно-оцінний компоненти. Таким чином, на її думку, означений феномен органічно включає пізнавальні потреби і пізнавальні інтереси, засоби інтелектуальної діяльності та розумові дії, здатність до оцінювання власних дій. Як інтегральна властивість особистості допитливість проявляється у прагненні до самостійного пізнавального пошуку, до засвоєння і перетворення інформації [98]. За визначенням О. Лінник, допитливість – це інтелектуальне почуття, що є передумовою виникнення пізнавального інтересу і реалізується в дослідно-творчій та пізнавальній діяльності дитини [97, с. 25]. У дослідженні В. Михальської, пізнавальний інтерес розглядається як своєрідна емоційна й усвідомлена спрямованість особистості на об'єкти реальної дійсності з метою їх пізнання [122, с. 7].

За Є. Рацкович дослідницьку діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності та будується на базі дослідної поведінки [171, с. 13]. Досліджуючи конкретний предмет, дитина спирається на свої відчуття, які дозволяють їй сприймати сигнали, властивості й ознаки речей. Вони пов'язують дитину із зовнішнім світом і є як основним джерелом пізнання, так і основною умовою її пізнавального розвитку [102].

Як зауважують А. Щетиніна і М. Смірнова, пізнавальна дія здійснюється як у зовнішній практичній формі, так і у формі внутрішньої розумової дії. Розумова дія в дошкільників формується поступово і планомірно, проходячи ряд етапів: від зовнішньої розгорнутої практичної дії дитини з реальними предметами або їх замісниками до скороченої, згорнутої, швидкої внутрішньої дії [212].

Поетапне формування розумових дій у дітей представлене в дослідженнях П. Гальперіна і Н. Талізної:

- перший етап – мотиваційний, головне завдання педагога полягає у втягуванні дитини до спільної пізнавально-розвивальної діяльності, у спонуканні інтересу до неї та її підтримці різноманітними засобами;

- другий етап – орієнтувальний, під час якого педагог ознайомлює дітей з тим, як вони мають діяти (з чого починати, в якому порядку продовжувати). Основний акцент ставиться на методах, способах виконання

дій. Структура дії задається дитині через систему ігор і вправ на кожен крок алгоритму дії. Всі дії обов'язково проговорюються як дорослим, так і дитиною;

- третій етап – виконання дії в матеріальній (матеріалізованій) формі. Це виконання дій з предметами або картинками, схемами, моделями. Дія на цьому етапі виконується практично, руками;

- четвертий етап – зовнішньо мовленнєвих дій, які промовляються дитиною вголос;

- п'ятий етап – дія згортається і промовляється у формі внутрішнього мовлення;

- шостий етап – розумова дія, максимально швидка, згорнута, результативна. Формується переважно в дітей старшого дошкільного віку [212, с. 6].

Аналіз літературних джерел [2, 7, 16, 40, 56, 93, 103, 121, 147, 156, 168, 212] свідчить, що діти після 5 років здатні до зумовленої логічної обробки інформації, яку вони сприймають. Вони можуть відносити об'єкт до окресленої категорії за певною ознакою, встановлювати зв'язки і залежності, прогнозувати свої дії на 2-3 кроки вперед, узагальнювати, систематизувати. Велику роль у цьому віці відіграє мовлення. Дитина у шість років уже користується всіма видами мовлення, у тому числі внутрішнім. Це дає можливість формувати внутрішній план дій (висувати гіпотези, передбачати наслідки). Дитина старшого дошкільного віку може вирішувати розумові завдання не тільки практичними діями й оперуванням уявленнями, вона засвоює поняття і використовує їх при вирішенні завдань і у своїх судженнях. Однак пізнання дитиною довкілля залишається переважно чуттєвим, знижуються пороги сприйняття, дитина краще розрізняє і диференціює звуки, кольори, запахи тощо. Інтенсивно формується система сенсорних еталонів. Значну роль в обстеженні об'єктів поряд з рукою відіграє око, яке наприкінці старшого дошкільного віку стає провідним органом пізнання.

У процесі пізнання все більшу роль починає відігравати уява. Вона слугує основою для розвитку творчості, створення дитиною власних задумів, моделей дій, схем явищ та їх деталізації. Це є важливим для розвитку індивідуальності дитини, гнучкості і пластичності не тільки її розумової, пізнавальної діяльності, але й практичної, продуктивної. У старшому дошкільному віці починають урівноважуватися процеси гальмування і збудження, внаслідок чого виникає здатність до вольових дій. Дошкільник може ставити мету і свідомо досягати її: довільно запам'ятовувати що-небудь, навчитися дечого [212].

Якісною характеристикою пізнавальної діяльності дітей виступає їхня пізнавальна активність. Як зазначають Н. Кудикіна і Т. Потапова, «пізнавальна активність формується у процесі життя особистості, а на дошкільній припадає її стартовий період» [87, с. 22].

Під пізнавальною активністю дитини В. Суржанська розуміє «рису особистості, яка виявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності» [196, с. 8].

У педагогічному словнику пізнавальна активність визначається як «якість навчальної діяльності дитини, яка проявляється в її ставленні до змісту і процесу навчання, у прагненні до ефективного оволодіння знаннями та вміннями, у мобілізації морально-вольових зусиль на досягненні мети, вмінні отримувати естетичну насолоду, якщо мета досягнута» [22, с. 236].

М. Лісіна зауважує, що пізнавальна активність передає стан готовності до пізнавальної діяльності, що виявляється в наявності уваги, інтересу, настрою на діяльність [94, с. 22].

За визначенням учених (Л. Нісканен, О. Шаграєвої та ін.) під пізнавальною активністю дітей дошкільного віку слід розуміти активність, що виникає з приводу пізнання і в його процесі. Вона виражається в зацікавленому прийнятті інформації, в бажанні уточнити і поглибити свої знання, в самостійному пошуку відповідей на цікаві запитання, у використанні порівняння за аналогією і за протилежністю, в умінні і бажанні задавати запитання, у проявленні елементів творчості, в умінні засвоїти способи пізнання та застосувати їх на іншому матеріалі [131, с. 146]. У своїх дослідженнях О. Дибіна спирається на визначення двох типів дитячої активності, що допомагають дитині-дошкільнику отримувати базові знання, саморозвиватися: власна дитяча активність, що повністю визначається самою дитиною, її внутрішнім станом. Дитина в цьому процесі виступає як повноцінна особистість, як творець власної діяльності, ставлячи мету і шукаючи способи її досягнути; активність, що стимулюється дорослим, який організовує діяльність дитини, показуючи і розповідаючи, що та як потрібно робити. Знання і вміння засвоєнні дитиною за допомогою дорослого стають її надбанням та визначаються нею як власні [172, с. 6].

Характеристики пізнавальної активності дітей дошкільного віку подано Н. Кудикіною, а саме: здатність за власним бажанням здійснювати активну пізнавальну діяльність без допомоги або за допомогою дорослих; повну або часткову усвідомленість мети пізнання; використання в пізнавальній діяльності попередньо набутих знань та пізнавальних умінь; уміння елементарно аналізувати, оцінювати і контролювати власні пізнавальні дії та дії однолітків; співвідносити результат з попередньо поставленою метою; елементарно корегувати власну пізнавальну діяльність; докладати вольових зусиль і долати труднощі у процесі досягнення мети; здобувати результат, адекватний або наближений до поставленої мети та задоволення від інтелектуальної роботи [87, с. 24].

Особливою формою пошуково-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, як зазначає О. Дибіна, є експериментування як діяльність, у якій яскраво вираженні процеси виникнення і розвитку нових цілей та мотивів особистості, котрі лежать в основі саморухливості і саморозвитку дошкільників. В експериментуванні проявляється власна активність дітей, що спрямована на отримання нових відомостей, знань (пізнавальна форма експериментування), продуктів дитячої творчості – нових будівель, малюнків, казок тощо (продуктивна форма експериментування). Органічно взаємодіють психічні процеси диференціації та інтеграції при загальному домінуванні інтеграційних процесів. Експериментування у всій своїй повноті й універсальності є способом функціонування психіки [172, с. 8].

Учені (Л. Пермінова, Є. Рацкович) зазначають, що у процесі дитячого експериментування діти вчаться: бачити, виділяти і вирішувати проблему, приймати і ставити мету, аналізувати об'єкт або явище, виділяти істотні ознаки і зв'язки, зіставляти різні факти, висувати гіпотези, припущення, відбирати засоби і матеріали для самостійної діяльності, здійснювати експеримент, робити висновки, фіксувати етапи і результати графічно [147, с. 90].

Пізнавальною діяльністю дошкільників, до якої вони несвідомо прагнуть у пізнанні довкілля, виступає гра. О. Подд'яков зазначає, що ігрова діяльність дітей тісно пов'язана з дослідною поведінкою. Дослідна поведінка виникає при зустрічі з новим незнайомим об'єктом (людиною, річчю, пристроєм тощо). У ході дослідження він стає все більш відомим, зрозумілим, безпечним і тоді з ним може розпочатися гра. Потім можливі два шляхи. Об'єкт або поступово набридає і суб'єкт його залишає, або у процесі гри виявляються нові, раніше невідомі властивості об'єкта. Тоді виникає орієнтовно-дослідницька реакція і знову може розпочатися дослідницька поведінка [152, с. 75].

Як зазначає А. Богуш, пізнавальна діяльність у дошкільному дитинстві складається поступово і відбувається у двох напрямках: стихійно, в різних формах життєдіяльності, де вона складає основний її зміст та цілеспрямовано, у процесі спеціально організованого навчання. Цілеспрямоване навчання дошкільників проходить кілька стадій свого становлення від пізнавально-ігрового, пізнавально-ігрового з елементами навчання до пізнавально-навчального [16, с. 37].

Отже, можемо дійти висновку, що пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку мотивована прагненням дитини пізнавати нове, отримувати інформацію про якості, властивості предметів, явища довкілля. Завдяки пізнавальній діяльності відбувається пізнавальний розвиток дитини, розвиток її пізнавальних процесів (сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви). Провідною пізнавальною діяльністю дітей дошкільного віку є гра. Виступаючи в тісному зв'язку з дослідницькою поведінкою, вона надає дітям спроможність отримувати досвід існування в довкіллі.

Ігрова діяльність дошкільника, збагачена комп'ютерними засобами, сприяє виникненню психічних новоутворень, а саме: теоретичного мислення, розвиненої уяви, здатності до прогнозування результату дії, проєктних якостей мислення тощо, що призводять до значного підвищення, розвитку творчих здібностей дітей [124, с. 86].

Слід зазначити, що існують різні погляди щодо можливостей використання комп'ютера та інформаційно-комунікативних технологій як засобу організації навчання і виховання дітей. У багатьох дослідженнях [6, 11, 20, 38, 62, 93, 120, 168, 169, 174] вказується, що діти дошкільного віку більш вразливі до різних чинників середовища, оскільки їх організм перебуває у стані інтенсивного розвитку.

Як зауважує О. Дніпров [42], для дітей заняття на комп'ютері дуже привабливі, але тривале заворожене сидіння за ним може призвести до перенапруження нервової системи, порушення постави (сколіоз), втомленості зору, ураження кистей рук і суглобів тощо.

У дослідженні М. Калиновської наголошено, що електронне випромінювання комп'ютера може призвести до шкідливого впливу на стан організму дитини (зниження імунітету, мозкові порушення, захворювання ендокринної системи тощо) [67].

Не менш вагомого значення набуває ігрова комп'ютерна залежність, яку розглядає О. Шмельов [208]. Дослідник визначає її як хворобливе захоплення рольовими комп'ютерними іграми, в яких гравець бере на себе роль віртуального персонажа і живе його життям, відчуваючи себе в реальному житті дискомфортно. Зважаючи на це, учений велике значення приділяє дотриманню санітарно-гігієнічних умов: якості комп'ютера і комп'ютерного програмового забезпечення, правил організації робочого місця, профілактичним заходам тощо.

Спостерігаються тривожні тенденції впливу мережі Internet, особливо на дітей. А саме: надмірне захоплення «віртуальною реальністю» призводить до зменшення соціального досвіду реальної взаємодії; через Internet молодь одержує практично безконтрольний доступ до великої кількості матеріалів, що мають антигуманний характер; у процесі спілкування через комп'ютерні мережі діти можуть стати жертвами осіб, що використовують це середовище у своїх особистих корисливих або злочинних цілях [78, с. 40].

С. Семчук [184] зазначає, що під час тривалого перебування за комп'ютером молоде покоління піддається таким головним чинниками ризику, як-от: втома очей від мерехтливого зображення на екрані, тривала статична робоча поза користувача, психологічна втома від невідповідного оформлення й освітлення приміщення, втома через неправильне ергономічне оформлення і психологічний зміст програмного забезпечення, стреси, що виникають через застосування комп'ютерів, невідповідність комп'ютерної реальності поглядами на світ у цілому та надання переваги віртуальному світу.

Т. Поніманська попереджає, що для використання ІКТ у роботі з дошкільниками в умовах ЗДО необхідні відповідні умови: окрема комп'ютерна зала й зала релаксації (з живими рослинами, акваріумами, тераріумами, вольєрами з птахами, аквацентром тощо); спеціальні дитячі комп'ютерні меблі; багатофункціональне ігрове обладнання, індивідуальне місце за комп'ютером (один комп'ютер одній дитині); відповідні навчальні програми для дітей; а головне – компетентні вихователі. «Лише дотримання всіх цих умов робить доречним використання персонального комп'ютера для розвитку дитини», – вказує учена [156, с. 412].

Необхідно також звернути увагу на фізіолого-гігієнічні вимоги до самого комп'ютерного устаткування (розмір екрану, його яскравість, контраст зображення з фоном, відстань до очей; засоби керування персональним комп'ютером (миша, клавіатура) їх відповідність віковим можливостям); навчальне приміщення (орієнтація вікон, освітлення, повітряно-тепловий режим тощо); робоче місце дошкільника (висота столу, стільця, відповідність їх віковим особливостям, наявність освітлення клавіатури тощо) [124, с. 63].

Отже, вплив ІКТ на здоров'я дітей, має певні фактори ризику. Серед них:

- негативний вплив на здоров'я дітей (сидяче положення у ході тривалого проміжку часу, психологічна втома, вплив електромагнітного випромінювання монітору, навантаження на зір, перевантаження суглобів кистей рук, комп'ютерна залежність, стан тривожності тощо).

- неякісне комп'ютерне устаткування (розмір екрану, його яскравість, контраст зображення з фоном, відстань до очей, вимоги до засобів керування персональним комп'ютером (миша, клавіатура) їх відповідність віковим можливостям);

- неякісне програмове забезпечення (застаріле комп'ютерне устаткування, комп'ютерні програми (ігри) жорстокого, агресивного характеру, непродумані ігрові та відео сюжети тощо);

- не організоване робоче місце за комп'ютером (невідповідність меблів віку дитини, відсутність правильного освітлення, кімнати релаксації тощо).

Водночас, М. Боташова наголошує на необхідності розглядати комп'ютери як один із факторів довкілля, враховуючи, що реакція організму залежить від сумарного ефекту комп'ютера та інших умов: урбанізації, клімато-географічних умов, антропогенних стресорів різного походження [20, с. 21].

У своїх дослідженнях А. Бірюкович встановила, що тривалість ігрових занять на комп'ютері в межах 5 хвилин не викликає несприятливих змін в організмі дітей 6 років (функціональний стан центральної нервової системи і зорового аналізатора). При грі тривалістю 10 хвилин, зовнішні ознаки втоми

(рухове занепокоєння, відвернення) відзначалися лише в окремих випадках та наприкінці гри (на останній хвилині) [11, с. 8].

Учені (А. Богуш, Н. Гавриш) зауважують, що комп'ютер може виступати засобом пізнання дитиною довкілля, але вихователь повинен раціонально використовувати комп'ютер у роботі з дітьми залежно від мети і змісту навчання, контролювати розумове навантаження дошкільників, щоб його використання було ефективним [16, с. 87].

У дослідженнях учених (Ю. Горвіц, С. Гур'єв, Є. Зворигіна, С. Іванова, Н. Лисенко, Н. Кирста, С. Новосьолова, Г. Петку, М. Подд'яков, Л. Чайнова та ін.) зазначено, що комп'ютер безпечний як будь-який побутовий пристрій і його використання в дошкільному віці можливе і необхідне, бо сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, різнобічно розвиває дитину. Д. Солпітер підкреслює, що комп'ютер не виступає яким-небудь «чарівним засобом», однак слід усвідомлювати, що за наявності відповідних програм забезпечення, він може позитивно вплинути на ставлення дитини до навчання і розвиток здібності щодо пізнання довкілля [191, с. 45].

Досліджуючи використання комп'ютерних ігор у роботі з дошкільниками, В. Могільова зауважує, що вони вчать долати труднощі, вимагають умінь зосереджуватися на навчальному завданні, запам'ятовувати умови і правильно їх виконувати. Автор переконаний, що завдяки комп'ютеру стає ефективним навчання цілепокладання, планування, контролю й оцінювання результатів самостійної діяльності дитини через поєднання ігрових і неігрових моментів. Дитина входить у сюжет ігор, засвоює їх правила, підкорює їм свої дії, намагається досягнути результату. Так, на її думку, в дитини може розвинути довільна поведінка, інтелектуальні здібності, вольові якості (самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, цілеспрямованість), а також співчуття героям гри. Це збагатить її ставлення до довкілля [124, с. 26].

Подібна думка, висвітлена й у дослідженнях К. Карделлан і Г. Грезійон, які наголошують, що навіть елементарні відеоігри вимагають від дітей уваги, спритності, посидючості і наполегливості. Гравець діє шляхом проб і помилок, а це є активною експериментальною діяльністю. Комп'ютерна гра зобов'язує дитину до постійної ініціативи, до вирішення низки проблем, що логічно змінюють одна одну, що дозволяє дитині в кожний момент гри усвідомлювати важливість і обґрунтованість свого вибору. Так дошкільник наближується до світу дорослих, до світу, де необхідно особисто відповідати за свої рішення [68, с. 41].

У дослідженнях В. Моторина пропонується умовна класифікація комп'ютерних ігор: адвентурні, стратегії, аркадні, рольові, 3D-Action, логічні, симулятори [127].

У дослідженнях учених (М. Подд'якова, С. Новосьолової та ін.) засвідчується можливість проведення в закладах дошкільної освіти комп'ютерних ігор у спеціально обладнаному комп'ютерно-ігровому

комплексі (КІК). Ними наведені вимоги, що повинні бути враховані при організації комп'ютерно-ігрового комплексу в ЗДО:

- наявність у педагогічному штаті закладу дошкільної освіти спеціально підготовленого вихователя-методиста для роботи з дітьми в КІК;
- наявність окремого спеціального приміщення для обладнання КІК, до якого входить комп'ютерна зала, ігрова зала, кімната релаксації. Не можна встановлювати комп'ютери в ігрових кімнатах, у тісних приміщеннях;
- площа комп'ютерної зали повинна бути достатньою для розміщення 6-8 комп'ютерів із розрахунку 5-6 м² на кожний комп'ютер;
- час, що дитина може проводити за комп'ютером не повинен бути більшим, ніж 15 хв. на тиждень;
- стіни і стеля мають бути пофарбовані в кольори пастельних тонів;
- освітлення рекомендується встановлювати зліва від дитини, яка сидить за комп'ютером;
- площа ігрової зали має бути біля 40 м²;
- в ігровій залі має бути ігрове обладнання для сюжетно-рольових, сюжетно-дидактичних ігор, конструювання, зображувальної діяльності тощо;
- у безпосередній близькості до комп'ютерної та ігрової зали необхідно мати майданчик для активних рухів дітей. Це може бути фізкультурна зала, приміщення для музичних занять, кімната обладнана за типом «міні-стадіону» тощо. Важливо, щоб діти, які грають і займаються в комп'ютерно-ігровому комплексі, мали всі умови для покращення здоров'я, розвитку загальних рухів, прагнення до рухливого і змістовного життя;
- зала психічного розвантаження (релаксації) повинна бути оснащена для проведення процедур, що пов'язані з профілактикою короткозорості, зняття зорового і нервового напруження, які можуть виникати під час активного навантаження на органи зору в комп'ютерній залі;
- залу релаксації, по можливості, потрібно оснащати за типом зимового саду, в якому діти зможуть знаходитися серед рослин, спостерігати з близької відстані за равликами, рибками, періодично переводячи погляд на більш дальні об'єкти (яскраві квіти, пташки у клітці тощо);
- зала релаксації повинна мати обладнання для транслявання спокійних, ліричних мелодій [56, с. 279].

На основі експериментальних даних М. Подд'яков і С. Новосьолова зазначають, що додержання цих вимог підвищує якість освітньо-виховної роботи в ЗДО, забезпечує можливість з користю для дітей уводити комп'ютерно-ігровий комплекс у систему засобів дидактики закладу освіти.

Використання комп'ютера як засобу навчання і виховання дітей дошкільного віку досліджувала Г. Петку. Вона застосовувала його на заняттях з математики, грамоти, конструювання, що призводило до підвищення інтересу дітей до навчання, кращого засвоєння ними сенсорних еталонів, математичних уявлень, перших граматичних правил тощо [148].

В. Могільова стверджує, що заняття дітей з комп'ютером містить чотири компоненти: 1) активне пізнання дітьми довкілля; 2) поетапне засвоєння все більш ускладнених ігрових способів і засобів вирішення ігрових завдань; 3) зміна предметно-знакового середовища на екрані монітору; 4) активізація спілкування дитини з дорослими та іншими дітьми. Можливо реалізувати такі цілі: розвиток мотиваційної сфери (формування пізнавальних потреб, мотивів досягнення і самоствердження тощо); ефективне навчання лічбі, письму, читанню тощо; розвиток вищих психічних функцій (мислення, пам'ять, увага тощо); формування довірливості психічних процесів дошкільника; корекційна робота з дітьми з обмеженими можливостями, їхня реабілітація й адаптація; реалізація індивідуального підходу до дитини у процесі навчання; розвиток емоційної сфери (формування необхідних навичок керування своїми почуттями й емоційним станом, подолання надмірної тривожності); «механізація» педагогічних операцій (робота комп'ютера в режимі тренажера) [124, с. 211, 214].

Н. Лисенко, Н. Кирста [93, с. 144] пропонують упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес ЗДО у трьох напрямках: у роботі з дітьми, вихователями, батьками.

Реалізацію першого напрямку, вони пропонують проводити в таких формах: використання комп'ютера як засобу діяльності дитини (проведення комп'ютерних розвивальних ігор із дітьми від трьох до п'яти років у другій половині дня підгрупами: заняття з комп'ютерною підтримкою); заняття в комп'ютерному класі зі старшими дошкільниками один раз на тиждень підгрупами (заняття з комп'ютерної грамотності). Щодо другого напрямку – роботи з вихователями – вчені передбачають необхідність проведення семінарів-практикумів для ознайомлення з педагогічними умовами роботи в комп'ютерному класі, програмно-методичним забезпеченням, шляхами встановлення змістовних зв'язків у навчально-виховній роботі. Роботу з батьками пропонують реалізувати завдяки проведенню батьківських зборів у комп'ютерному класі, перегляду батьками фрагментів занять, ознайомлювання їх з комп'ютерними програмами.

Таким чином, ураховуючи сучасні процеси інформатизації і діджиталізації суспільства і пов'язані з ними тенденції в освіті, педагоги зацікавлені проблемою оптимального і результативного використання дидактичних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Зазначасмо, що в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти комп'ютерні технології можуть виступати як засіб пізнавального, творчого, креативного, мовленнєвого розвитку дошкільників. Виступаючи як збагачуючий і перетворюючий елемент розвивального предметного середовища, комп'ютер можливо використовувати як засіб організації пізнання дітей дошкільного віку, але для цього потрібно дотримуватися гігієнічних, психолого-педагогічних норм і рекомендацій. Застосування ІКТ в освітньому процесі

ЗДО сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, оскільки забезпечує і підтримує процеси самопізнання, самореалізації, творчості, розвитку її індивідуальності.

1.2. Стан підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у теорії і практиці освіти

Сучасний стан розвитку теорії і практики освіти характеризується напруженим пошуком актуального та прогностного (випереджувального) реагування на виклики часу. Освіта, віддзеркалюючи соціально-економічні запити, що стимулюють її інноваційні зміни, стає вагомим ресурсом суспільного розвитку. Зважаючи на це, сучасна людина об'єктивно змушена бути більш мобільною, гнучкою, інформованою, критично і творчо мислячою, умотивованою до свого професійного й особистісного розвитку.

Науковці (А. Богуш [17], Н. Гарвиш [31], Т. Жаровцева [51], Е. Карпова [70], О. Кононко [7], Т. Поніманська [156], І. Рогальська [173] та ін.) наголошують на необхідності підвищення якості підготовки майбутніх педагогів з дошкільної освіти у ЗВО, формування в них спроможності виховувати дитину як самостійну творчу особистість, здатну активно пізнавати матеріальний і соціальний світ.

У педагогічному словнику термін «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [22, с. 262]. Близьке до цього визначення трактування даної дефініції подано в дослідженнях В. Корнещук [82], Е. Сарафанюка [1] та ін., які трактують її як освітній процес у ЗВО, спрямований на формування в особистості професійно значущих знань, практичних умінь і навичок професійної діяльності, професійно-важливих якостей відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик.

На думку В. Сластьоніна [188], професійну підготовку варто розглядати як цілісний процес, що функціонально спрямований на досягнення визначеної мети і включає формування в майбутнього педагога професійно-педагогічних умінь і навичок, виховання певних професійних якостей та цінностей особистості.

За визначенням О. Абдулліної, професійна підготовка майбутнього педагога – це процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [1, с. 40]. Схоже визначення запропоноване Л. Колбіною. Автор визначає професійну підготовку «як процес, що характеризується узагальненням професійних настанов, знань, умінь і навичок» [81, с. 6].

На думку А. Залізняка, професійне становлення майбутнього вихователя у процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь і навичок, але й особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо [54, с. 38].

І. Рогальська [173] підготовку педагогічних кадрів розглядає як процес оволодіння ними наступними видами компетентностей: загальнокультурною – володіння мовами культури, засобами пізнання світу (мітить навчально-пізнавальну й інформаційну компетентності); соціально-трудовою – засвоєння норм, способів і засобів соціальної взаємодії; комунікативною – формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування адекватно наявній ситуації; компетентність у галузі особистісного визначення – формування досвіду самопізнання, усвідомлення свого місця у світі, вибір ціннісних цільових змістових настанов для своїх дій [173, с. 74].

Отже, професійну підготовку майбутніх вихователів розуміємо як цілеспрямований процес формування у студентів настанови на педагогічну діяльність, діапазону наукових уявлень, професійно-педагогічних умінь і навичок, а також якостей особистості (комунікативних, організаційних, корегуючих тощо), необхідних для здійснення педагогічної діяльності.

У педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних авторів, виконаних за останній час, фактично не розглядаються проблеми підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Проте, у дослідженні Л. Габдулісламової [30] зазначено, що сучасний вихователь закладу дошкільної освіти має бути обізнаний з основами дошкільної комп'ютеризації, що, на її думку, є базою для психологічної готовності дітей до подальшої діяльності з комп'ютерною технікою в школі, а також повинен уміти використовувати комп'ютер як засіб виховання і розвитку творчих здібностей дитини. Таким чином, вихователю необхідні знання дошкільної педагогіки і психології, а також знання сучасної комп'ютерної техніки та методики організації комп'ютерних занять [30, с. 5].

Н. Диканською розглянута підготовка студентів педагогічних факультетів до використання нових інформаційних технологій (НІТ) у професійній діяльності. Автор зауважує, що на першому етапі підготовки основними завданнями є: набуття студентами теоретичних знань про НІТ в освіті, їх структуру; ознайомлення із засобами НІТ і педагогічними програмними засобами, з доступними програмово-методичними системами, що призначені для створення педагогічних програмних засобів, з можливостями використання комп'ютера в управлінні навчально-виховним процесом тощо. На другому етапі підготовки студенти набувають практичних умінь і навичок використання НІТ у освітньо-виховному процесі ЗДО й апробації їх у процесі педагогічної практики; пошуку і підготовки матеріалів до занять з використанням комп'ютерних засобів, здійснення

обліку успішності або засвоєння матеріалів, проведення різних видів діагностування з використанням засобів НІТ [39, с. 88].

Досліджуючи проблему підготовки майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників С. Дяченко зазначила, що студенти мають бути мотивовані на оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), і способами формування основ комп'ютерної грамотності в дітей дошкільного віку у процесі професійної діяльності. Тому, одним з ключових напрямів процесу формування готовності студентів до забезпечення основ комп'ютерної грамотності дошкільників було визначено, виховання ціннісного ставлення до інформаційної культури. Пріоритетними в дослідженні були завдання щодо забезпечення майбутніх вихователів теоретичними знаннями щодо технологізації навчально-пізнавальної діяльності дошкільників, формування в них теоретико-практичної основи інформаційних умінь і навичок перетворення інформації в будь-якій галузі продуктивної діяльності людини, самоорганізації та самовдосконалення в майбутній професійній діяльності завдяки здобутим знанням. Студенти повинні володіти комп'ютерною грамотою як основою інформаційної культури, а також мати загальні вміння технологічного характеру (постановка мети і формулювання завдань педагогічної діяльності, визначення її змісту, підбір засобів реалізації, що забезпечують вироблення нових форм та методів проведення навчальних занять) [45, с. 116].

Дещо ширше проблема підготовки педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності розглядається у практиці початкової школи. Досліджуючи особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі, О. Кравчук визначила складники підготовки майбутнього педагога, а саме: інформаційна культура; спрямованість на оволодіння ПК та іншими засобами ІКТ; готовність до використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності; врахування психолого-педагогічних особливостей використання комп'ютерної техніки та дидактичних аспектів викладання суспільствознавчо-природознавчих дисциплін [83].

У дослідженні С. Суховірського зазначено, що педагог з початкової освіти для доцільного використання ІКТ повинен мати: навички кваліфікованого користувача комп'ютерної техніки; знання особливостей використання КТ у початковій школі; вміння використовувати КТ на уроці в початковій школі; здійснювати пошук інформації; отримувати нові знання та здійснювати самоосвіту засобами НІТ; створювати власні дидактичні матеріали засобами НІТ; діагностувати рівень навчальних досягнень учнів засобами НІТ; здійснювати організаційну діяльність і планування засобами НІТ; використовувати НІТ для наукової діяльності та під час підготовки дипломної роботи [197, с. 10].

Учені (О. Співаковський, Л. Петухова та ін.) підкреслюють, що готовність майбутніх учителів початкових класів до використання інформаційно-комунікативних технологій у своїй професійній діяльності, потребує їх озброєння знаннями про місце ІКТ у початковій освіті, принципи побудови уроку з комп'ютерною підтримкою; медичні, гігієнічні і психологічні особливості використання комп'ютерної техніки в початковій школі; проектування та створення програмного забезпечення навчального призначення; основи складання програмного забезпечення контрольньо-оцінювального характеру (електронні тести, кросворди, вікторини) і вимоги до нього; уявлення про можливості використання глобальної мережі Інтернет; пошук та підбір потрібної інформації. Формування в студентів умінь використовувати програмне забезпечення для підготовки і проведення уроку, виховних заходів у початковій школі; навичок опрацювання інформації будь-якого формату, відбору та створення прикладного програмного забезпечення навчального характеру; вміння скласти електронні тести успішності, оформлення засобами ІКТ документації класного керівника; навички створення електронних дидактичних засобів за допомогою гіпертекстових і мультимедійних технологій; здійснення пошуку та відбору інформації у глобальній мережі Інтернет; уміння активно працювати в інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі [190, с. 9].

Р. Гуревич зазначає, що сучасна педагогічна наука визначила перелік основних знань і вмінь, якими має володіти педагог у галузі ІКТ: знати структуру та принципи роботи засобів комп'ютерної техніки, інформаційних і комунікаційних технологій, можливості і галузі використання інформаційних технологій, автоматичних навчальних систем, автоматичних систем управління та їх впливів на різноманітні сфери професійної діяльності, перспективи подальшого розвитку; володіти методологією розробки і розв'язання задач за допомогою комп'ютерної техніки; вміти кваліфіковано застосовувати прикладні програми широкого і спеціального призначення; володіти навичками роботи з програмами автоматизованої підготовки документів, системами машинної графіки, редактором текстів, базами даних, електронними таблицями [49, с. 365].

Проблема підготовки педагога до організаційної діяльності стала предметом спеціального вивчення в дисертаційних дослідженнях С. Маркової, В. Михальської, М. Овчинникової, В. Прокопенко, В. Суржанської, С. Яйлаханова та ін.

На думку В. Волинкіна, поняття «організація» слід розуміти як «упорядкування дидактичного процесу за зазначеними критеріями, надання йому необхідної форми і змісту для найкращої реалізації поставленої мети, розподілу в часі, добору технологій тощо» [27, с. 117]. М. Овчинникова це поняття трактує як внутрішню впорядкованість, узгодженість взаємодії диференційованих і автономних частин цілісного процесу навчання, а також сукупність процесів або діяльностей, що призводять до створення й

удосконалення взаємодії між частинами цілого [135, с. 35]. Погоджуємося з визначенням С. Яйлаханова, який організацію навчальної діяльності формулює як «її планування, здійснення контролю, розподіл сили, мобілізацію ресурсів, урахування чинників довкілля, встановлення зв'язків із середовищем, взаємодію учасників педагогічного процесу». Мета організаційної діяльності, на його думку, полягає у приведенні до системи компонентів навчального процесу, встановлення зв'язку між ними [215, с. 25].

Зазначаємо, що «організований тип діяльності включає ті форми освітньої роботи, через які під безпосереднім керівництвом педагога, за його участі, вихованці залучаються до різноманітних видів специфічної дитячої діяльності. Зокрема: до організованої навчально-пізнавальної діяльності – через заняття, а також гурткову, індивідуальну роботу, спостереження та екскурсії у природу й соціум, пізнавально-розвивальні бесіди, дидактичні ігри, елементарні досліди й дитяче експериментування в повсякденному житті» [63].

У роботі С. Маркової схарактеризовані організаторські вміння педагога, а саме: вміння правильно поставити мету, планувати діяльність дітей, організувати і згуртувати колектив, організувати різноманітну діяльність та озброювати тих, хто навчається методами виконання завдань, керувати своїм психологічним станом, вести облік роботи і контролювати хід виконання завдання [119, с. 8].

Ефективність процесу підготовки студентів до активізації самостійної пізнавальної діяльності дітей підвищується, як констатує у своєму дослідженні С. Улятовська, якщо проводиться цілеспрямована робота, скерована на вдосконалення умінь активізувати пізнавальну діяльність, озброєння методами розвитку самостійності мислення, формування в дітей умінь відокремлювати суттєве в потоці інформації, вести індуктивний (дедуктивний) пошук, планувати свою роботу, працювати в оптимальному темпі, здійснювати самоконтроль за діями [200, с. 13].

Поняття «організація навчально-пізнавальної діяльності» М. Овчинникова розглядає як взаємозв'язок, взаємодію педагога і дитини, а також як взаємодію дітей між собою. Організація навчально-пізнавальної діяльності, на її думку, виступає «як спеціальна впорядкованість навчально-пізнавальних дій дітей і педагога, що відповідає цілям, мотивам та завданням навчання і відбувається у відповідному режимі (навмисне створюваних педагогом певних умовах для навчально-пізнавальної діяльності дітей із застосуванням різноманітних форм, що дозволяють забезпечити успішне формування системи знань та оволодіння досвідом репродуктивної, частково-пошукової і творчої діяльності)» [134, с. 9].

В. Прокопенко підготовку майбутніх педагогів до організації навчально-пізнавальної діяльності дітей вбачає у: націлені педагогів на підвищення інтересу дітей до навчально-пізнавальної діяльності, активізації

самостійної пошуково-творчої роботи, особистісно-орієнтованому спілкуванні з дітьми та відповідному керівництві ігровою діяльністю, саморозвитку майбутніх педагогів, оволодіння ними конкретними психолого-педагогічними і методичними знаннями та прийомами індивідуалізованого навчання [164, с. 12].

Характеризуючи процес організації дитячого пізнання, В. Суржанська [196] у своєму дослідженні наголошує на необхідності підготовки вихователів і батьків як безпосередніх учасників педагогічного процесу. Їхня діяльність розглядається як педагогічна допомога дитині в позитивному зростанні її пізнавальної активності, що спрямована на стимулювання її проявів у притаманних дошкільникам видах діяльності. Досліджуючи пізнавальну активність дітей, учена звертає особливу увагу на організацію дитячого пізнання, що передбачає створення позитивного психологічного клімату, забезпечення відповідного матеріального, предметно-ігрового, розвивального середовища, а також урахування потреби дітей у спілкуванні з дорослими й однолітками. Особливу увагу в роботі приділено засобам пізнання, серед яких предмети, посібники, символічні засоби, іграшки, технічні засоби навчання тощо; мікросередовище; спеціально розроблені з метою розвитку пізнавальної активності старших дошкільників творчі завдання [196, с. 11].

Подібна думка висвітлена в дослідженні В. Михальської, де професійно-організаторська діяльність педагога включає в себе підготовку програмового і методичного забезпечення занять, технічних засобів, проведення організаційних заходів, повідомлення мети, плану і порядку проведення заняття, розподіл обов'язків, встановлення зворотного зв'язку з дітьми, мотивування їх до навчальної діяльності, формування прийомів самостійної роботи [123, с. 48].

З огляду на зазначене, під організацією пізнавальної діяльності дошкільників розуміємо цілеспрямовані дії вихователя зі створення педагогічних умов, вибору і використання форм, методів та засобів, що забезпечують пізнання дошкільниками предметів і явищ довкілля, їх основних властивостей та закономірних змін.

Здійснений аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що підготовка майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників є цілеспрямованим процесом формування їхніх уявлень про можливості і способи використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, навчання їх практичних умінь та навичок упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дітьми дошкільного віку.

Результатом професійної підготовки майбутніх педагогів є їхня готовність до педагогічної діяльності. Так, у роботах учених (А. Алексюк [3], І. Богданова [14], В. Бондар [19], М. Д'яченко [46], К. Дурай-Новакова [44], Н. Кічук [74], Л. Кандибович [47], Н. Кузьміна [86], З. Курлянд [88],

А. Ліненко [92], О. Мороз [126], С. Сисоєва [186], В. Сластьонін [187] та ін.) переконливо доведено, що саме стан готовності особистості до виконання професійно-педагогічної діяльності забезпечує не тільки її ефективність, але й можливість подальшого вдосконалення. Тобто, підготовка виступає засобом формування готовності до діяльності, а готовність є результатом і показником якості підготовки. Такого самого підходу дотримується Т. Жаровцева, «готовність» на її думку – це мета і результат підготовки [51, с. 13]. М. Овичникова, поняття «готовність» визначає як результат спеціально організованої підготовки студентів, в основі якої лежить інтегроване формування особистості майбутнього педагога, що стає можливим за умов поєднання відповідних мотивів, професійних знань, умінь, навичок і педагогічного досвіду, адекватних потребам цієї діяльності [134].

У психологічному словнику поняття «готовність» [18] визначено як настанова, спрямована на виконання якоїсь дії. Вона припускає: наявність певних знань, умінь, навичок, а також готовність до протидії виникаючим у ході виконання дії перешкодам; приписування виконуваним діям особистого сенсу.

Готовність до педагогічної діяльності в дослідженні А. Ліненко розглядається як цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну і волюву мобілізаційність у момент включення в діяльність визначеної спрямованості. Відповідно до позиції цього автора, готовність не є вродженою, а виникає в результаті певного досвіду людини, що ґрунтується на формуванні її позитивного ставлення до професійної діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній [92].

О. Саннікова визначає готовність як новоутворення у структурі особистості, що формується у процесі вибіркового усвідомлення і привласнення майбутнім фахівцем соціально-імперативної інформації щодо змісту освіти та способів його відтворення з подальшим пристосуванням до власних інтересів і психофізіологічних можливостей [178].

Р. Гурін, врозуміє готовність майбутнього педагога до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності як «інтегровану якість особистості майбутнього педагога, що виявляється, по-перше, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання нових інформаційно-комунікаційних технологій та їх засобів; по-друге, в наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у процесі інформатизації процесу навчання [36, с. 8]. За С. Дяченко, професійна готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у галузі інформаційно-комунікаційних технологій – це сформованість у студентів сукупності знань і вмінь про інформаційно-комунікаційні технології, педагогічно-програмні засоби навчання, а також набуття технічних навичок

використання й обслуговування персонального комп'ютера та периферійних пристроїв [45, с. 92].

І. Богданова поділяє готовність на: професійно-педагогічну (установка на засвоєння системи знань, передового педагогічного досвіду і всіх надбань світової та національної культури, формування самосвідомості й усталеного ставлення до професії, що виявляється в системі мотивів, особистісних поглядів і цілей, оволодіння системою основ наук, педагогічними вміннями та навичками, оволодіння педагогічною технікою і технологією, основами майстерності, формування професійно-педагогічної культури діяльності, як культури спілкування, культури мови, саморегуляції, зовнішнього вигляду); індивідуально-психологічну (виявлення і розвиток особливостей індивідуально-пізнавальних процесів, формування педагогічних здібностей, професійно вагомих якостей особистого володіння методами самопізнання, самовдосконалення та самовиховання); біоенергетичну (формування цілісного гармонійного світогляду як сукупності підходів до світобачення (матеріалістичного та ідеалістичного, духовного і прагматичного, наукового та релігійного, логічного й інтуїтивного), формування здібностей до постійного пізнання себе як засобу духовного саморозвитку й оздоровлення, мобілізації і використання прихованих резервів психічного здоров'я, оволодіння медитаційними методами тренування свідомості, формування вмінь знайти своє місце в житті у відповідності з законами Природи і Космосу, вмінь самореалізації, розкриття своїх творчих потенцій, протистояння життєвим труднощам, формування адаптивних здібностей) [14, с. 66].

Аналіз поняття «готовність до педагогічної діяльності» дає змогу розглядати її як новоутворення у структурі особистості, що є результатом спеціальної підготовки, у процесі якої відбувається врахування психічного стану суб'єкта, його мотивації, формування в нього настанов на позитивне ставлення до педагогічної діяльності, знань, вмінь, навичок, здібностей, а також якостей особистості, які у своїй сукупності дозволяють йому успішно виконувати професійну діяльність.

Зауважимо, що на сьогодні у визначенні структурних компонентів готовності теж не існує єдиного трактування. У дослідженнях О. Листунова у структурі готовності до професійно-педагогічної діяльності як інтегративної характеристики, виокремлено такі групи взаємопов'язаних компонентів: когнітивний (відображає знання про професію, структуру педагогічної діяльності, складає систему методологічних, предметних, методичних знань і пізнавальних вмінь практико-зорієнтованої діяльності, що формують цілісну особистість); ціннісно-мотиваційний (вміщає в себе професійно-значущі потреби і мотиви педагогічної діяльності, які сприяють перетворенню отриманих знань у стійкі професійні погляди, переконання, ідеали та значення. Визначенні трансформації пов'язані особистісним ставленням і лежать в основі спрямованості майбутнього педагога, визначають характер

його професійної діяльності, поведінки, відображають рівень розвитку педагогічної культури особистості); операційно-діяльнісний (сформований сукупністю способів і прийомів ефективної педагогічної діяльності, що забезпечують найбільш високу дієздатність, адаптивність к умовам, що змінюються) [95, с. 9].

До структури готовності, згідно досліджень М. Д'яченко і Л. Кандибовича, входить: позитивне ставлення до діяльності, адекватні до вимог професії риси характеру, здібності, темперамент, мотивація, необхідні знання, вміння і навички, стійкі професійно-важливі особливості пізнавальних, емоційних та вольових процесів [46].

За В. Сластьоніним, готовність до професійно-педагогічної діяльності розглядає – це складний синтез взаємопов'язаних компонентів: психологічного, науково-теоретичного, практичного і психофізіологічного [187].

Як зауважує А. Ліненко, готовність, з одного боку, є особистісною (емоційно-інтелектуальна, вольово-емоційна, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіху, потребу вирішення поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізації сил, подолання невпевненості тощо); з іншого – операційно-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички і засоби педагогічного впливу) [144, с. 228].

Розглядаючи готовність до педагогічної діяльності, Т. Садова передусім визначає мотиваційно-цільовий компонент, що передбачає професійні настанови, позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, стійкі наміри присвятити себе педагогічній діяльності тощо; змістово-операційний, компонент до якого належать система професійних знань, умінь і навичок, педагогічне мислення, професійне спрямування уваги, сприймання, пам'яті, дії й операції, необхідні для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності [176].

Отже, результатом підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників вважаємо «готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників», яку визначаємо як новоутворення у структурі особистості, що забезпечує використання цих технологій у вирішенні завдань професійної діяльності. Вона виступає окремою частиною загальної готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності та складається з сукупності мотиваційного, когнітивного й операційного компонентів.

Когнітивний компонент характеризується наявністю уявлень щодо мети, форм і методів організації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Мотиваційний компонент означеної готовності передбачає наявність інтересу і потреби щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вихователів.

Операційний компонент характеризується сформованістю у вихователів професійних умінь і навичок, що забезпечують упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організацію пізнавальної діяльності дошкільників.

Усі ці три компоненти є тісно пов'язаними між собою і взаємообумовленими. Теоретичні знання і практичні вміння є необхідною передумовою для розвитку позитивного ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, водночас позитивне ставлення спонукає особистість до опанування нових професійних знань та умінь.

1.3. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників

Сучасний стан упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти, потребує наявності відповідної підготовки майбутніх вихователів, зокрема щодо здійснення педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, організації їхньої пізнавальної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Це вимагає визначення ряду педагогічних умов, що сприятимуть формуванню готовності студентів (майбутніх вихователів) до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

У філософському енциклопедичному словнику «умова» визначається як: 1) середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати; 2) обставини, в яких що-небудь відбувається [204, с. 12]. У педагогічному словнику «умови» визначаються як сукупність зовнішніх обставин, у яких відбувається навчальна діяльність і обставин життєдіяльності її суб'єктів [22, с. 348]

С. Єрмакова педагогічні умови розглядає як обставини, від яких залежить те, як відбувається цілісний продуктивний освітній процес професійної підготовки фахівців [50, с. 88].

Зважаючи на завдання дослідження, під педагогічними умовами розуміємо обставини, що забезпечують успішність професійної підготовки майбутніх вихователів, метою якої є їхня готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дітей.

Визначаючи першу педагогічну умову, спиралися на те, що залучення дітей до роботи на комп'ютері починається з дошкільного віку. Цілі і завдання організації процесу ознайомлення дітей дошкільного віку з

інформаційно-комунікаційними технологіями зазначені в БКДО і програмі «Я у світі». Формою організації виступають заняття, що проводяться у вигляді бесіди педагога (який має відповідну підготовку) і практичної діяльності дітей на комп'ютері. Для практичних занять рекомендується використовувати навчально-розвивальні та ігрові комп'ютерні програми, розроблені спеціально для дошкільнят, зміст і оформлення яких відповідає віковим психофізіологічним особливостям дітей [7; 216].

Показники компетенції дитини, її знання, вміння і навички роботи на комп'ютері подано в освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина». Передбачено, що дитина може підготувати до роботи включений до мережі комп'ютер (включити монітор і процесор); друкує буквами слова та читає, набирає прості команди комп'ютера (за зразком); використовує спеціальні клавіші та маніпулятор «мишку», виправляє неправильно надруковані слова або команди; знає правила безпечної поведінки в Інтернеті [40, с. 267].

Основні завдання для педагогів з дошкільної освіти щодо організації ознайомлення дітей з комп'ютером і організації безпечної діяльності з ним: формування в дітей елементарних уявлень про комп'ютер як сучасний технічний засіб, можливості його використання в різних сферах життя; озброєння початковими знаннями, вміннями та навичками самостійного володіння комп'ютером для ознайомлення з довкіллям, конструювання, малювання, експериментування тощо; сприяння розвитку передумов теоретичного мислення й інтересу до дій з комп'ютерною технікою [140].

Не менш важливого значення набуває застосування комп'ютера як «технічного інструменту навчання». Виступаючи як технічний пристрій з дидактичним забезпеченням, він може використовуватися в навчально-виховному процесі для пред'явлення інформації, яку не можна розпізнати без спеціальної апаратури. Такий засіб передачі навчальної інформації (зоровий, звуковий, або звукозоровий) здатний реалістично моделювати об'єкти, явища, процеси. Сучасний комп'ютер дозволяє використовувати в роботі з дітьми дошкільного віку мультимедійні засоби навчання. Мультимедійні засоби навчання – це комплекс апаратних і програмових засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовувати різноманітні, природні для себе середовища (графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео) [49, с. 532].

Отже, все зазначене потребує від майбутніх вихователів відповідної готовності, що забезпечує впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дітьми дошкільного віку, зокрема під час організації дитячого пізнання. Частково це завдання має вирішуватися в навчальній дисципліні «Нові інформаційні технології». Однак дана дисципліна має на меті підготовку студентів як користувачів ПК, не передбачаючи їхньої готовності до використання інформаційно-комунікаційні технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. Отже, першу педагогічну умову визначаємо як:

відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів.

Висуваючи наступну педагогічну умову, що сприятиме формуванню готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, базувалися на твердженні, що комп'ютер – це насамперед «універсальний інформаційний пристрій» [132]. Як інформаційний пристрій він надає широкі можливості вдосконалювати основні напрямки професійної діяльності вихователя сучасного ЗДО, а саме: організацію педагогічного процесу та його планування, організацію пізнавальної діяльності дітей, роботу з батьками, підвищення кваліфікації, самоосвіту. Це потребує спеціальної підготовки вихователів, набуття ними «комп'ютерної грамотності» (або сформованість «цифрової компетентності») і готовності використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй професійній діяльності.

Під «комп'ютерною грамотністю» (computer literacy) розуміємо здатність використовувати комп'ютерну техніку, знання засад інформатики, інформаційних технологій [201, с. 15]. С. Дяченко «комп'ютерну грамотність» визначає одним із видів базової умілості, що ґрунтується на знаннях про персональний комп'ютер, програмне забезпечення й інформаційно-комунікаційні технології, і зумовлює свободу та результативність дій в організованому інформаційному середовищі [45, с. 91]. «Цифрова компетентність» розглядається як здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання окреслених завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки [с. 26].

Проте педагогу з дошкільної освіти для використання у своїй професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій замало володіти лише комп'ютерною грамотністю (або «цифровою компетентністю»). У дослідженнях О. Кравчук зазначено, що педагог повинен мати уявлення про особливості комп'ютерної техніки, можливості, що забезпечує персональний комп'ютер як засіб навчання, знати основні вимоги до електронних засобів навчального призначення (дидактичні, психолого-ергономічні, технічні), уміти використовувати персональний комп'ютер у повсякденній діяльності [83, с. 3]. У дослідженні О. Філатова [203] виокремлено важливі вимоги, що пред'являються до сучасного професіоналу інформаційного суспільства, а саме: мати знання про склад, засоби та призначення основних інформаційно-комунікаційних технологій; уміти вводити, редагувати і виводити текст на комп'ютері; працювати з графічною інформацією; користуватися комп'ютером для обчислювання, використовуючи електронні таблиці; мати уявлення про комп'ютерні

телекомунікації, вміти користуватися їх послугами; мати уявлення про можливі способи організації даних; вміти здійснювати пошук даних у різноманітних джерелах (комп'ютерні бази даних); користуватися реферативною інформацією і перевіряти її достовірність; вміти організовувати зберігання інформації, обирати адекватні форми її представлення; використовувати отриману інформацію для вирішення своїх професійних проблем; освоювати і використовувати нові засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Досліджуючи використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вихователів, Н. Диканська звертає увагу на наявність необхідних умінь, а саме: оперувати базовими поняттями інформатики (інформація, алгоритм, програма, операція); виконувати основні операції керування комп'ютером; рівень роботи з клавіатурою; висувати і перевіряти більшу кількість гіпотез; швидко та вірно приймати рішення; працювати з інформацією; працювати в оптимальному режимі; вести діалог з комп'ютером; звертатися за допомогою к ЕОМ; критично аналізувати запропоновані комп'ютером варіанти рішення завдань; проєктувати процес рішення завдань із застосуванням комп'ютера; прогнозувати результат; виділяти у проблемі конкретне завдання; критично відноситися до результатів своєї діяльності із застосуванням комп'ютера; працювати з різноманітними інструментальними засобами; ставити мету і будувати систему засобів її досягнення; усунути психологічний бар'єр перед машиною [39, с. 68].

Для нашого дослідження мають суттєве значення запропоновані Ю. Горвицем, М. Подд'яковим, С. Новосоловою та ін. кваліфікаційні вимоги до готовності вихователя щодо використання КІК в ЗДО [132, с. 280]. Ними зазначено, що вихователь повинен знати програму виховання і навчання в закладі дошкільної освіти, а також альтернативні програми розвитку дітей дошкільного віку; бути готовим до проведення комп'ютерних ігор; бути здатним застосовувати в ході занять різноманітні педагогічні прийоми й оцінювати їх ефективність; майстерно використовувати різні форми організації роботи з дітьми (фронтальні, з підгрупою, індивідуальні); мати знання і вміння щодо використання різних типів занять; обирати оптимальний для різних ситуацій стиль спілкування з дітьми; виявляти творчість у роботі з дітьми; мати вміння побачити, проаналізувати й оцінити особливості поведінки всіх дітей і кожної дитини та своєчасно врахувати їх у роботі; вміти переключати увагу дошкільників на інші види діяльності; грамотно оформлювати документацію і доцільно її використовувати в роботі; проводити систематичну роботу з батьками; підвищувати кваліфікацію, займатися самоосвітою.

Таким чином, постає необхідність долучення студентів до різних можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вихователя (за такими напрямками роботи як: робота

з дітьми, робота з батьками, робота з педагогічним колективом, самоосвіта), що в подальшому допомагатиме їм вирішувати педагогічні й організаційні питання, актуалізує потребу використовувати ІКТ в майбутній професійній діяльності як засіб оптимізації педагогічного процесу сучасного закладу дошкільної освіти. Тому другу педагогічну умову формуємо як: збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО.

Аналіз педагогічних досліджень [30, 39, 45, 83, 132, 197] з удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності, дозволяє стверджувати необхідність наявності у процесі формування готовності компонента мотивації. Мотивація – це те, що змушує суб'єкт діяти [167]. Р. Нірмайер зазначає, що «хоча мотивація сама по собі не забезпечує ще успіху, але без неї не можливо нічого досягти» [130, с. 8.]. Я. Крушельницька визначає мотивацію як «спонукання людини до активності, що пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби» [85, с. 45]. Д. Кікнадзе також під мотивацією розуміє процес виникнення й утворення з потреби мотиву. Цей процес повністю контролюється свідомістю і пов'язаний з вольовим актом [73, с. 58].

У дослідженнях Д. Узнадзе процес мотивації визначений як пошук найбільш прийнятної поведінки в ситуації, що відповідає власному «Я». Тому зазначено, що поведінка повинна відповідати багатьом потребам, у тому числі і тим, які ще не стали актуальними, але будуть мати велике значення для особистості в майбутньому. Через це особистості доводиться, перед тим як здійснити вчинок, все звішувати, обирати найбільш підходящу поведінку. Цей процес пошуку доцільної поведінки і має назву «мотивація». Процес мотивації закінчується прийняттям рішення, в якому виявляються мотиваційні, вольові, настановні сторони поведінки [199, с. 403]. За Д. Узнадзе, акт прийняття рішення завжди випереджається мисленням. Людина обмірковує найбільш оптимальний варіант своєї поведінки, звішує його доцільність, встановлює, які потреби ця поведінка задовольнить і чи потрібно їх у цій ситуації задовольняти. Інакше кажучи, до процесу мотивації включаються когнітивні процеси, на базі яких і відбувається прийняття рішення. Для виконання рішення необхідна підстава, що надала б визначеності певному переживанню, схваленню його особистістю і наповнило це рішення особистісним сенсом, емоціями та почуттями. Таким підґрунтям виступає мотив. Мотив замінює одну поведінку іншою, менш прийнятне більш прийнятним і так створює можливість обумовленої діяльності [199, с. 404]. У психологічному словникові мотив визначається як: 1) матеріальний або ідеальний «предмет», що спонукає і проявляє на себе діяльність або вчинок, сенс якого полягає в тому, щоб за допомогою мотиву

задовольняти суб'єкту означені потреби; 2) психічний образ даного предмета [167, с. 273].

Під «процесом мотивації» В. Леонт'єв розуміє «причину і всіляке спонукання до дії та діяльності, якими можуть виступати не тільки потреби, нахили, мотиви, але й стимул як зовнішній вплив, що спонукає людину до дії» [91, с. 65]. Ґрунтуючись на дослідженнях Д. Узнадзе, В. Леонт'єв саме такий підхід до розуміння сутності мотивації і мотиву, зв'язку мотиву з вольовим актом, наповнення його сенсом та емоційними переживаннями, вважає найбільш продуктивним і раціональним. Це пов'язано з тим, що кожна потреба, що виникає в людини в певний момент і в певних умовах, пов'язана з постійними вищими потребами людського «Я», і виходячи з цього людина дбає про її задоволення. Ці вищі потреби, котрим людина підпорядковує нижчі (вітальні), утворюються у свою чергу під впливом минулого людей, їхніх життєвих ситуацій, в яких вони виховувались і отримували враження. Ці враження закладають майбутню програму розвитку особистості під впливом соціальних ситуацій, що формують культуру людини, а також під впливом індивідуальних і типологічних властивостей особистості, які утворюють певний стиль поведінки та діяльності людини. Усі ці фактори виступають у ролі психологічних механізмів мотивації як процесу прийняття рішення і побудови мотиву, як психологічного обґрунтування рішення. Розвиток мотивації й утворення мотиву здійснюється через настанову особистості [91, с. 67].

Мотивація, як процес спонукання і системи збудників, у значній мірі залежить від зовнішнього середовища, від його дії на людину. З позиції мотивації, докілья представляє собою сукупність визначених подразників, що впливають на людину (ключові, умовні, пускові). На основі їх впливу і виникають мотиваційні збудження. Ключові подразники характеризуються своєю відповідністю потребі, потягу, інстинкту.

Властивості ключових подразників здатні задовольняти потяги і потреби, викликаючи підвищену чутливість до себе організму. Тоді й виникає його вибірковість до цих подразників. Умовні подразники являють собою умови, за яких відбувається задоволення потреби. У якості таких подразників можуть виступати час, конкретні обставини, у котрих людина здійснює діяльність або реалізує акти поведінки [91].

При цьому, автор зауважує, що людина часто звекає до зовнішніх умов діяльності, виникнення яких спричиняє конкретне мотиваційне відношення до них. До «пускових подразників», інакше кажучи «команд», відносять фактори, котрі ніби дають дозвіл на задоволення потреби. Вони активують апарат мотиваційного збудження. Наприклад, продзвенів дзвоник – виникає пожвавлення аудиторії. Ці подразники (ключові, умовні, пускові) виступають необхідними умовами для перетворення мотиваційного збудження в дію або діяльність і формуються в людини у процесі її життєдіяльності і навчання. Вони виражають себе як індивідуальний досвід [91].

Значна роль у зародженні і становленні мотивації як цілеспрямованого спонукання до діяльності належить потребам і нахилам. Оскільки джерелом первинної активності людини є потреба, саме вона спричиняє пошук необхідних подразників, мобілізує пам'ять і весь набутий та вроджений досвід. «Акцептор дії» в якому запрограмовані ключові подразники, тобто властивості зовнішнього світу, актуалізується на базі стану виникнення потреби і впливу зовнішнього середовища. Саме завдяки акцептору дії стає можливим цілеспрямована поведінка людини [91, с. 70].

У дослідженнях О. Леонтьєва [90], Є. Ільїна [58] внутрішнім збудниками активності людини також визначено потребу. Потреба – це особливий стан психіки індивіда, усвідомлена ним незадоволеність, відчуття нестачі (браку) чогось, відображення невідповідності між внутрішнім станом і зовнішніми умовами [167]. Наявність у суб'єкта потреб – це фундаментальна умова його існування, що складає необхідну передумову будь-якої діяльності. Однак потреба сама по собі ще не здатна надати діяльності певної спрямованості. Єдиним збудником цілеспрямованої діяльності виступає мотив [90].

За В. Леонтьєвим, мотивація на основі потреб – це мотивація першого рівня. Така поведінка слабо контролюється свідомістю, відзначаючись інстинктивними проявами і подібна до афективних реакцій. На цьому рівні в людини відсутній мотив як більш складне особистісне утворення [91, с. 71]. Він складається з двох підструктур: із підструктури властивостей та підструктури функцій. Підструктура функцій утворює ядро, до якого входять: зміст (в якості якого виступають потреби, потяги та інші збудники); спрямованість (вектор збудника); значущість (особистісний сенс збудника); динамічність (сила, напруга, стійкість дії мотиву); емоційність (наповненість змісту мотиву почуттями переживаннями); настанова (властивість, що виражає готовність до дій збудника); вольові властивості (усвідомленість направленості). Функціональна підструктура має шість функцій (селективну, когнітивну, цілемоделюючу, сенсотворну, регуляторну, спонукальну) [91, с. 212].

Аналізуючи результати наукових досліджень [58, 90, 91, 99, 128, 130, 170, 175], вважаємо важливим підкреслити, що ззовні мотиви формувати не можливо, припустимо лише вплинути на формування (успішно, або ні) мотиваторів (інтересів, схильностей, моральних норм, життєвих принципів тощо), які використовуватимуться суб'єктом для самоформування мотивів. До основних мотиваторів належать інтерес, проблема, практична цінність, до додаткових – інформування, інструктаж, стимулювання, заборона, прохання, прогноз, показ перспектив тощо.

Акумулявати навчальні потреби у студентів можливо при поєднанні умов і педагогічних впливів, що викликатимуть пізнавальну активність. Такий вплив зовні В. Леонтьєв називає стимуляцією [91, с. 44].

Стимулювати (від лат. *stimulo* – збуджую, заохочую) – означає спонукати до дії. У дослідженні В. Лозової, Г. Троцько серед групи методів стимулювання і мотивації виділяють такі підгрупи: 1. Методи емоційного стимулювання та розвитку пізнавального інтересу, головним завданням яких є забезпечення позитивних емоцій до навчальної діяльності, її змісту, форм, методів здійснення. 2. Методи стимулювання і мотивації обов'язку, відповідальності, що передбачають: формування розуміння особистої значущості навчання; пред'явлення вимог, які виходять з правил поведінки тих, хто навчається, критеріїв оцінювання результатів їхньої навчальної роботи, що поєднується з привчанням до систематичного виконання навчальних завдань і вимог; оперативний контроль з метою виявлення складних тем, питань, вправ [99, с. 327].

Терміном «стимул» 3. Равкін позначає засіб, що спонукає людину до діяльності, так зване своєрідне зовнішнє підштовхування, сила котрого зростає в залежності від суспільної значущості. Досліджуючи сутність стимулів у педагогічному процесі, він зауважує, що стимули впливають на систему мотивів і виконують роль прискорювачів динаміки потреб, є їх природними нерозлучними супутниками. Потреби, у свою чергу, можуть навмисно, цілеспрямовано утворюватись під впливом зумовлених стимулів у відповідності до матеріальних і духовних потреб суспільства в належних історичних соціальних умовах [170, с. 9].

Педагогом стимули повинні використовуватись свідомо і навмисно, він заздалегідь передбачає результат відповідної реакції. Саме в цьому й полягає, зазначає В. Леонтьєв, різниця між стимулом і простим подразником. Якщо використання стимулу завжди свідомо і навмисно, то відповідна реакція на його вплив не завжди може усвідомлюватися. Так, людина може не здогадуватися про те, що її вчинки в значній мірі були заплановані кимось, як відповідна реакція на вплив стимулів. Щодо педагогічної діяльності це вимагає високої майстерності педагогічного стимулювання [91, с. 47]. Дієвість стимулів, як зауважує В. Данілова, залежить від урахування педагогом наступних факторів у роботі зі студентами, а саме: їхнього відношення до обраної спеціальності, до навчального предмету, до викладача, до своїх навчальних обов'язків, до групи тощо [37, с. 38].

Стимули поділяються на чотири групи: стимули-значення (знання, факти, поняття, судження тощо); методичні стимули – це різні форми, методи, прийоми організації навчальної діяльності; комунікативні стимули – різні форми спілкування педагога і тих, хто навчається, взаємовідносини студентів між собою; оцінювально-престижні стимули (оцінки, звання, грамоти, заохочення тощо) [91, с. 48]. Процес стимулювання виникає при зміні стимулів. На першому його етапі використовуються оцінювально-престижні і комунікативні стимули. За їх допомогою можна ввести тих, хто навчається до пізнавальної діяльності. На другому етапі застосовують стимули-значення і методичні стимули, що дозволяють спочатку викликати

потяг до пізнавальної мети, а потім на основі цього стимулювати потребу до знань та пізнавальної діяльності [91, с. 54].

Отже, виходячи з того, що мотив складає передумову будь-якої діяльності людини і виступає складним психічним утворенням, яке повинен побудувати сам студент, перед педагогом, виходячи із завдань нашого дослідження, постає необхідність стимулювати потребу студента щодо використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Це можливо через здійснення впливу (стимулювання) на формування у студентів мотиваторів, що слугуватимуть самостійному формуванню мотивів щодо вдосконалення організації педагогічного процесу сучасного закладу дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Отже, третьою педагогічною умовою формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників визначаємо як: стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, процес формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників буде ефективним за таких педагогічних умов: відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів; збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО; стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Висновки з розділу 1

З переосмисленням пріоритетів, цілей і завдань навчання та виховання дітей дошкільного віку актуальною стає проблема становлення дитячої особистості, виявлення і розвиток її нахилів та здібностей, набуття досвіду пізнання. Важливою умовою розвитку пізнавальної сфери дітей є організація їхньої пізнавальної діяльності в умовах закладів дошкільної освіти.

Пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку мотивована їхнім прагненням отримувати інформацію про якості, властивості предметів, явища довкілля. Пізнавальну діяльність дошкільників визначаємо як прояв цілеспрямованої почуттєвої, розумової і практичної активності дітей, результатом якої є усвідомлення об'єктів та явищ довкілля. Її структура представлена метою, мотивом, способами, умовами і результатом. Під організацією пізнавальної діяльності дошкільників розуміємо цілеспрямовані дії вихователя зі створення педагогічних умов, вибору і використання форм,

методів та засобів, що забезпечують пізнання дошкільниками предметів і явищ довкілля, їх основних властивостей та закономірних змін.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як принципово нового інструменту діяльності дітей дошкільного віку можливе за умови дотримання психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних і ергономічних умов (наявність окремого спеціально оснащеного приміщення для роботи за комп'ютером, урахування індивідуальних особливостей дитини, наявність спеціально розроблених комп'ютерних програм, що відповідають віку дитини, спеціальна підготовка вихователів тощо). Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті розглядаємо як комплекс навчально-методичних матеріалів, що охоплює технічні й інструментальні засоби обчислювальної техніки, а також систему наукових знань про їх роль і місце в освітньому процесі ЗДО, форми та методи застосування для вдосконалення діяльності педагогів і дітей та їхньої взаємодії. Їх використання в закладі дошкільної освіти сприятиме успішному розвитку пізнавальної сфери старших дошкільників, їхніх інтелектуальних здібностей, довільної поведінки, вольових якостей тощо.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес сучасного ЗДО відбувається за такими напрямками: активізація пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку (заняття в комп'ютерному залі, використання комп'ютерних ігор, презентацій тощо); робота з батьками (on-line чи web-консультування, відвідування сайту ЗДО, батьківські збори з використанням комп'ютера як інструменту навчання тощо); оформлення навчально-методичних матеріалів (документації ЗДО, роздавального дидактичного матеріалу, презентацій і публікацій для дітей та батьків тощо); підвищення кваліфікації (пошук психолого-педагогічної, методичної інформації за допомогою локальної мережі Internet, web-конференції, дистанційне навчання тощо). Їх реалізація потребує спеціальної підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Означену підготовку розуміємо як цілеспрямований процес формування уявлень про можливості і способи використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, навчання їх практичних умінь та навичок упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дітьми дошкільного віку.

Результатом відповідної професійної підготовки вважаємо готовність. Під готовністю майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників розуміємо новоутворення у структурі особистості, що забезпечує використання цих технологій у вирішенні завдань професійної діяльності. У структурі такої готовності виокремлено три компоненти (когнітивний, мотиваційний і операційний).

Успішне формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників буде ефективною за таких педагогічних умов: відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів; збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО; стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Метою експериментального дослідження було одержання емпіричних даних, що виявляють або спростовують ефективність експериментальної методики формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, розробленої відповідно до обґрунтованих педагогічних умов.

Програма експериментального дослідження включала чотири етапи.

На першому етапі складено план експериментального дослідження, проводився пошуково-розвідувальний експеримент з метою виявлення стану готовності студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій у ЗДО і визначення ставлення до цього вихователів та батьків.

Наступний етап передбачав проведення констатувального експерименту, метою якого було виявлення рівнів готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

Готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників досліджувалась за когнітивним, мотиваційним й операційними компонентами.

Когнітивний компонент визначався за критерієм обізнаності, що передбачає повноту і системність знань щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності вихователів. Його показниками виступили знання щодо:

- сутності й особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей;
- форм і методів організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей;
- можливостей і способів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Мотиваційний компонент визначався за критерієм схильності, що характеризується наявністю усталеної настанови на використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі сучасного ЗДО. Його показниками є:

- настанова на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку;
- бажання застосувати інформаційно-комунікаційні технології в навчальній і майбутній професійній діяльності.
- прагнення вдосконалити організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і інформаційно-комунікативні технології.

Операційний компонент визначався за критерієм спроможності, що передбачає сформованість умінь доцільного і продуктивного використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Показниками цього компоненту були уміння:

- організовувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку;
- застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- працювати на персональному комп'ютері (як користувач), застосовувати інформаційно-комунікаційні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності.

Кількісна оцінка готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників відбувалася за наявністю і переконливістю прояву кожного показника. За обраною шкалою ці прояви оцінювалися в такий спосіб:

3 бали – наявний і переконливий прояв показника;

2 бали – переконливий, але не в усіх випадках усталений прояв показника;

1 бал – недостатній, слабкий, наявний в окремих випадках прояв показника;

0 балів – відсутність прояву показника.

Для збору емпіричних даних за кожним із зазначених компонентів і показників були використані відповідні методики, подані в таблиці 2.1.

Середні значення даних, отримані за кожним компонентом готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, були використані для обрахунку загального коефіцієнту досліджуваної готовності за формулою [101]:

$$K_{\Gamma} = \frac{K_{\kappa} + K_{\mu} + K_{\omicron}}{3}, \text{ де}$$

K_{Γ} – загальний коефіцієнт готовності,

K_{κ} – коефіцієнт когнітивного компоненту,

K_{μ} – коефіцієнт мотиваційного компоненту,

$K_{\omicron}$ – коефіцієнт операційного компоненту.

На третьому етапі було проведено формувальний експеримент, упродовж якого була розроблена й упроваджена експериментальна модель і методика реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Таблиця 2.1

Методики діагностики рівнів готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників

Компоненти	Показники	Методики	Шкала оцінювання показників готовності за окремою методикою (у балах)		
			Д	С	Н
Когнітивний	1) Знання про сутність і особливості використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей;	Тестові завдання	30-25	24-16	15-10
	2) Знання про форми і методи організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей;	Аналіз продуктів діяльності студентів	3	2	1
	3) Знання про можливості і способи застосування ІКТ у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників.	Модифікований варіант методики В. Молодцева Опитування	15-13 40-35	12-10 24-26	9-6 25-10
Мотиваційний	1) Настаюча на застосування ІКТ в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку;	Карта мотиваційних виборів Є. Львіна (модифікація автора)	3	2	1
	2) Бажання застосувати ІКТ у навчальній і майбутній професійній діяльності;	Методика А. Фідлера (модифікований варіант)	20-10	9- (-9)	-10-(-20)
	3) Прагнення вдосконалити організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і ІКТ.	Аналіз продуктів діяльності студентів	3	2	1
Операційний	1) Уміння організовувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку;	Спостереження за організацією студентами пізнавальної діяльності дітей у ЗДО Тест КОЗ (за В. Синявським)	9-7 5	6-4 4-3	3 2-1
	2) Уміння застосовувати сучасні ІКТ з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами ІКТ;	Розробка і захист навчальних проєктів	6-5	4-3	2-1
	3) Уміння працювати на персональному комп'ютері, застосовувати ІКТ при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності.	Аналіз продуктів діяльності студентів	8-5	4-3	2-1

Четвертий етап програми експериментального дослідження передбачав проведення прикінцевого зрізу для визначення підсумкового рівня готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, здійснення порівняльного аналізу експериментальних даних, отриманих до і після формувального експерименту в контрольній і експериментальній групах, перевірку їх вірогідності і висновки щодо ефективності експериментальної методики, а також педагогічних умов її реалізації.

2.1. Зміст і результати пошуково-розвідувального етапу експериментального дослідження

З метою вивчення стану теоретичної і практичної підготовки вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, були проаналізовані навчальні плани та робочі навчальні програми зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Аналіз показав, що:

- на третьому курсі уведено курс «Нові інформаційні технології». Мета курсу: сформувати у студентів знання, вміння і навички, необхідні для ефективного використання засобів сучасних інформаційних технологій для управління педагогічним процесом. За результатами вивчення цього курсу студенти отримують знання стосовно: основних напрямків розвитку освіти у сучасності (відкрита освіта, дистанційна освіта); характеристики нових інформаційних технологій (комп'ютерне навчання, телеконференція, відеокурси, Інтернет навчання тощо).

Аналіз програми зазначеної дисципліни дав змогу зробити висновок про те, що завдяки її упровадженню здійснюється підготовка студентів як користувачів ПК, але не ставиться завдання забезпечення теоретичної і практичної підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників в умовах ЗДО.

Упровадження дисциплін психолого-педагогічного циклу («Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Методика ознайомлення з довкіллям») в освітній процес ЗВО, надає майбутнім вихователям знання і вміння щодо: механізмів та умов розвитку психіки і формування особистості в дитинстві; вікової динаміки психічних процесів, основних форм, методів, технологій, прийомів, засобів навчання та виховання дошкільників; організації і реалізації пізнавальних, розвивальних та виховних аспектів освітнього процесу в ЗДО, урахуваючи індивідуальні особливості дітей. За своїм змістом ці дисципліни розглядають проблеми організації дитячого пізнання, однак не реалізують практичну підготовку студентів до здійснення цього процесу, зокрема із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, аналіз навчальних програм зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» показав, що попри теоретичну і практичну підготовку студентів, що здійснюється, необхідна спеціальна підготовка майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

З метою визначення відношення вихователів до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітньо-виховний процес ЗДО та їхньої обізнаності щодо можливостей і способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників використано метод опитування. У повному обсязі опитувальник наведено в Додатку А.

Загалом в опитуванні взяли участь 130 осіб. Серед них: 60 студентів випускного курсу закладів вищої освіти без стажу роботи і 70 вихователів-практиків закладів дошкільної освіти з різним стажем роботи (зі стажем 3-5 років – 20 осіб; 6-20 років – 35 осіб; понад 20 років – 15 осіб).

Співвідношення кількості осіб з певним стажем роботи у виборці вихователів, залучених до опитування представлено на рис. 1.

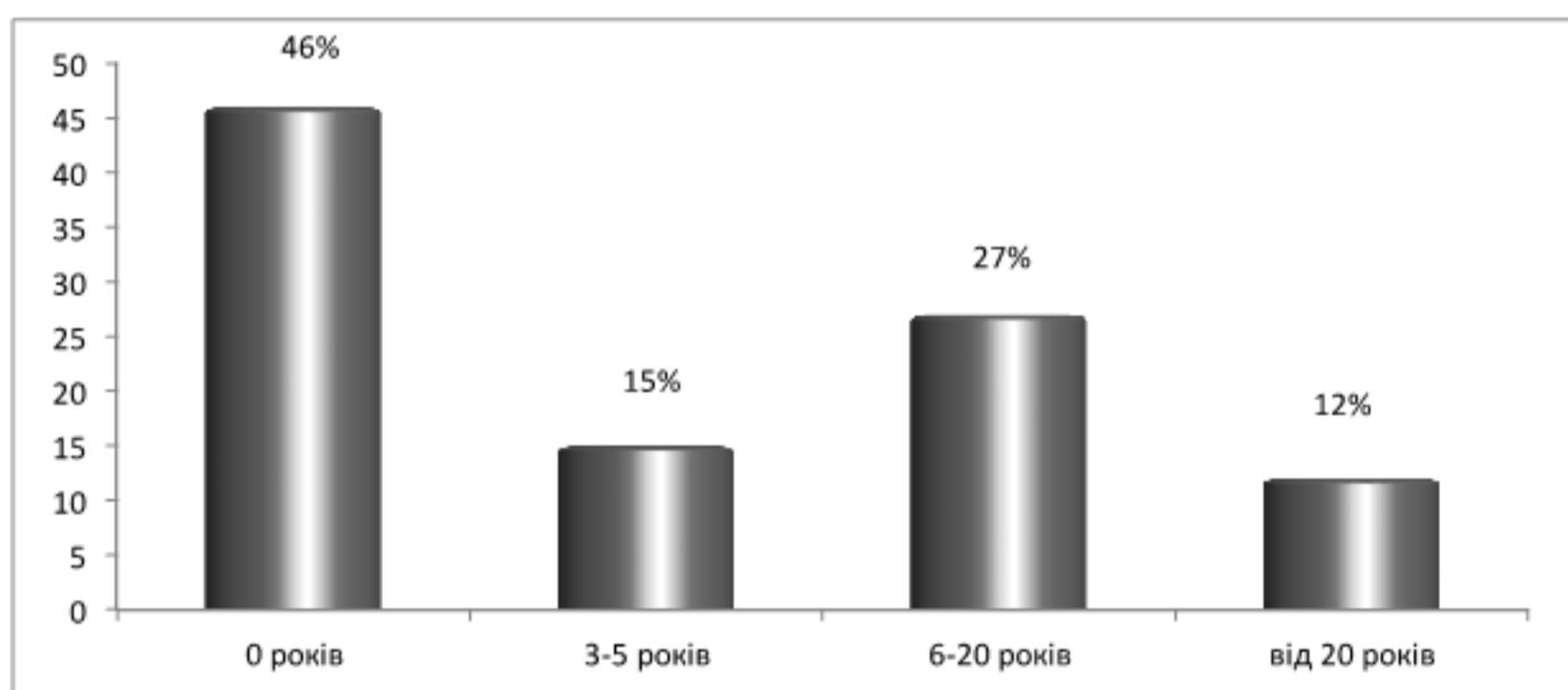

Рис. 1. Склад учасників опитування за наявністю стажу (у %)

Наведемо дані щодо відповідей респондентів на питання. Так, щодо першого запитання, переважна кількість вихователів, які взяли участь в опитуванні (85%), зазначила, що на педагогічних нарадах не достатньо порушуються питання щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО. Це відзначили – 42% студентів, що проходили педагогічну практику нещодавно, 12% вихователів (стаж роботи 3-5 років і понад 20 років) і 19% – 6-20 років. Причинами цього більшість респондентів назвали слабку технічну базу ЗДО (відсутність комп'ютера та програмового забезпечення до нього).

15% вихователів зауважили, що на педагогічних нарадах ЗДО розглядаються питання щодо вдосконалення освітньо-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій, вони містяться у річних планах ЗДО у розділі навчання і виховання дітей дошкільного віку. Це зазначили 4% опитуваних студентів, 3% вихователів-практиків (стаж 3-5 років) та 8% – зі стажем 6-20 років.

На запитання: «Чи вважаєте Ви можливим використовувати комп'ютер і ІКТ в організації освітнього процесу сучасного ЗДО (якщо ні, то вкажіть чому)», відповіді вихователів розподілилися так: більшість студентів-випускників закладів вищої освіти (40%) та молодих вихователів зі стажем роботи 3-5 років (15%), переконані в доцільності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес ЗДО. Цю думку підтримують 15% вихователів зі стажем 6-20 років та 2% вихователів стажем роботи від 20 років. Загалом 72% опитуваних зазначають, що інформаційно-комунікаційні технології можливо використовувати в освітньому процесі ЗДО і вони бажають застосовувати їх у своїй професійній діяльності. 22% опитуваних мають занепокоєння щодо можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дошкільниками (вплив на здоров'я дітей, відсутність якісного устаткування, відповідних знань і вмінь щодо їх застосування). Головним чином, це зазначили вихователі з чималим стажем роботи 12% (стаж 6-20 років), 10% (понад 20 років). 6% студентів-випускників не відповіли на поставлене запитання.

Наступні запитання мали на меті виявлення реального стану застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів. Вони формулювались наступним чином: «Плануєте Ви заняття з комп'ютерної грамотності?» «Плануєте Ви заняття з використанням комп'ютеру як технічного інструменту навчання? (заняття з комп'ютерною підтримкою)» Отримані відповіді показали що, лише 1% студентів-випускників були присутні на заняттях з навчання дітей комп'ютерної грамотності, 45% зазначили, що під час педагогічної практики ці заняття не спостерігали. 39% студентів відповіли, що в більшості вихователів у календарному плануванні занять, яке вони аналізували, не передбачено використання комп'ютера як засобу навчання. Лише 7% студентам доводилося відвідувати заняття із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: з математики, рідної мови, музики (заняття з комп'ютерною підтримкою).

Привертає увагу той факт, що досить незначна кількість вихователів зі стажем роботи 3-5 років (3%) має знання і планує навчання дітей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. 12% вихователів цієї категорії, використання ПК у своїй діяльності не планує. 3% вихователів зі стажем роботи від 6 до 20 років планують використання комп'ютера лише як технічного інструменту навчання (заняття з природи та математики). Планування занять з комп'ютерної грамотності дошкільників у 27%

вихователі даної групи взагалі відсутні. 12% вихователів-практиків зі стажем роботи понад 20 років зазначили, що у своїй професійній діяльності комп'ютер не використовують.

Наступний блок запитань був присвячений виявленню обізнаності вихователів з методикою застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми. Отримані дані показали, що 10% вихователів мають уявлення і можуть поділитися досвідом щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми, а саме: використання презентацій, дитячого відео, або комп'ютерних ігор на заняттях з дітьми дошкільного віку (серед студентів-випускників це – 3,8%; вихователі зі стажем 3-5 років та 6-20 років – 3%). Переважна більшість опитуваних – 90% (42,2% студента; 12% вихователі зі стажем 3-5 років та понад 20 років; 24% вихователів зі стажем 6-20 років) потребує знань і вмінь щодо їх застосування.

Переважає кількість вихователів (97%) не ознайомлена з методикою організації занять дітей з ПК. Серед них: 46% студентів випускників, 12% вихователів-практиків зі стажем роботи 3-5 років та понад 20 років, 27% вихователів зі стажем роботи від 6 до 20 років.

Лише 3% вихователів (стаж 3-5 років) виокремили вимоги щодо організації занять з комп'ютером, а саме: окреме приміщення для роботи дітей за комп'ютером (комп'ютерна зала), час перебування дитини за комп'ютером (5-10 хв.), наявність спеціально розроблених комп'ютерних програм, проведення профілактичних заходів тощо.

При відповіді на запитання: «Чи ознайомлені Ви з класифікацією комп'ютерних ігор, що розроблені для дітей дошкільного віку?» з'ясувалося, що 85% вихователів – не ознайомлені (це 38% студентів; 10% вихователів зі стажем 3-5 років; 20% – 6-20 років; 12% понад 20 років).

12% респондентів (8% студентів; 3% вихователів зі стажем 3-5 років; 5% – 6-20 років) указали різні види ігор: «Маша та ведмідь», «Пригоди Дори», «Краплинки», «Мій будиночок» тощо.

Лише 3% вихователів-практиків (зі стажем 3-5 років), ознайомлені з класифікацією комп'ютерних ігор (аркадні, рольові, логічні, стратегії тощо). Вони, також здатні скласти схему-аналіз комп'ютерної гри для дошкільників.

Більшість опитаних респондентів – 97,7% (з них 46% студентів; 12,7% вихователів зі стажем 3-5 років; 27% зі стажем від 6 до 20 років; 12% понад 20 років) не змогли назвати жодного критерію оцінювання розроблених навчальних електронних матеріалів для дітей дошкільного віку. Лише 2,3% вихователів (зі стажем 3-5 років) вказали їх у своїх анкетах.

97% опитуваних (серед них: 46% студентів; 12% вихователів зі стажем 3-5 років та понад 20 років, 27% зі стажем від 6 до 20 років) не змогли назвати основні показники оцінки діяльності дитини на комп'ютері (емоційне ставлення дітей до комп'ютера; надана дітьми перевага різних типів комп'ютерних ігор; засвоєння дітьми елементарних навичок керування

зображенням на моніторі; самостійна діяльність дітей; рівень творчої спрямованості діяльності дитини; усвідомлення дитиною сенсу комп'ютерної гри; успішність виконання, завершення комп'ютерної гри тощо). Лише 3% респондентів (зауважимо, що це ті, хто планує та проводить заняття з комп'ютерної грамотності дітей старшого дошкільного віку) вказали їх у своїх анкетах.

Результати відповідей респондентів на запитання, що було спрямовано на визначення їхньої обізнаності з комп'ютерними програмами за допомогою яких, можливо розробляти навчальний матеріал для дітей дошкільного віку, показало, що всі студенти випускних курсів, які взяли участь в опитуванні, обізнані з різноманітними комп'ютерними програмами за допомогою яких можливо розробляти навчальний матеріал для дітей. Більшість з них (88%) назвали програму Microsoft Word. 10% – ознайомлені і працювали з програмами Power Point, Microsoft Publisher. 2% назвали програму Windows Movie Maker. Більшість вихователів (14%) зі стажем роботи 3-5 років вміють працювати на ПК і застосовують комп'ютерні програми при оформленні дидактичних матеріалів для дітей (Power Point, Microsoft Word). Проте 1% з них не вміє використовувати комп'ютерні програми для розробки електронних матеріалів для дошкільників. Так само характеризують свою обізнаність щодо комп'ютерних програм 12% вихователів зі стажем 6-20 років. Зауважимо, що в цій групі більшість половини вихователів (15%) не володіє навичками користувача ПК. Усі вихователі зі стажем роботи понад 20 років (12%) зазначають, що потребують знань і вмінь щодо використання програмового забезпечення ПК у своїй професійній діяльності.

Отже зауважимо, що більшість вихователів (72%) у деякій мірі обізнані з комп'ютерними програмами за допомогою яких можна розробляти навчальний матеріал для дітей. Проте, 28% потребують підготовки щодо використання програмово-методичного забезпечення сучасного ПК.

Наступне запитання було спрямовано на визначення обізнаності щодо роботи з мережею Інтернет. Більшість вихователів (78%) вміє користуватися мережею Інтернет. 22% потребують знань і вмінь щодо використання комп'ютерних програм Opera (або Internet Explorer) та роботи в пошуковій системі Google тощо.

Серед студентів-випускників 46% використовують Інтернет для пошуку навчальної інформації. 23% з них користуються електронною поштою і програмою Skype для спілкування з друзями в локальній мережі Інтернет.

Вихователі зі стажем роботи 3-5 років використовують мережу Інтернет для вирішення професійних питань (пошук навчальних матеріалів для дітей (15%), консультування батьків (5%), обмін досвідом (3%)).

16% вихователів зі стажем роботи 6-20 років користуються мережею Інтернет для здійснення листування (E-mail) та пошуку необхідної інформації. 11% вихователів даної групи зазначили, що вони працювати в

Інтернет мережі не вміють, як і 12% вихователів зі стажем роботи понад 20 років.

Наступне запитання було спрямоване на визначення уявлень щодо знань і вмінь, якими повинен володіти педагог для застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. 15% студентів зазначили, що достатньо елементарних знань користувача ПК. 31% – вказали на необхідність уявлень стосовно методів і прийомів організації занять з використанням комп'ютеру та організації і проведення комп'ютерних ігор для дошкільників, умінь створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками, використовувати ресурси Інтернету.

54% респондентів (вихователів-практиків з різним стажем роботи) вважають, щоб доречно застосовувати комп'ютер і ІКТ в освітньому процесі ЗДО, вихователі повинні володіти «цифровою компетентністю» та бути обізнані з державними програмами і методикою організації занять з використанням ПК.

Досвідом спеціалістів щодо проблеми використання комп'ютера в навчанні дошкільників цікавляться 27% студентів-випускників. Вихователі категорії стаж роботи 3-5 років вважають таку інформацію необхідною для підвищення свого професійного рівня. Вихователі зі стажем роботи від 6 до 20 років (18%) та понад 20 років (8%) вказують, що дана інформація привертає їхню увагу, оскільки освітній процес ЗДО потребує застосування інноваційних технологій навчання. Байдужими до такого досвіду виявилися 19% студентів, 9% вихователів зі стажем 6-20 років та 4% – категорії понад 20 років.

Досить значна частина вихователів (49%), які взяли участь в опитуванні, цікавиться літературою щодо користування ПК. З них: 30% студентів; 15% вихователів зі стажем роботи 3-5 років; 5% – зі стажем 6-20 років. Проте 51% опитуваних не виявили інтересу до даної літератури. Таких серед студентів-випускників було 16%; у групі вихователів зі стажем від 6-20 років – 22%; понад 20 років – 12%.

Серед студентів випускних курсів бажають поширити свої знання щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій 37% опитуваних, що складає переважну більшість, порівняно з 8% студентів, які не проявляють подібне бажання та 1%, які не змогли визначитися з відповіддю. Серед вихователів, стаж роботи яких становить 3-5 років, бажають поширити свої знання 15%, 6-20 років – 23%, порівняно з 4%, що байдуже ставляться до отримання знань, які необхідні користувачеві ПК.

Серед вихователів зі стажем роботи понад 20 років – 8% виявили бажання поглибити свої знання стосовно використання інформаційно-комунікаційних технологій. У 2% відсутній інтерес та 2% – не змогли визначитись із відповіддю.

Наведемо дані щодо відповідей, які характеризують емоційне ставлення опитуваних до використання інформаційно-комунікаційних

технологій у своїй професійній діяльності. Так, більшості респондентів (74%) подобається використовувати комп'ютер у своїй діяльності, але переважна кількість з них студенти-випускники – 44%, вихователі зі стажем роботи 3-5 років – 15% та вихователі зі стажем роботи 6-20 років – 14%. Не до вподоби використовувати ПК – 2% студентів-випускників (присутній стан хвилювання при користуванні невідомими комп'ютерними програмами) і 8% вихователям зі стажем роботи 6-20 років (негативний вплив на стан здоров'я). Не змогли визначитися щодо відповіді на це запитання 5% вихователів категорії стаж роботи 6-20 років та 15% категорії понад 20 років стажу.

На запитання: «Консультуйте Ви батьків з питань безпечної діяльності дитини за комп'ютером (якщо так, з яких питань)?», були отримані такі відповіді: 44 % опитаних зазначили, що батьки цікавляться проблемою формування комп'ютерної грамотності дітей і нерідко просять проконсультувати їх щодо безпечної поведінки дитини за комп'ютером, віку з якого дитина може працювати за комп'ютером, часу, який дітям можна перебувати за ПК, як підібрати якісний комп'ютер та програмовий матеріал призначений для дошкільників. Переважна більшість з них, педагогі-практики зі стажем роботи: 3-5 років – 15%; 6-20 років – 23%; понад 20 років – 4%; студенти-випускники – 1%.

56% зазначили, що хоча батьки час від часу цікавляться інформацією щодо доречного використання ПК з дітьми вдома, їм бракує досвіду для проведення консультування (на це вказали 45% студентів; 4% вихователів зі стажем 6-20 років, 8% понад 20 років).

Отже, аналіз відповідей показав, що більшість опитуваних (72%) одностайні в тому, що комп'ютер може застосовуватись у роботі з дітьми дошкільного віку та позитивно впливати на їхній пізнавальний розвиток. Переважна більшість вихователів (82%) з інтересом ставляться до різноманітних способів використання комп'ютерних технологій у своїй професійній діяльності, але потребують додаткової підготовки щодо їх упровадження в освітній процес ЗДО.

З метою визначення ставлення батьків до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми в ході пошуково-розвідувального експерименту було проведення їхнє опитування (див. Додаток Б). В опитуванні взяли участь 90 батьків дітей старшого дошкільного віку. Проаналізуємо отримані відповіді.

Перші запитання були спрямовані на з'ясування ставлення батьків до можливості використання комп'ютера і ІКТ у навчанні та вихованні дітей. Так, 85% батьків вважають доречним здійснювати навчання і виховання дітей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. 71% опитуваних припускають можливість планомірного навчання дітей роботі з комп'ютером. 2,2% батьків заперечують необхідність упровадження в

освітній процес ЗДО ІКТ і 13% – ставляться негативно до залучення дітей до безпосередньої взаємодії з комп'ютером.

Не змогли надати відповідь щодо доречності організації навчання дітей засобами інформаційно-комунікаційних технологій 3,4% опитуваних батьків; 7% – не мають чітко визначеної позиції щодо цього питання.

Наступне запитання було спрямоване на визначення вмінь самих батьків використовувати ПК у своїй діяльності. Отримані відповіді свідчать, що переважна більшість батьків – 74,4% користуються персональним комп'ютером часто і вважають себе компетентними користувачами. 22,2% зазначають, що працювати на комп'ютері можуть лише з нескладними програмами. 3,4% – взагалі не вміють користуватися ПК.

Наступні запитання були спрямовані на визначення позиції батьків щодо користування дитиною ПК вдома. У більшості батьків – 96% є вдома комп'ютер (або планшет), з них 79% дозволяють дітям ним користуватися. 21% батьків не дозволяють своїм дітям користуватися комп'ютером, а в 4% опитуваних комп'ютер (або планшет) вдома взагалі відсутній.

На запитання: «Виявляє Ваша дитина пізнавальний інтерес до комп'ютеру (або планшету)?» були отримані такі відповіді. Переважна більшість батьків (87%) зазначила, що діти постійно цікавляться комп'ютером вдома або грають на планшеті; 6% – прояв інтересу спостерігають час від часу. Лише 3% зауважили, що в їхніх дітей інтерес до комп'ютера відсутній.

Наступне запитання було спрямовано на виявлення уявлень батьків щодо віку, з якого потрібно навчати дитину роботі на комп'ютері. Були отримані наступні відповіді подані на рис. 2.

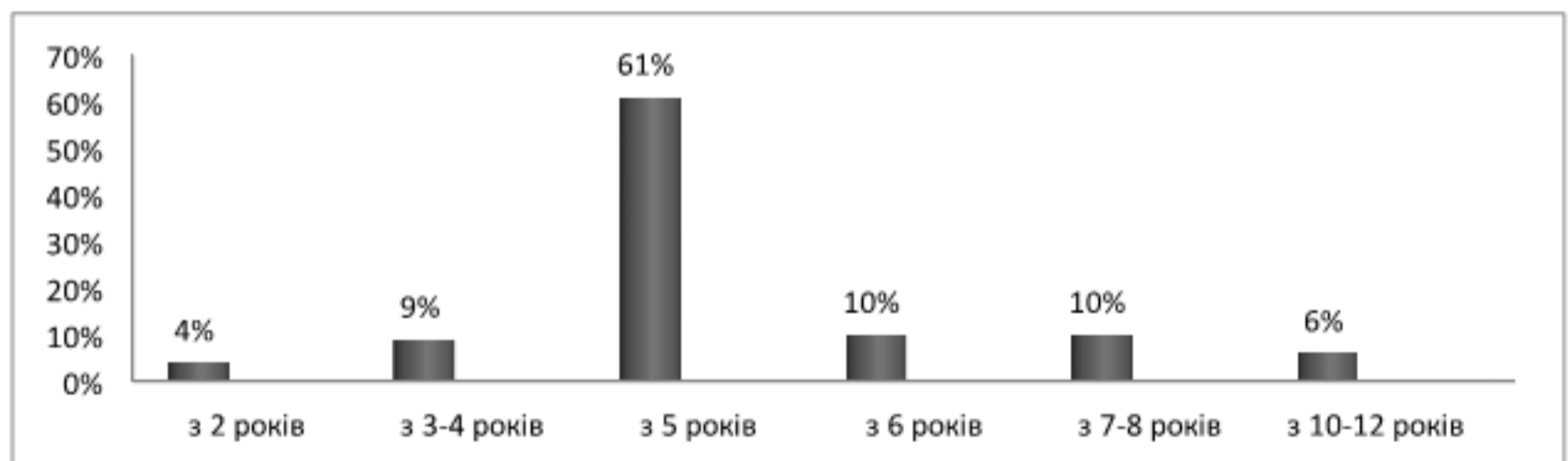

Рис. 2. Вік з якого потрібно залучати дитину до роботи на комп'ютері

Як бачимо з малюнка, 4% батьків вважає доречним вік з 2 років, 9% – з 3-4 років, 61% – з 5 років, 10% – з 6-8 років, 6% – з 10-12 років.

На запитання про час, який може перебуває дитина-дошкільник за комп'ютером вдома, відповіді батьків варіювали в межах представлених на рис. 3:

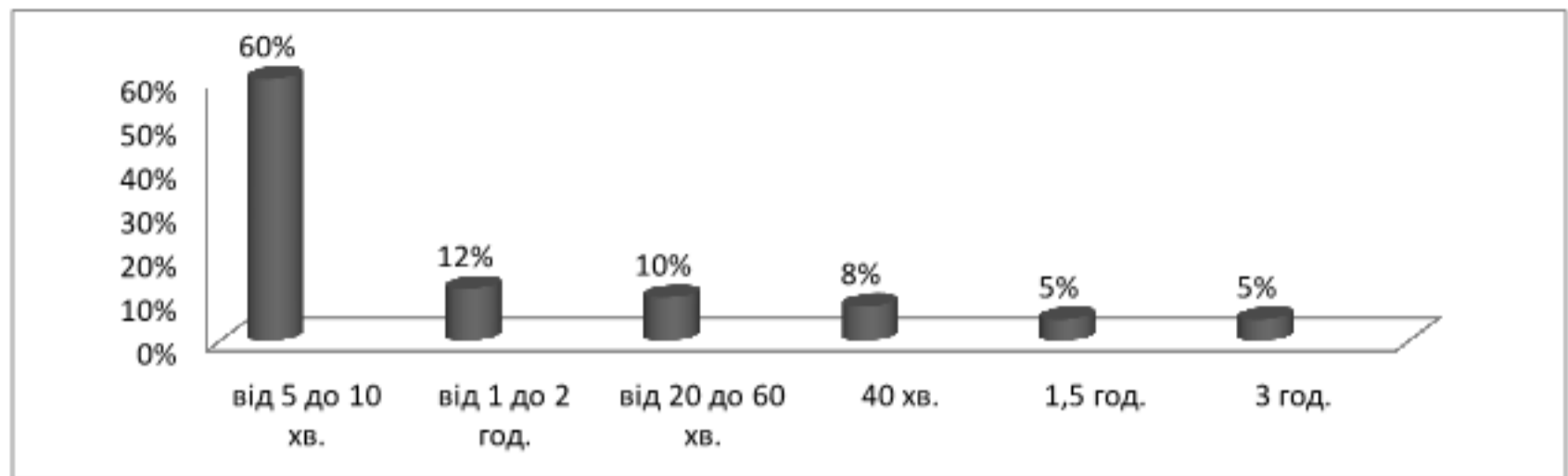

Рис. 3. Час, що знаходиться дитина перед ПК вдома

Представлені на малюнку дані свідчать, що 60% батьків дозволяють дітям знаходитись вдома біля монітору ПК від 5 до 10 хв., 12% – від 1 до 2 год., 10% – від 20 до 60 хв., 8% – 40 хв., 5% – 1,5 год. та 3 год.

Наступне запитання було спрямоване на з'ясування того, чи звертають батьки увагу на умови щодо організації ігрового місця дитини за комп'ютером вдома. Лише 45% батьків зазначили, що в їхніх дітей є не тільки власне місце для ігор, а й особистий, спеціально підготовлений до роботи дитини дошкільного віку з урахуванням її вікових особливостей комп'ютер. 29% батьків зауважили, що хоча діти грають за комп'ютером, спеціального місця вони не мають. 16% підкреслили, що користуватися дітям ПК не дозволяють, тому спеціальне ігрове місце їм непотрібне.

Результати опитування щодо використання дітьми комп'ютерних ігор показали, що батьки добирають їх стихійно. Серед ігор були названі: «Симпсони» (7%), «Весела ферма» (7%), «Гонки» (3%), «Пасьянс» (2%), «Пригоди Дори» (7%). 67% опитаних батьків не змогли назвати жодної комп'ютерної гри, проте зазначили, що їхні діти люблять грати в комп'ютерні ігри на планшеті.

Як показало опитування, більшість батьків (84%) потребують консультації вихователів щодо вбору комп'ютерних ігор для дошкільників. Також їх цікавлять питання щодо: організації ігрового місця дитини за комп'ютером вдома (71%); санітарно-гігієнічних вимог щодо організації роботи дитини на ПК (58%); профілактики роботи за комп'ютером (63%).

Таким чином, результати опитування батьків засвідчили, що їхні діти цікавляться ПК (або планшетом) вдома. Проте не всі опитувані усвідомлюють необхідність контролю за перебуванням дітей біля ПК, більшість з них потребує допомоги і консультування щодо добору ігор для дітей, правильної організації робочого місця малюка, тривалості його безпечного перебування біля монітору тощо. Батьки припускають можливість використання комп'ютерних технологій у вигляді розвивальних ігор, фільмів, відео-занять в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і вказують на необхідність відповідного устаткування, теоретичної і практичної підготовки вихователів щодо їх застосування.

2.2. Методика і результати проведення констатувального етапу експерименту

Відповідно до визначених компонентів, критеріїв і показників розроблено і дібрано діагностичні методики. Опишемо їх докладніше.

Когнітивний компонент.

Обстеження контрольної і експериментальної груп за ступенем обізнаності щодо сутності й особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей (показник 1) відбувалося за матеріалами тестового завдання, поданого в Додатку В.

Тестове завдання складалось з інструкції, запитань відкритої форми, що передбачають вільну відповідь і завдань закритої форми із запропонованими відповідями, з яких необхідно обрати правильний варіант. За принципом побудови відповідей тестові завдання закритої форми поділялися на: завдання з простим множинним вибором, відповіді на які будуються за принципом класифікації (їх доцільно використовувати тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менше трьох, але відповідь більш складна, ніж відповідь типу «так-ні»); завдання, відповіді на які побудовані за принципом подвійної альтернативи (асоціативні зв'язки), вони дають можливість установити знання фактів, їх взаємозв'язків та знання термінології, позначень, методик тощо.

Студентам пропонувалося відповісти на 30 запитань. За кожну правильну відповідь нараховувався 1 бал. Таким чином, максимально можлива кількість балів за виконання тестової частини роботи – 30 балів.

Для перевірки наявності у студентів необхідних знань щодо форм і методів організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей (показник 2), було здійснено аналіз продуктів діяльності студентів.

Студенти виконували комплекс завдань, розроблених за двома рівнями складності:

- перший рівень – репродуктивний, що передбачав відтворення засвоєної інформації та надання власної інтерпретації навчальному матеріалу. Наприклад: «Доведіть доцільність використання комп'ютерних ігор у розвитку пізнавальної сфери дошкільників»;

- другий рівень – дослідницько-творчий, передбачав розробку плану власного проєкту за певною темою. Наприклад: «Розробити план презентації за напрямком «Ознайомлення з предметним докільям» для дітей старшого дошкільного віку».

Система оцінювання навчальних досягнень студентів відбувалося за 3-х бальною шкалою:

✓ студент, який одержав 3 бали продемонстрував різнобічне, глибоке, знання і розуміння теоретичного матеріалу щодо методики використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, може розкрити означену проблему, робить узагальнюючі висновки, наводить власні міркування, доводить свою думку, вмiє синтезувати знання суміжних, галузевих дисциплін, демонструє системний, творчий підхід до виконання дослідницько-творчих завдань з адекватним розумінням кінцевого результату;

✓ студент, який одержав 2 бали продемонстрував не достатню обізнаність щодо форм і методів організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, не може розкрити питання, відповіді неповні, містять неточності, виникли труднощі під час розробки й оформлення дослідницько-творчої роботи.

✓ студент, який одержав 1 бал показав епізодичні знання основного програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при розкритті сутності понять, робить помилки при розробці й оформленні дослідницько-творчого завдання.

Вивчення сформованості третього показника когнітивного компонента відбувалося завдяки адаптованому тестовому завданню, запропонованому В. Молодцевим (див. Додаток Д) і опитуванню.

Тестові завдання охоплювали теми: «Основні пристрої комунікаційних та інформаційних технологій», «Програмові засоби комунікаційних та інформаційних технологій», «Технологія обробки графічної інформації» і містили запитання із вже вивченого студентами курсу «Нові інформаційні технології». Тест містив 15 запитань закритої форми із запропонованими відповідями, з яких необхідно було обрати правильний варіант та інструкцію щодо їх виконання.

Тестові завдання розрізнялися за принципом побудови відповідей: з множинним вибором, що передбачають принаймні три можливі відповіді (завдання такого типу використовують у тих випадках, коли необхідно перевірити уміння правильно відтворювати отримані знання, вільно орієнтуватись у групі схожих понять), у запропонованих відповідях є правильною лише одна; з множинними правильними відповідями (тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо); тестові завдання, у відповідях на які застосований принцип кумуляції (доцільно використовувати для перевірки повноти знань і умінь), де одна з декількох відповідей найбільш вірна, найбільш повна або частіше зустрічається.

За кожну правильну відповідь нараховувався 1 бал. Таким чином, максимально можлива кількість балів за виконання тестової частини роботи – 15 балів.

Опитування майбутніх вихователів передбачало їхні відповіді на такі запитання: «Що таке робочий стіл?», «Які об'єкти є на робочому столі Вашого комп'ютера?», «Яке призначення має програма Microsoft Office

Power Point. Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?» тощо. Усього опитувальник містив 40 запитань, відповіді на які заносились у бланк протоколу (див. Додаток Е) і розрізнялися за повнотою відповіді (не знають відповідь, неповна відповідь, повна правильна відповідь). Максимально можлива кількість балів при наданні правильних відповідей – 40 балів.

Розподіл студентів за рівнями готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (за когнітивним компонентом), подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за когнітивним компонентом (у %)

Показники	Рівні показників когнітивного компонента											
	Контрольна група КГ						Експериментальна група ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1) Знання про сутність і особливості використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей;	56	70	19	24	5	6	57	71	19	24	4	5
2) Знання про форми і методи організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей;	58	73	17	21	5	6	59	74	18	22	3	4
3) Знання про можливості і способи застосування ІКТ у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників.	58	73	15	18	7	9	52	65	20	25	8	10
Середній показник когнітивного компонента	57	71	17	21	6	8	56	70	19	24	5	6

З таблиці бачимо, що в 56 (70%) студентів КГ і в 57 (71%) ЕГ прояв показника «знання про сутність і особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей» виявився низьким. Студенти не змогли визначити поняття «комп'ютерна грамотність»/«цифрова компетентність» (знання, вміння, навички щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій), дослідна поведінка «вид поведінки, що будується на базі пошукової активності та спрямований на вивчення об'єкту або дозвіл нетипової (проблемної) ситуації»; розкрити основні показники готовності дитини до роботи на комп'ютері; навести способи застосування ПК як засобу пізнавальної діяльності дітей (проведення занять, розробка експерименту, оформлення дитячої газети, перегляд відео, мультфільмів тощо).

19 (24%) студентів КГ і ЕГ виявили обізнаність щодо особливостей пізнавального розвитку дошкільників, були ознайомлені з положеннями державних програм щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес сучасного ЗДО (програма «Я у світі», програма «Дитина»). Проте проявили відсутність знань щодо основних показників

готовності дитини до роботи за комп'ютером (може підготувати до роботи включений до мережі комп'ютер, набирає прості команди комп'ютера (за зразком), використовує спеціальні клавіші та маніпулятор «миша» тощо, умінь і навичок, які набувають діти під час використання комп'ютерних ігор (отримувати інформацію, планувати свої дії, формулювати припущення, висновки, будувати експеримент, корегувати свої подальші дії тощо). Їх було віднесено до середнього рівня.

Лише 5 (6%) студентів контрольної групи та 4 (5%) – експериментальної групи продемонстрували глибокі і системні психолого-педагогічні знання щодо особливостей пізнавального розвитку дітей, процесів і компонентів пізнавальної (дослідницької, експериментальної) діяльності, використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. Таких студентів віднесено до достатнього рівня

Щодо прояву другого показника когнітивного компонента досліджуваної готовності, у більшості студентів як у КГ 58 (73%), так і в ЕГ 59 (74%) відповіді були неповні, містили неточності, виникали складності при виконанні творчих завдань (складання плану презентації для дітей старшого дошкільного віку, представлення таблиці оцінювання ефективності розроблених навчальних матеріалів для дітей, розробці конспекту батьківських зборів з використанням ІКТ тощо). Такі студенти були віднесені до низького рівня прояву означеного показника.

У 17 (21%) студентів КГ та у 18 (22%) – ЕГ виявлено середній рівень засвоєння методичних знань. Вони продемонстрували достатню обізнаність щодо сутності методів і форм організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, правильно використовували понятійний апарат, складали розгорнутий план відповідей, але мали певні труднощі під час розробок дослідницько-творчих завдань.

Лише 5 (6%) студентів КГ та 3 (4%) ЕГ виявили різнобічні, глибокі знання щодо форм і методів організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також стосовно оцінювання ефективності існуючих електронних навчальних матеріалів для дітей. Їх віднесено до достатнього рівня.

З таблиці бачимо, що більшість студентів як у КГ 58 (73%), так і в ЕГ 52 (65%) проявили недостатній об'єм знань щодо застосування різноманітних функцій персонального комп'ютеру і ІКТ у майбутній професійній діяльності. Складними виявились запитання про роботу із панелями інструментів у програмах Microsoft Word, Microsoft Office Power Point, Microsoft Office Publisher, Opera, Windows Movie Maker, Scratch. Середній рівень сформованості знань продемонстрували 15 (18%) студентів КГ та 20 (25%) – ЕГ. Складними для них виявилися запитання стосовно роботи з редакторами програм Microsoft Office Publisher, Windows Movie Maker, Scratch та можливостей їх застосування у процесі організації пізнавальної

діяльності дошкільників. Лише 7 (9%) студентів КГ та 8 (10%) – ЕГ показали переконливий прояв досліджуваного показника (достатній рівень).

Для обрахування середнього значення показників когнітивного (мотиваційного, операційного) компонента досліджуваної готовності використана формула [101]:

$$K_k(M_k, O_k) = \frac{x_1 + x_2 + x_3}{3}, \text{ де}$$

K_k – когнітивний компонент (M_k і O_k – мотиваційний та операційний компоненти);

x_1 – перший показник досліджуваного компонента;

x_2 – другий показник досліджуваного компонента;

x_3 – третій показник досліджуваного компонента.

Таким чином, найбільша кількість студентів як у КГ – 57 (71%), так і в ЕГ – 56 (70%), мають низький рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за когнітивним компонентом. Середній рівень продемонстрували 17 (21%) студентів КГ та 19 (24%) – ЕГ. Лише в 6 (8%) студентів КГ і 5 (6%) – ЕГ діагностовано достатній рівень прояву когнітивного компонента.

Мотиваційний компонент.

Для обстеження контрольної і експериментальної груп за наявністю настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку використана «Карта мотиваційних виборів».

Студентам пропонувалось оцінити наведені нижче аргументи щодо застосування ними інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО за 10 бальною шкалою, по ступеню важливості для них кожного мотиву (від 1 до 10).

1. Усвідомлення корисності використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні і вихованні дітей дошкільного віку.
2. Полегшення виконання професійних обов'язків вихователя ЗДО.
3. Відсутня потреба застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі ЗДО.
4. Наявний власний інтерес до використання інформаційно-комунікаційних технологій.
5. Прагнення до самоствердження, конкурентоспроможності.
6. Примусили обставини.
7. Отримання оцінки за проходження практики.
8. Прагнення надати дітям навчальну інформацію в цікавій формі.
9. Полегшення підготовки до організації занять та розваг з дітьми.
10. Отримання досвіду щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньо-виховному процесі ЗДО.

Мотиви під №№ 1, 8, 9 – свідчать про наявність настанови на використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми.

Мотиви під №№ 2, 4, 10 – виявляють наявність настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Мотиви під №№ 3, 5, 6, 7 – виявляють супутні та другорядні інтереси.

Для визначення наявності бажання застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчальній і майбутній професійній діяльності студентам було запропоновано оцінити власний ступінь інтересу за 5 бальною шкалою (від 2 до -2) згідно наведених критеріїв, поданих у Додатку Є.

Оцінювання студентів відбувалося за такою шкалою:

✓ 20-10 балів – **достатній рівень** прояву бажання використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй навчальній та майбутній професійній діяльності;

✓ 9- (-9) балів – **середній рівень**;

✓ -10- (-20) балів – **низький рівень**.

Для перевірки наявності у студентів третього показника мотиваційного компонента (прагнення вдосконалювати організацію педагогічного процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і ІКТ) було здійснено аналіз продуктів діяльності студентів, а саме написаного ними творчого завдання на одну із запропонованих нижче тем:

✓ «Ідеал педагога з дошкільної освіти ХХІ століття».

✓ «Діджиталізація освітнього процесу сучасного ЗДО».

✓ «Процес підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві».

✓ «Застосування комп'ютера і інформаційно-комунікаційних технологій у просторі життєдіяльності сучасної дитини дошкільного віку».

Система оцінювання творчого завдання студентів відбувалася за такою шкалою:

✓ 3 бали – отримали студенти, які у своїх творах зазначили, що вважають доцільним використовувати інформаційно-комунікаційні технології, розглядаючи їх як складник підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві, а також продемонстрували обізнаність з можливостями використання комп'ютера в оновленні освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО;

✓ 2 бали – отримали студенти, які виявили бажання використовувати інформаційно-комунікаційні технології, оскільки це може призвести до підвищення власного професійного рівня, розглядають їх як необхідну умову підготовки майбутнього фахівця з дошкільної освіти, але не продемонстрували обізнаність із різноманітним способами використання інформаційно-комунікаційних технологій у модернізації освітнього процесу ЗДО;

✓ 1 бал – одержали студенти, які продемонстрували відсутність власного бажання використовувати інформаційно-комунікаційні технології,

проте вказували на доречність їх застосування в роботі вихователів; у творах відсутні пропозиції щодо використання комп'ютера і ІКТ у просторі життя дитини-дошкільника, у професійній роботі вихователя.

Розподіл студентів за рівнями сформованості мотиваційного компонента подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за мотиваційним компонентом (у %)

Показники	Рівні показників мотиваційного компонента											
	Контрольна група						Експериментальна група					
	КГ						ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
1) Настава на застосування ІКТ в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку;	62	77	15	19	3	4	65	81	11	14	4	5
2) Бажання застосувати ІКТ у навчальній і майбутній професійній діяльності;	57	71	13	16	10	13	63	79	10	13	7	8
3) Прагнення вдосконалити організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і ІКТ.	61	76	14	18	5	6	57	71	18	23	5	6
Середній показник мотиваційного компонента	60	75	14	18	6	7	62	78	13	16	5	6

З таблиці бачимо, що більшість студентів як КГ – 62 (77%), так і ЕГ – 65 (81%) продемонстрували відсутність настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. У них переважало бажання отримати оцінку за проходження практики і прагнення до самоствердження.

Середній рівень прояву даного показника продемонстрували 15 (19%) студентів КГ і 11 (14%) – ЕГ. Вони орієнтовані на роботу вихователя, але в них переважають мотиви щодо застосування комп'ютера задля полегшення професійної діяльності вихователя.

Лише 3 (4%) КГ та 4 (5%) студента ЕГ орієнтовані на застосування інформаційно-комунікаційних технологій задля організації пізнавальних занять та розваг з дітьми, подання дітям навчальної інформації в цікавій наочній формі, що свідчить про наявність настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації дитячого пізнання. Їх було віднесено до достатнього рівня.

Більшість студентів як КГ – 57 (71%), так і ЕГ – 63 (79%) продемонстрували низький прояв бажання використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності. Вони вказали, що рідко застосовують інформаційно-комунікаційні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань, з

острахом користуються незнайомими комп'ютерними програмами, не відчують від цього емоційного задоволення, не прагнуть застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в майбутній професійній діяльності.

Середній рівень продемонстрували 13 (16%) студентів КГ і 10 (13%) – ЕГ. Вони вміють працювати на персональному комп'ютері, прагнуть використовувати інформаційно-комунікаційні технології в своїй навчальній і майбутній професійній діяльності, але відчують невпевненість у своїх можливостях при використанні незнайомих комп'ютерних програм.

До достатнього рівня віднесені 10 (13%) студентів КГ і 7 (8%) – ЕГ. Вони із задоволенням користуються персональним комп'ютером у своїй навчальній діяльності, прагнуть застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в майбутній професійній діяльності (активізації дитячого пізнання, роботі з батьками, профорієнтації), бажають розширювати знання щодо застосування ІКТ.

Прояв третього показника мотиваційного компонента готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у більшості студентів як КГ – 61 (76%), так і ЕГ – 57 (71%) зафіксовано на низькому рівні. Середній рівень продемонстрували 14 (18%) студентів КГ і 18 (23%) – ЕГ. До достатнього рівня як у КГ, так і в ЕГ віднесено 5 (6%) студентів.

Таким чином, більшість студентів як КГ – 60 (75%), так і ЕГ – 62 (78%), мають низький рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (за мотиваційним компонентом). Середній рівень наявний у 14 (18%) студентів КГ та в 13 (16%) – ЕГ. Достатній рівень діагностовано в 6 (7%) досліджуваних КГ та 5 (6%) – ЕГ.

Операційний компонент.

Для визначення рівня прояву першого показника операційного компонента (уміння організовувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку) було здійснено спостереження за організацією студентами пізнавальної діяльності дітей у ЗДО.

Організація пізнавальної діяльності дітей у закладі дошкільної освіти відбувалася під час проведення навчально-пізнавального заняття, організації дослідницької діяльності дітей, проведенні дидактичної гри.

Під час аналізу діяльності студентів з організації пізнавальної діяльності дошкільників (заняття, дослідницька діяльність, гра) звертали увагу на:

- доцільність і доступність поданої інформації, узгодження її з державними освітніми стандартами та програмами;
- пізнавальну активність дітей;
- знання (вміння), отримані дітьми;

- відповідність методів, прийомів, засобів, обладнання завданням пізнання;
- емоційний стан дітей;
- діяльність студента під час організації пізнавальної діяльності старших дошкільників, його власний емоційний стан.

Система оцінювання студентів відбувалася за 3-х бальною шкалою. Максимальна кількість балів, що отримували студенти за організацію пізнавальної діяльності дітей в ЗДО складала 9 балів.

Комунікативні й організаційні здібності виступають важливим складником і передумовою розвитку здібностей у тих видах діяльності, що пов'язані із спілкуванням з людьми, організацією колективної роботи, отже, вони важливі для організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Наявність і ступінь розвиненості у студентів рівня комунікативних та організаційних здібностей (уміння чітко і швидко встановлювати контакти з людьми, впливати на них, прагнення проявляти ініціативу, прагнення до розширення контактів тощо) виявлялася за тестом КОЗ, розробленим В. Синявським, Б. Федорищеним (див. Додаток Ж).

Система оцінювання студентів щодо наявності та ступеня розвиненості рівня комунікативних і організаційних здібностей відбувалася за такою шкалою:

- студент, який отримав 1-2 бали віднесений до низького рівня. Він не прагне до спілкування, відчуває себе самотнім, віддає перевагу проведенню часу наодинці, обмежує коло своїх знайомих, зазнає труднощів у встановленні контактів з людьми, під час виступу перед аудиторією, погано орієнтується в незнайомій ситуації, не відстоює власну думку, тяжко переживає образи. У багатьох ситуаціях уникає самотійно приймати рішення, брати на себе ініціативу;
- 3-4 бали – середній рівень. Намагається встановлювати контакти з людьми, не обмежує власне своє спілкування, відстоює власну думку, планує свою роботу, проте успішність комунікацій ситуативна;
- випробуваний, який отримав 5 балів віднесений до достатнього рівня. Він активно прагне до комунікативної й організаційної діяльності, швидко орієнтується у складних ситуаціях, невимушено поводить себе в новому колективі, ініціативний, самотійно приймає рішення у важливій справі або складній ситуації, відстоює власну позицію, намагається, щоб вона була прийнята іншими людьми. Може вносити пропозиції в незнайоме товариство, любить організовувати різні ігри, заходи. Проявляє наполегливість у досягненні мети.

З метою визначення рівня прояву наступного показника (уміння застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами ІКТ) операційного компонента, студентам було запропоновано розробити і

захистити навчальний проєкт з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Проєкт складався з наступних завдань:

1. Розробка й оформлення конспекту навчально-пізнавального заняття для дітей дошкільного віку (із застосуванням дидактичного матеріалу на основі літературного тексту з елементами експериментування). Наведемо варіативну тематику таких конспектів: «Що потрібно рослинам для харчування?»; «Ліс зелений дім – захисник і лікар»; «Світ тварин, птахів, комах»; «Звідки береться вода»; «Людське тіло»; «Помічники людини»; «Як температура повітря впливає на рослин і тварин?»; «Ми подорожуємо»; «Вулиці нашого міста» тощо.

2. Розробка й оформлення добірок ігор, розваг, дослідів, казок, загадок, віршів, кросвордів, прикмет, прислів'їв, приказок для дітей дошкільного віку та їхніх батьків.

3. Розробка й оформлення календарного планування пізнавальної діяльності дітей старшого (або середнього) дошкільного віку (пошукова діяльність, дослідницька діяльність, дитяче експериментування).

Система оцінювання практичного завдання студентів відбувалася за 3-х бальною шкалою.

- 3 бали отримали студенти, які розробку й оформлення практичних завдань здійснювали з використанням комп'ютерних програм Microsoft Office (PowerPoint, Microsoft Word, Microsoft Publisher), Scratch, Opera (або Internet Explorer) – достатній рівень;

- 2 бали – розробка й оформлення практичних завдань здійснювалася з використанням комп'ютерних програм Microsoft Office (PowerPoint, Microsoft Word) Opera (або Internet Explorer) – середній рівень;

- 1 бал – розробка й оформлення практичних завдань здійснювалася з використанням комп'ютерних програм Microsoft Word і Opera (або Internet Explorer) – низький рівень.

Система оцінювання проведення навчально-пізнавального заняття «Я і Всесвіт», «Про здоров'я треба дбати», «Жива природа» (виконане на базі устаткування комп'ютерного класу ЗВО) відбувалася за такою шкалою:

✓ 3 бали отримали студенти, які розробили заняття, чітко визначаючи його мету і завдання, подана інформація відповідає віковим вимогам і державним освітнім стандартам, заняття оформлене за допомогою комп'ютерних програм PowerPoint, Microsoft Word, Scratch, Opera (або Internet Explorer), у процесі перегляду слайдів відбувається активізація дитячого пізнання (діти відповідають на запитання, розгадують загадки, переглядають відео тощо), зображення використанні у презентації відповідають сприйманню дітей (кольорова гамма, чіткість зображення, емоційна насиченість використаних образів), наявні звукові ефекти, анімація, відео згідно обраної теми. Під час організації і проведення заняття студентами враховане необхідне устаткування робочого комп'ютера акустичні системи (колонки або навушники), наявність відеопроєктора,

електронної дошки (достатній рівень);

✓ 2 балами оцінено роботу студентів, які розробили заняття з дотриманням програмових вимог, але воно оформлене лише за допомогою комп'ютерних програм PowerPoint або Microsoft Word; дизайн оформлення презентації виконаний у темних тонах, зображення не завжди відповідає сприйманню дітей, анімація і відео, згідно обраної теми підібрані не завжди доречно. Не правильне налаштування гіперпосилань унеможливило запуск перегляду відеороликів, мультфільмів, прослуховування музичних творів або звуків (середній рівень).

✓ 1 бал отримали студенти, які не змогли чітко сформулювати мету і завдання заняття, очікувані результати не відповідали темі, подана дітям інформація не мала систематичної побудови, заняття оформлене лише з використанням комп'ютерної програми Microsoft Word, зображення підібрані недоречно, наявні музичні дефекти. Відбуваються збої при перегляді малюнків, дитячого відео, прослуховуванні музичних творів (низький рівень).

3 метою визначення рівня прояву наступного показника (уміння працювати на персональному комп'ютері, застосовувати комп'ютерні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності) операційного компонента, студентам було запропоновано виконати практичні завдання на комп'ютері:

1. Увімкнути комп'ютер, відкрити папку «Мої документи» на робочому столі, створити власну папку і дати їй своє ім'я латинськими літерами.

2. Створити у своїй папці документ (docx.) «Дидактична гра», задати параметри сторінки (верхнього, нижнього – 2,5 см.; лівого – 3 см.; правого – 1,5 см.), набрати текст дидактичної гри завдавши шрифт Times New Roman, розмір – 14; інтервал – 1,5 см., вставити в текст малюнки, нижче оформити таблицю спостереження за грою та її аналіз.

3. Відкрити програму Microsoft Office Power Point, створити три слайда, дати презентації назву, обрати шаблон (дизайн), вставити у презентацію малюнок, прикріпити гіперпосилання, настроїти анімацію, запустити показ слайдів, зберегти презентацію у своїй папці.

4. Відкрити програму Microsoft Office Publisher, обрати тип публікації «бюлетень», обрати класичний макет, дати назву «бюлетеню», вставити малюнок, набрати текст завдавши шрифт Times New Roman, розмір – 12; інтервал – 1 см., запустити перегляд сторінки, зберегти публікацію у своїй папці.

5. Активізувати браузер MS Internet Explorer, увійти до пошукової системи <http://www.google.com.ua>, перейти на веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, на цьому веб-сайті відкрити гіперпосилання «Наука України доступ до знань», знайти науковців України зі спеціальності «Дошкільна педагогіка», завантажити їх публікації (2-3).

6. Створити електронну пошту, написати лист і прикріпити до нього файл «Дидактична гра», відправити листа на електронну адресу: IDSP_kaf_DP@ukr.net.

7. Створити відеоряд у програмі Windows Movie Maker за темою «Дослідницька діяльність дошкільників», вставити відповідні малюнки (або відео), набрати в редакторі текст, налаштувати музику.

8. Створити Scratch-проект.

За кожне вірно виконане завдання нараховувався 1 бал. Максимальна кількість балів – 8.

Розподіл майбутніх вихователів за рівнями готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (за операційним компонентом) подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційні технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за операційним компонентом (у %)

Показник	Рівні показників операційного компонента											
	Контрольна група						Експериментальна група					
	КГ						ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
1) Уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку;	57	71	15	19	8	10	57	71	17	21	6	8
2) Уміння застосовувати сучасні ІКТ з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами ІКТ;	63	79	12	15	5	6	61	76	15	19	4	5
3) Уміння працювати на персональному комп'ютері, застосовувати ІКТ при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності.	61	76	17	21	2	3	59	74	18	22	3	4
Середній показник операційного компонента	60	75	15	19	5	6	59	74	17	21	4	5

Як бачимо з таблиці, більшість студентів як у КГ, так і в ЕГ – 57 (71%) віднесені до низького рівня прояву першого показника операційного компонента (уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку). Середній рівень було зафіксовано у 15 (19%) студентів КГ і 17 (21%) – ЕГ. До достатнього рівня віднесено 8 (10%) студентів КГ та 6 (8%) – ЕГ.

Прояв показника уміння застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами інформаційно-комунікаційних технологій на низькому рівні зафіксовано в 63 (79%) студентів КГ та в 61 (76%) – ЕГ. До середнього рівня віднесено 12 (15%) студентів у КГ та 15 (19%) студентів – ЕГ. Достатнього рівня досягли 5 (6%) студентів КГ та 4 (5%) – ЕГ.

У більшості студентів КГ 61 (76%) і 59 (74%) – ЕГ діагностовано низький рівень сформованості умінь працювати з комп'ютерними програмами Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher, Opera (або Internet Explorer), Windows Movie Maker, Scratch.

Середній рівень прояву даного показника зафіксовано в 17 (21%) студентів КГ та 18 (22%) – ЕГ. Труднощі виникали при налаштуванні гіперпосилань, анімації, створенні електронної пошти, роботи з програмами Windows Movie Maker та Scratch.

Лише у 2 (3%) студентів КГ та 3 (4%) – ЕГ діагностовано достатній рівень сформованості вмінь працювати на персональному комп'ютері, уміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності.

Отже, достатній рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (за операційним компонентом) у КГ продемонстрували лише 5 (6%) студентів, у ЕГ – 4 (5%). Середній рівень у КГ досягли 15 (19%), в ЕГ – 17 (21%) студентів. До низького рівня віднесено 60 (75%) студентів КГ і 59 (74%) – ЕГ.

Загальні рівні готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, визначені за поданою вище формулою, подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (констатувальний зріз)

Рівні готовності											
Контрольна група КГ						Експериментальна група ЕГ					
Н		С		Д		Н		С		Д	
абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
59	74	15	18	6	8	59	74	16	20	5	6

З таблиці бачимо, що достатній рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників показали 6 (8%) студентів у КГ і 5 (6%) – ЕГ. Середній рівень визначено в 15 (18%) студентів КГ та в 16 (20%) – в ЕГ. До низького рівня досліджуваної готовності віднесено 59 (74%) студентів КГ і ЕГ.

Проілюструємо результати констатувального зрізу на рис. 4.

Рис. 4. Діаграма рівнів готовності студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (констатувальний зріз)

З малюнка бачимо, що результати діагностики рівнів готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників студентів експериментальної і контрольної груп майже не різняться між собою. Так, до низького рівня і в контрольній, і в експериментальній групі було віднесено однакову кількість студентів 74%, різниця даних щодо середнього і достатнього рівня склала 2%.

На основі отриманих діагностичних даних було схарактеризовано три рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Достатній рівень характеризується усталеною настановою майбутніх вихователів щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку, наявністю бажання застосувати їх у навчальній і майбутній професійній діяльності з метою оптимізації освітнього процесу ЗДО. Студенти, віднесені до цього рівня, демонструють різнобічне і глибоке розуміння теоретичного матеріалу щодо сутності й особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку, виявляють обізнаність з різними формами, методами, прийомами, вимогами щодо їх використання в організації дитячого пізнання, можуть оцінити ефективність розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей, висувають власні пропозиції щодо можливостей і способів їх застосування в роботі з дітьми, виявляють сформовані вміння організовувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку (добирають доцільні методи, прийоми, засоби активізації пізнавальної сфери дітей). Володіють навичками користувача ПК, застосовують їх при роботі з різними комп'ютерними програмами з метою створення дидактичного матеріалу для дошкільників; доцільно і продуктивно використовують інформаційно-комунікаційні технології в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

До **середнього рівня** віднесено майбутніх вихователів, в яких наявна ситуативна настанова щодо організації пізнавальної діяльності дошкільників з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Вони розглядають їх як необхідний складник підготовки майбутнього фахівця з дошкільної освіти, проте не завжди усвідомлюють їх можливості і переваги в організації освітнього процесу ЗДО. Для них характерна недостатня обізнаність з особливостями впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес ЗДО, з формами і методами організації дитячого пізнання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, оцінювання якості наявних електронних дидактичних матеріалів для дошкільників і способами їх застосування як засобу організації дитячого пізнання. Студенти виявляють вміння щодо планування й організації навчально-пізнавальних занять, проте потребують додаткових умінь щодо використання інших форм організації дитячого пізнання; демонструють базові навички користувачів ПК, проте розроблені ними електронні навчальні матеріали для дітей дошкільного віку мають низку суттєвих недоліків, що ускладнюють доцільність і продуктивність їх використання у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Для студентів, віднесених до **низького рівня**, характерні відсутність настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку, байдуже ставлення до їх використання у власній навчальній діяльності, відсутність прагнення їх застосовувати з метою удосконалення освітнього процесу ЗДО, безсистемність знань про сутність, особливості, форми і методи використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації пізнавальної діяльності дошкільників, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дошкільників, не сформованість умінь і навичок роботи на комп'ютері. Суттєві утруднення щодо самостійної організації дитячого пізнання, зокрема засобами інформаційно-комунікаційних технологій, не дозволяють їм розробити та доцільно використати наявний електронний дидактичний матеріал, створений для дошкільників.

Узагальнюючи результати констатувального зрізу, дійшли висновку, що в переважній більшості студентів контрольної й експериментальної груп готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників сформована на низькому рівні. Це доводить необхідність створення й апробації методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, опису якої присвячений наступний підрозділ.

2.3. Методика реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників

Формувальний експеримент передбачав розробку і поетапне впровадження методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. В основу методики було покладено розроблену модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників, подану на рис. 5.

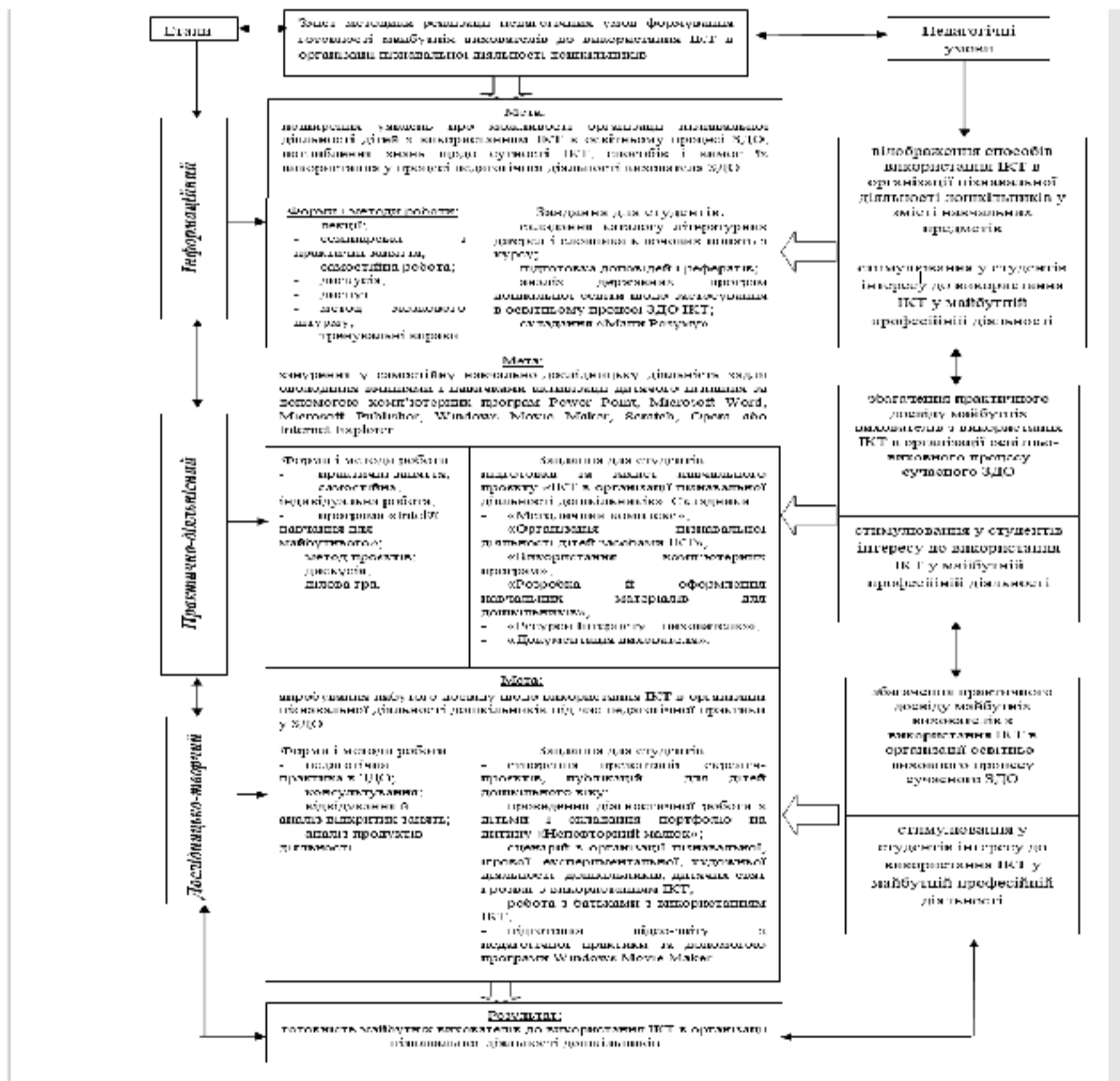

Рис. 5. Модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників

Експериментальна модель обіймала три послідовних етапи: інформаційний, практично-діяльнісний і дослідницько-творчий. У її змісті було закладено педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

На першому етапі була реалізована умова – відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів; на другому і третьому етапі домінувала умова, що передбачала збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО. Педагогічна умова – стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності – була наскрізною на всіх трьох етапах.

Перший – інформаційний етап, передбачав поширення уявлень студентів про можливості організації пізнавальної діяльності дітей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО, поглиблення їхніх знань щодо сутності інформаційно-комунікаційних технологій, способів і вимог їх використання у процесі педагогічної діяльності вихователя ЗДО.

Для досягнення цієї мети було розроблено й упроваджено навчальну дисципліну «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів ЗДО». Навчальна дисципліна виступала складником загального процесу підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності і була побудована на принципі єдності теоретичної і практичної підготовки студентів – майбутніх вихователів.

Зміст навчальної дисципліни спирався на попередній досвід студентів, якого вони набули під час вивчення курсів «Загальна педагогіка», «Методика ознайомлення з довкіллям», «Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Нові інформаційні технології» тощо. Такий підхід сприяв формуванню у студентів цілісного погляду на використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітнього процесу ЗДО.

Тематичний план навчальної дисципліни і послідовність організації роботи зі студентами подано в Додатку 3.

Поряд з лекційними практичними і семінарськими заняттями, значна частина часу відводилася самостійній навчально-дослідницькій діяльності студентів, що дозволяло розвивати в них практичні уміння і навички з використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Було застосовано такі методи, як-от: дискусія, диспут, метод мозкового штурму, тренувальні вправи.

Методичне забезпечення навчальної дисципліни включало: конспекти лекційних, практичних і семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, програми Microsoft Office (Power Point, Microsoft

Word, Microsoft Publisher), Windows Movie Maker, Scratch, Opera (або Internet Explorer).

Структура навчальної дисципліни містила три модулі.

У **першому модулі** «ІКТ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти» висвітлено теоретичні аспекти проблеми використання комп'ютеру і інформаційно-комунікаційних технологій у просторі життєдіяльності сучасної дитини-дошкільника та досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньо-виховному процесі ЗДО.

Другий модуль навчальної дисципліни «Організація пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ» був присвячений способам організації відповідного педагогічного супроводу дітей дошкільного віку. У ньому розглянуто зміст і форми організації занять з використанням комп'ютера в умовах ЗДО (заняття з комп'ютерної грамотності, заняття з комп'ютерною підтримкою), приклади таких занять, ігор, дитячого експериментування тощо, вимоги до використання комп'ютерних ігор, основні показники оцінки діяльності дитини на комп'ютері.

У **третьому модулі** – «Створення навчальних матеріалів для дошкільників засобами ІКТ» – розглянуто методіку використання інформаційно-комунікаційних технологій в оформленні навчальних матеріалів для дошкільників, основні критерії ефективності розроблених навчальних матеріалів для дітей, можливості використання ІКТ у професійній діяльності вихователя.

Виклад лекційного матеріалу відбувався в комп'ютерному класі з використанням персональних комп'ютерів, електронної дошки, відеопроєктору. Лекційний матеріал подавався студентам переважно у вигляді презентацій, розроблених за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint. Навчальний матеріал презентації включав: постановку мети і завдань лекції, визначення провідних ідей, ключових і тематичних питань, що розкривають зміст навчального матеріалу, надання гіперпосилань на довідковий матеріал щодо теми заняття, завдання для самостійної роботи, основну та допоміжну літературу.

Наведемо приклад лекції з теми «Різновиди комп'ютерних ігор і доцільність їх використання в розвитку пізнавальної сфери дошкільників». Мета лекції: ознайомити студентів з класифікацією комп'ютерних ігор і можливістю їх використання в роботі з дітьми дошкільного віку; розвивати у студентів уміння аналізувати комп'ютерні навчальні програми (ігри), самостійно робити висновки щодо доцільності їх застосування в роботі з дітьми; виховувати творчий підхід до використання комп'ютерних ігор у навчанні дошкільників. Студенти дізнавалися про різні види комп'ютерних ігор, створених для дітей старшого дошкільного віку, порівнювали ігри між собою, вносили пропозиції щодо їх використання в навчально-пізнавальній діяльності дошкільників.

Під час лекції студенти ознайомилися з класифікацією ігор для дошкільників та їх зразками. Зокрема, це були:

- адвентурні (пригодницькі) – візуальні ігри, що оформлені як мультиплікаційний фільм, однак у яких припускається можливість керувати перебігом ігрових подій. Як приклад, була представлена гра «Валл-і» (розробник «Asobo Studio», видавництво «THQ»), створена за мотивами відомого дитячого мультфільму «Валл-і» про пригоди маленького робота. Гра розроблена на десять інтерактивних анімаційних епізодів-завдань, що необхідно пройти ВАЛЛ-І та його друзям;

- стратегії – комп'ютерні ігри, що призначені для навчання дітей плануванню власної діяльності і стеженню за перебігом подій певної ігрової ситуації. Прикладом слугували ігри «Домашній зоопарк» (видавництво «Сорока Білобока»). Під час гри діти вчаться старанно доглядати за тваринами, вчасно годувати (давати їжу та вітаміни, а якщо вони захворіли – ліки) і «Весела ферма» (розробник «Nevosoft, Alawar»). У цій грі потрібно піклуватися про фермерське господарство: вирощувати врожай, годувати і розводити тварин, реалізувати фермерську продукцію. Гра поділена на рівні і щоб пройти певний рівень, необхідно виконати завдання: купити деяку кількість тварин, або реалізувати потрібну кількість продовольчих товарів (торт, сир, молоко, тканину тощо). Отриманий прибуток потрібно вкладати в розвиток ферми, щоб збільшити продуктивність своїх пекарень, маслоробок і сироварень;

- рольові – спрямовані на використання потрібного ігрового персонажу для досягнення певної мети (відшукування артефакту, людини тощо). На шляху до досягнення мети перед гравцем постають різні перепони, що потрібно подолати. Наприклад: «Пригоди Дори» – комп'ютерні ігри створені на основі навчального мультсеріалу «Dora the Explorer» (розробник «Stunt Puppy Entertainment», видавництво «Infogrames Entertainment»). Існує декілька різновидів цих комп'ютерних ігор: «Дора – слідопит. Пригоди в загубленому місті» (у грі потрібно знайти плюшевого ведмедя Дорі в місті «Загублених речей»). Гра побудована за різними ступенями складності для різного віку дітей). «Перший день у школі» (у грі потрібно Даші та її друзям дібратися до школи, подолавши різноманітні перешкоди). Ігри, серії «Пригоди Дори», розроблені для дітей віком від 3 років, розробник «Акелла»;

- логічні – спрямовані на розвиток пізнавальної сфери дітей, складаються з різноманітних завдань, головоломок, які повинен розв'язати гравець. Наприклад: «Як дружили Вовк та Заєць» (видавництво «Сорока Білобока»). Гра побудована у вигляді певних завдань, що необхідно вирішити дітям (розмальовувати малюнки, скласти пазли, шукати відмінності між об'єктами, відгадувати загадки, слухати і вивчати віршики про героїв казок). Гра допомагає розвинути у дитини посидючість, зорову пам'ять, увагу, логічне мислення, збільшить словниковий запас і кругозір;

- симулятори (імітатори) всіх технічних засобів – вітрильників, літаків, автомобілів тощо. У цих іграх увага приділяється розвитку реакції дитини дошкільного віку, під час керування відповідним видом транспорту. Наприклад «Гонки» – комп'ютерні стимулюючі ігри, в яких відбуваються гоночні змагання на автомобілях, мотоциклах та інших транспортних засобах. Розробники «Asobo Studio», «Electronic Arts», «Bizarre Creations» та ін. Комп'ютерні ігри з елементами гонок орієнтовані на дітей віком від 4-6 років. Наприклад: «Гонки у Диснейленді», «Космічні віражі» та ін.

З метою узагальнення уявлень щодо різновидів комп'ютерних ігор, створених для дошкільників, студенти отримували завдання скласти банк комп'ютерних ігор для дітей дошкільного віку та здійснити їх аналіз. Після чого був створений загальний інформаційний банк комп'ютерних ігор для подальшого користування й обміну. Наприклад, добірка комп'ютерних ігор, запропонована студентами Вікторією Г. і Анастасією Д., містила такі ігри:

- «Весела абетка» (видавництво «Дитячий світ») – комп'ютерна навчальна програма для дітей за допомогою якої вони, в ігровій формі вивчають букви і звуки. Складається з розділів: «Знайди літеру», «Дід Буквоїд», «Іспит». Для закріплення знань використовуються розмальовки. Диск розроблений для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку;

- «Маша та ведмідь. Підготовка до школи» (видавництво «1 С») – навчальна рольова гра для дошкільнят, створена за мотивами популярного мультсеріалу «Анимакорд». Разом з Машею діти здійснюють захоплюючу і пізнавальну прогулянку, відвідують на лісовій пасіці добродушного Ведмедя, разом з ним відправляються на рибалку і скрізь їх чекають цікаві міні-ігри, що допоможуть засвоїти та закріпити навички читання і лічби;

- «Земля та Всесвіт» (видавництво «Атлантик») – логічна гра, спрямована на пізнання дитиною довкілля. Під час гри діти разом з ігровим персонажем Вовком Панасом здійснюють політ за межі нашої галактики, щоб побачити, як зароджується нова зірка, ознайомлюються з планетами Соняної системи. Наступний рівень – подорож у доісторичні часи, під час якої діти спостерігають, як кипіла поверхня Землі після створення планети, як на ній поволі зароджувалося і розвивалося життя. На наступному рівні комп'ютерної гри персонаж Білочка розповідає про те, чим цікавий кожен із континентів, пояснює, що впливає на погоду, чому деякі гори пологі, а інші скелясті. Діти дізнаються багато цікавого про рослин-хижаків, найшвидших тварин, найвищі дерева та про інших рекордсменів у світі природи. Наприкінці кожного з рівнів на них чекає випробування. Під час гри дитина починає сприймати довкілля об'ємно, розуміти, що в ньому все взаємопов'язане: зорі, рослини, вітри, океани, мікроорганізми. Диск розроблений для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку;

- «Історія середніх віків. Європа» (видавництво «Атлантик») – логічна гра, під час якої діти здійснюють подорож у минуле, у часи лицарських турнірів і хрестових походів, ознайомлюються з побутом і культурою

Середньовічної Європи та з життям яскравих особистостей того часу. Ігровий персонаж Вовк Панас перевіряє уважність дітей за допомогою тестів, ребусів, кросвордів і розважає мультфільмом. Диск призначений для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

- «Снігова королева» (видавництво «AidemMedia») – комп'ютерна рольова гра для дітей дошкільного віку. Навчальна програма складається з розділів: «Чотири пори року», «Таємниці крижаного озера», «Велика подорож Герди», «Дивовижні розповіді незвичайних квітів», «Закритий палац», «Королівство фарб» тощо. Під час гри діти можуть продемонструвати спостережливість і пам'ять, похвалитися математичними знаннями, перевірити швидкість реакції, проявити фантазію та спробувати себе в ролі модельєра, спеціаліста з вирощування чарівних рослин, кінорежисера, поета і художника;

- «Дракоша у світі птахів» (видавництво «Медіа-Сервіс 2000») – логічна гра. Діти, разом з ігровим персонажем Дракошею, побувають у місцях проживання пернатих представників фауни, ознайомляться з особливостями багатьох видів птахів. За успішне проходження кожного рівня отримують бали. Комп'ютерна гра призначена для дітей віком від 6 років.

Семінарське заняття (тема «Комп'ютер і ІКТ у просторі життєдіяльності сучасної дитини-дошкільника: можливості й обмеження») було організоване у вигляді дискусії за завчасно окресленими питаннями, до яких студенти готували доповіді за такими темами: «Особливості та механізми розвитку пізнавальної сфери дошкільників», «Роль комп'ютера в розвитку пізнавальної сфери дитини», «Організація пізнавальної (пошукової, дослідницької) діяльності дітей засобами комп'ютерних технологій», «Комп'ютер та здоров'я дитини: правила безпеки під час роботи з комп'ютером», «Організація дозвілля з використанням ІКТ», «Логічні комп'ютерні ігри для дітей» тощо.

На основі зробленого аналізу державних програм щодо застосування в освітньому процесі ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій, під час практичних занять використовувався метод диспуту. Учасників диспуту було поділено на дві групи (команди) «захисники» і «критики», трьох студентів обрали на ролі суддів (журі). Розглядаючи питання «Чи доцільно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні, вихованні та розвитку дошкільників?», кожна команда намагалася довести власну, заздалегідь визначену позицію з метою переконання опонентів і суддів. Студенти робили висновки про необхідність урахування санітарно-гігієнічних вимог щодо організації роботи дитини за комп'ютером, використання відповідних віку дітей навчальних програм і доцільного їх застосування залежно від мети та змісту заняття, проведення профілактичних заходів тощо.

З метою узагальнення знань студентів щодо можливостей організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ, студентам

пропонувалося розробити план-конспект заняття для дошкільників з використанням комп'ютеру як технічного інструменту навчання. Під час розробок конспектів занять студенти мали враховувати державні освітні стандарти, вікові особливості дітей, завдання і цілі навчального заняття, вимоги щодо підбору відповідного наочного або звукового матеріалу для показу через персональний комп'ютер та необхідного устаткування для робочого комп'ютера (акустичні системи (колонки або навушники), відеопроєктор, електронна дошка).

До допоміжних засобів при організації занять для дітей дошкільного віку з використанням комп'ютера як технічного інструменту навчання, відносились також відеопроєктор та електронна дошка, що дають можливість передавати дані на відстані (все, що пишеться на дошці, автоматично з'являється на моніторі комп'ютера, а все, що запускається через комп'ютер і відеопроєктор проявляється на дошці). Це дає змогу показувати малюнки, презентації, відео, мультфільми групі або підгрупі дітей тощо.

Використання в ході практичних занять одного з популярних методів навчання і групової роботи – мозкового штурму, мало на меті підвести студентів до усвідомлення змісту і форм організації дитячого пізнання засобами ІКТ. Студенти у процесі розробки проєктів «Комп'ютер і дитина», «Організація дитячого пізнання з використанням комп'ютера», «Доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій у пізнавальному розвитку дошкільників» пропонували свої варіанти відповідей щодо окреслених проблем. Цей етап не припускав критики, оцінювання, пропозицій, а слугував накопиченню ідей щодо розв'язання поставленої проблеми (підтримували будь-яке міркування, навіть жартівливе або безглузде). Усі висловлені ідеї обов'язково фіксувалися для наступного розгляду. Під час обговорення студенти поділялися на «прихильників» і «опонентів» з метою виявлення слабких місць аргументації кожної з команд та їх виправлення. При захисті розроблених проєктів використано такі правила мозкового штурму: кожний студент може вільно висловлювати зауваження або пропозиції щодо розроблених проєктів; учасники висловлюються по черзі, точно і лаконічно; будь-які пропозиції щодо розроблених проєктів приймаються і фіксуються; не можна критикувати і коментувати пропозиції, зауваження; можна розвивати ідеї, запропоновані іншими учасниками мозкового штурму.

З метою формування у студентів комунікативних і організаційних здібностей, що необхідні майбутньому вихователю при організації дитячого пізнання, розробили модифікований варіант тренувальних вправ, запропонованих О. Євтиховим [48] та І. Молодушкіною [121].

Вправа «Так-ні» (15 хв.).

Мета: створити у групі невимушену, доброзичливу атмосферу; практично закріпити знання про особистісно-зорієнтований підхід у спілкуванні; надати можливість побачити унікальність кожної людини.

Студенти утворювали коло. Кожен по колу вимовляв твердження (наприклад, «Я люблю гратися з дітьми»). Усі простягали руки та якщо згодні, то підводили великий палець, якщо не згодні, то опускали його. Характери тверджень поступово ставали серйознішими (наприклад, «Мені іноді важко організувати діяльність дітей», або «Я іноді не впевнений у власних діях щодо використання ІКТ у роботі з дітьми» тощо).

Вправа «Робота в парах» (20 хв.).

Мета: формувати вміння працювати з дітьми дошкільного віку в непередбачених ситуаціях.

Учасники протягом 10 хв, працювали в парах, міняючись ролями, де один з них – дитина, а інший – вихователь.

Ситуації:

- дитина під час заняття посварилася з іншими дітьми;
- дитина не хоче припиняти гратися на комп'ютері, вередує;
- дитина не може виконати дослідницьке завдання самостійно або відмовляється виконувати прохання вихователя;
- дитина порушує правила безпечної поведінки за комп'ютером;
- дитина постійно порушує дисципліну, заважає іншим дітям.

Вправа «Якщо конфлікт – це... (робота в парах) (5 хв.).

Мета: студентам необхідно самостійно визначити поняття «конфлікт» (зіткнення протилежних мети, інтересів, позицій, поглядів тощо).

Учасники об'єднувались у пари. Кожна пара отримувала завдання: зобразити у вигляді піктограми власні асоціації, відчуття, образи до слова «конфлікт». Потім кожен прикріплював свою піктограму на загальному плакаті, що обговорювався всією групою студентів. Варіанти завдань: «Якщо конфлікт – це: дитина, то яка?», «Батьки, то які?», «Вихователь, то який?», «Гра, то яка?», «Емоційний стан, то який?», «Предмет, то який?», «Відчуття, то яке?», «Слово, то яке?».

Вправа: «Мої слабкі та сильні сторони» (10 хв.).

Мета: стимулювати студентів до розумової діяльності щодо визначення своїх позитивних і негативних якостей; навчати їх виявляти власні позитивні та негативні якості.

Студенти заповнювали таблицю:

Мої сильні сторони	Мої слабкі сторони
--------------------	--------------------

Спочатку заповнювалися стовбці з лівого боку, потім стовбці праворуч. Отримані результати кожен обдумував і пропонував стратегію подолання власних проблем, або ділився вже здійсненими перемогами над собою і особистим шляхом, пройденим для цього.

Упродовж визначення майбутніми вихователями способів організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, їм пропонувалося підготувати реферати з тем: «Комп'ютер як елемент

розвивального предметного середовища», «Організація дитячого експериментування», «Методика проведення навчального дослідження у закладі дошкільної освіти», «Використання методу проєктів у навчанні і вихованні дошкільників», «Організація спостереження дітей у докільці» тощо.

Використання на практичних заняттях «Мапи розуму» надавало можливість студентам більш ефективно структурувати й аналізувати інформацію, дозволило прискорити процес її усвідомлення. Концепція «Мапи розуму» заснована на теорії Д. Осубела щодо представлення нових ідей, міркувань, понять, переконань або концепцій через вже наявні ідеї, поняття, концепції, досвід [71]. «Мапа розуму» – це схема, яку можливо використовувати для візуалізації навчальної інформації при її вивченні й аналізі. За допомогою складених за певними вимогами схем можна наочно пред'являти складні концепції, або великі об'єми інформації, наочно представляти їх упорядкування для аналізу і класифікації. В основі концепції «Мапи розуму» лежать уявлення про принципи роботи людського мозку (асоціативне, логічне мислення, візуалізації розумових образів, цілісність сприйняття тощо).

Під час практичного заняття студенти розробляли «Мапи розуму» з тем «Організація дитячого пізнання», «Розвиток пізнавальної сфери дошкільників», «Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні та вихованні дитини», «Інформаційно-комунікаційні технології в роботі вихователя ЗДО» за таким маршрутом. Для розробки «Мапи розуму» використовували програму Microsoft Word, застосовуючи вставку готових фігур і редагування їх у форматі (засоби малювання). Аркуш листа розташовувався в альбомній орієнтації. У центрі аркуша студенти розміщували центральний образ (головне поняття, проблема). Це міг бути малюнок, або геометрична фігура. Центральний образ обов'язково підписували. Підпис – це назва теми, концепції, проєкту, що досліджують (наприклад малюнок персонального комп'ютера, підпис – ІКТ). Від центрального образу відводили «гілки» головних ідей, міркувань. Їх кількість складала від двох до десяти. До головних «гілок» прикріплювалися підпорядковані «гілки», асоціативно пов'язані з головними ідеями, поняттями, що деталізують їх (наприклад, головна ідея – інформаційно-комунікаційні технології в роботі вихователів ЗДО, підпорядковані: Інтернет, обмін досвідом, пізнавальна діяльність дітей, робота з батьками тощо). До підпорядкованих «гілок» додавалися ідеї нижчого рівня з ще більшою конкретизацією і деталізацією (наприклад, Інтернет: електронний пошук літератури, веб-сайт, електронна пошта тощо). Усі «гілки» студенти підписували, використовуючи ключові слова. Якщо студенти стикалися з труднощами у висуванні ідей, то на «Мапі розуму» вони залишали пусті «гілки». Так відбувалося стимулювання студентів до завершення проєкту. Робота над мапою на практичному занятті відбувалась у межах 30 хвилин. По

завершенні певного етапу роботи майбутні вихователі поверталися до неї через тиждень. Таке звернення допомагало їм по-новому поглянути на «Мапу», помітити допущені промахи, помилки, упущення, внести виправлення, доповнення, проаналізувати інформацію більш детально. Це також дозволило їм глибше засвоїти навчальну інформацію, що міститься на «Мapie розуму», перемістивши її з короткострокової пам'яті до довготривалої. Технологія «Мапа розуму» виступала ефективним інструментом структурування, аналізу, класифікації навчального матеріалу. Вона дозволяла прискорити процес вивчення і розгляду навчальної інформації, активізувати мислення студентів у контексті певної системи уявлень. Приклад у додатку К.

Другий – практично-діяльнісний – етап методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників, мав на меті занурення студентів у самостійну навчально-дослідницьку діяльність задля оволодіння вміннями і навичками активізації дитячого пізнання за допомогою комп'ютерних програм Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher, Windows Movie Maker, Scratch, Opera або Internet Explorer.

У ході практичних занять з навчальної дисципліни і самостійної індивідуальної роботи, студенти розробляли й оформлювали складники навчального проєкту «Інформаційно-комунікаційні технології в організації пізнавальної діяльності дошкільників», який повинні були захистити наприкінці навчання.

Складники навчального проєкту, у вигляді схеми, представлені на рис. 6.

Так, складник навчального проєкту «Методичний комплекс» передбачав розробку плану реалізації проєкту, аналіз нормативних документів, на які спираються студенти, які працюють над проєктом (закон «Про дошкільну освіту, Базовий компонент дошкільної освіти, програми «Я у світі», «Дитина в дошкільні роки», «Впевнений старт»); складник – «Організація пізнавальної діяльності дітей засобами ІКТ» передбачав розробку плану-конспекту заняття (дослідницької діяльності, експериментування, гри, розваги тощо) з використанням комп'ютера як технічного інструменту навчання; «Використання комп'ютерних програм» – наведення прикладів комп'ютерних ігор для дітей дошкільного віку і їх дидактичного аналізу; «Розробка й оформлення навчальних матеріалів для дошкільників» – створення студентами презентацій, публікацій, відеоряду, скрейтч-проєктів, конспектів занять, дидактичних матеріалів відповідно до теми заняття та розробленого плану його проведення; «Ресурси Інтернету – вихователю» добір та створення картинок, музики, книжок, статей, картотеки електронних адрес на допомогу вихователеві (за обраною темою); «Документація вихователя» – оформлення прикладів документації

вихователя (журнал вихователя, портфоліо на дитину, календарне планування тощо).

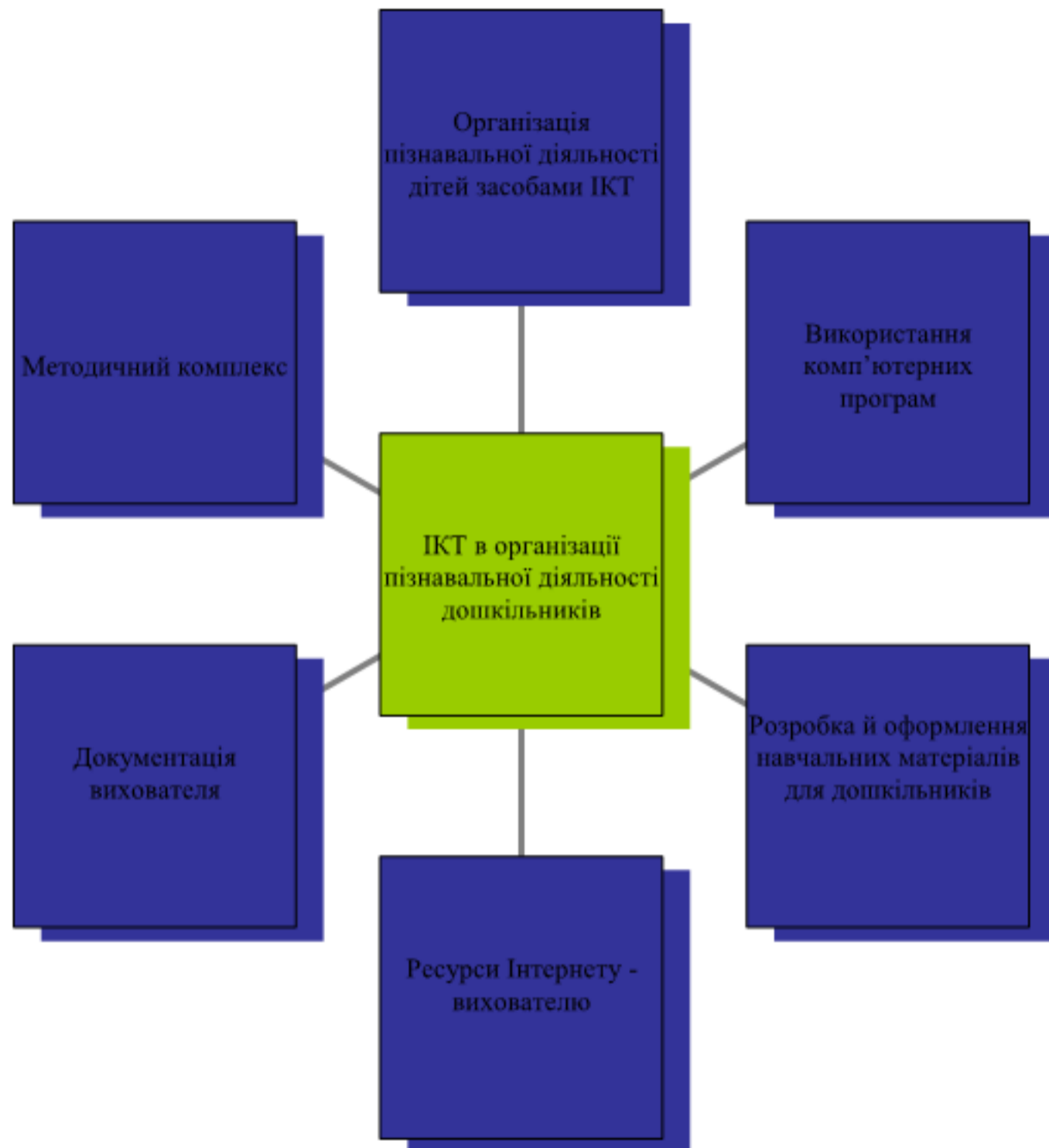

Рис. 6. Схема складників навчального проєкту

Під час практичних занять застосовували програму «Intel® навчання для майбутнього». У процесі роботи за цією програмою студенти мали змогу не лише оволодівати певними знаннями і вміннями в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, а й навчилися використовувати ці технології в організації дитячого пізнання. Програма «Intel® навчання для майбутнього» – це сучасна система професійно-педагогічної підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів за новітніми інтерактивними методиками. Американська програма «Intel® навчання для майбутнього», розроблена Д. Кендау, Дж. Догерті, Дж. Йотс, П. Куні, дозволяє передати студентам передовий досвід роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями і передбачає застосування проєктно-дослідницького методу навчання [72].

З метою навчити студентів створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками, формувати уміння і навички дослідницької діяльності (самостійного вивчення наукової та довідкової літератури, створення презентацій, оформлення публікацій тощо), мотивувати їх до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні і вихованні дошкільників, адекватної оцінки власного рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, прагнення до самовдосконалення професійних якостей, удосконалення умінь і навичок роботи з програмами Microsoft Office (Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher) Windows Movie Maker, Scratch, Opera (або Internet Explorer), нами була адаптована програма «Intel® навчання для майбутнього». Алгоритм роботи студентів над проектом представлений на рис. 7.

Така робота передбачала розподіл майбутніх вихователів на команди (по 2-3 учасника) за інтересами з урахуванням побажань виконавців. Особливостями командної діяльності були прийняття кожним членом команди мети і завдань спільної діяльності, згуртованість та організованість, рівноправний, довірливий стиль спілкування.

Робота в малих групах надавала можливість практикувати уміння і навички співробітництва, міжособистісного спілкування (володіння прийомами активного слухання, прийняття спільного рішення, розв'язання розбіжностей, суперечок тощо).

Рис. 7. Етапи роботи над проектом

Кожний учасник мав право висловити своє бачення проблеми; всі члени команди повинні були поважати цінності і погляди кожного, навіть якщо не погоджувалися з ними; обговоренню та критиці підлягають лише ідеї щодо проєкту, пропозиції, а не особистісні риси учасників групи, які їх висловлюють. Наведемо покроковий маршрут здійснення проєкту.

Перший крок – визначення теми проєкту. Наприклад, за наступними напрямками, поданими у програмах з дошкільної освіти: «Людина», «Пізнання світу», «Здоровий малюк», «Предметний світ», «Рідний край», «Світ неживої природи», «Жива природа», «Світ мистецтва», «Часові уявлення», «Природа космосу», «Цікава математика», «Основи безпеки життєдіяльності», «Люди різних професій», «Дитячий садок», «Рідна домівка».

У межах цих напрямів, спираючись на чинні програми з дошкільної освіти і вимоги Базового компонента дошкільної освіти, майбутні вихователі обирали з таких тем: «Людина – жива істота», «Чим відрізняється людина від тварини?», «Чому ми хворіємо?», «Що робити, якщо ми захворіли?», «Наші друзі – зубки!», «Чому ми дорослішаємо?», «Очі – вікно у світ», «Звуки – наші помічники», «Чим відрізняються дикі тварини від свійських?», «Кого зустріли в лісі?», «Як поводитись у світі тварин (рослин)?», «Лікарські рослини», «Пори року», «Чому вода – колиска життя?», «Природні катаклізми», «Звідки з'являється веселка?», «Що таке – Всесвіт?», «Земля – планета, на якій ми живимо!», «Звідки береться книжка?», «Що шкідливе, а що корисне?», «День і ніч», «Навіщо нам вміти рахувати?», «Яка професія найважливіша?», «Чим відрізняються наші домівки від домівок наших українських предків?», «Наша домівка – Україна!», «Природа рідного краю», «Ми пішоходи», «Мій дитячий садок?» тощо.

Другий крок – створення студентського портфолію (впорядкована збірка матеріалів). Студенти створювали папки, які під час виконання проєкту наповнювали власними розробками. Основні компоненти студентського портфолію подано в таблиці 2.6.

Працюючи над портфолію студенти мали враховувати:

- цільову аудиторію (для себе, для батьків, для дошкільників, або для перегляду іншими вихователями);
- мету (створення портфолію для того, щоб показати власні розробки матеріалів для дошкільників, батьків, вихователів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій);
- структуру (допоміжні матеріали та файли, методичні матеріали, студентські розробки).

Третій крок – після створення портфолію, у папці `metod_komplex` заповнювався план навчального проєкту. Кожна тема передбачала визначення ключового і тематичних питань. Ключове питання ставиться до всього навчального проєкту, на нього одразу не можна одержати відповідь, необхідно здійснити дослідження.

Тематичні питання ставляться до окремих слайдів проєкту, вони адресовані тим, для кого створюється проєкт, на них правильну відповідь можливо одержати одразу.

Таблиця 2.6

Основні компоненти студентського портфолію

Назва папки	Зміст папки	
<i>dopomiqni_materialy-допоміжні матеріали та файли</i>		
<i>avtorski_prava</i>	каталог літературних джерел з посиланнями на розробників матеріалів, що були використані при створенні презентацій, гри, публікацій, відео	
<i>Internet_resurs_vuxovatel</i>	<i>knuzku</i>	електронні книжки, статті
	<i>malunki</i>	папка із різноманітними малюнками, картинками-анімаціями, фотографіями
	<i>video</i>	папка із зображенням відеороликів, мультфільмів, дитячих фільмів
	<i>myzuka</i>	папка із різноманітними звуками, музикою, що використовуються при розробці проєкту
<i>metod_komplex – методичні матеріали</i>		
<i>plan_proektu</i>	план реалізації проєкту	
<i>metod_materialy</i>	нормативні документи, на які спираються студенти, що працюють над проєктом	
<i>didakt_materialy</i>	роздавальні дидактичні матеріали до студентських розробок (план-конспект заняття з використанням комп'ютера як ТІН)	
<i>uchnivski_priklady – студентські розробки</i>		
<i>prezentacia_uchnivska</i>	презентація (у вигляді занять, дослідів, розваг тощо), створена за допомогою програми PowerPoint	
<i>scratch_proekt</i>	гра для дітей, створена за допомогою програми Scratch	
<i>publikacia_uchnivska</i>	публікація (газета для батьків і дітей, книга казок тощо), створена за допомогою програми Microsoft Publisher	
<i>video_uchnivske</i>	відео (альбом дитячих малюнків) створене за допомогою програми Windows Movie Maker)	
<i>dokument_vuxovatel</i>	оформлення документації вихователя (журнал вихователя, календарне планування, характеристика на дитину тощо), написання електронного повідомлення (консультування батьків, обмін досвідом) за допомогою програм Microsoft Word, або Microsoft Publisher	

Наведемо приклад плану навчального проєкту, розробленого студентами поданого у таблиці 2.7.

Четвертий крок – використовуючи програму Microsoft Word, студенти розробляли й оформлювали конспект заняття для дітей дошкільного віку і дидактичного матеріалу до нього:

✓ навчально-пізнавального заняття (на основі застосування дидактичного матеріалу, на основі літературного тексту, з елементами експериментування),

- ✓ навчально-ігрового заняття (дидактична гра, сюжетно-рольова гра, театралізована гра),
 заняття – змагання (вікторина, конкурс, турнір).

Таблиця 2.7

ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ

<i>Автор навчального проєкту:</i>	
Прізвище, ім'я та по-батькові: Марія К., Олена У.	
Назва закладу освіти: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»	
<i>Опис проєкту:</i>	
Назва проєкту: Пори року	
Ключове питання: Чому пори року змінюють один одного?	
Тематичні питання: Які бувають пори року? Як сонечко впливає на зміну пір року? Чи усюди на землі відбувається зміна пір року?	
Стислий опис: презентація розроблена для дітей старшого дошкільного віку, у ході презентації діти дізнаються характерні особливості кожної пори року, вплив сонця на зміну пір року, довідуються чи усюди на Землі відбувається зміна пір року.	
Державні освітні стандарти та навчальні програми: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», Базовий компонент дошкільної освіти.	
Навчальні цілі та очікувані результати: ознайомити дітей із впливом сонця на зміну пір року, розвивати в них під час показу пам'ять, увагу, мислення, виховувати почуття любові до довкілля. Після перегляду презентації дошкільники будуть знати: характерні особливості кожної пори року, мати елементарні уявлення як Сонце впливає на зміну пір року.	
Діяльність дітей: діти переглядають слайди, відгадують загадки, відповідають на запитання.	
Орієнтовний час, необхідний для реалізації навчального проєкту: 20 хв.	
Вхідні знання та навички: діти знають які бувають пори року (зима, весна, літо, осінь), мають уявлення про погодні явища характерні для кожної пори року.	
<i>Матеріали та ресурси:</i>	
Друковані матеріали: Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посібник / [ред. Н. В. Гавриш]. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с. тощо.	
Ресурси	Інтернету: Соренкова Г. Времена года . URL: http://razym.ru/index.php?do=search тощо.
Ключові слова: зима, весна, літо, осінь, сонечко, земля, Африка, Північний полюс	

П'ятий крок – навчання студентів самостійно здобувати психолого-педагогічні знання, використовуючи Інтернет (Internet). Для удосконалення їхніх навичок у роботі з програмами Opera (або Internet Explorer), їм пропонувалося створити папку «Ресурси Інтернету – вихователю», що містить банк зображень, музики, книжок, статей, картотеку електронних

адресів) за обраною темою проекту.

Робота розпочиналась із пошуку інформації в Інтернеті за допомогою однієї з пошукових служб мережі: Google (<http://www.google.com.ua/>), META (<http://www.meta.ua>), Alta Vista (<http://www.altavista.com/>), Lycos (<http://www.lucos.com/>).

Студенти навчалися добирати ключові слова, що дозволяють вийти на бази спеціальних даних освітніх сайтів і порталів. Наприклад, використовуючи ресурси сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (електронний фонд, каталоги наукових видань, наукову періодику, реферативну базу даних, біографії вчених тощо), можна отримати сучасні психолого-педагогічні доробки навчальних матеріалів.

Під час пошуку інформації для створення папки «Ресурси Інтернету – вихователю» студенти здійснювали власні добірки сайтів і порталів, які можна використовувати у своїй навчальній та майбутній професійній діяльності.

Шостий крок – розробка презентації для дошкільників (у вигляді занять, дидактичних ігор, дослідів і експериментування тощо) за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint. Студенти отримували завдання розробити презентацію для дошкільників з урахуванням алгоритму формування в них розумових дій, (за А. Щетиніною, М. Смірноюю [212]) представленим у таблиці 2.8.

Наприклад, презентація-заняття для дітей старшого дошкільного віку з теми «Як ми пізнаємо довкілля?» (виконали Ірина М., Марія З.)

Навчальні цілі й очікувані результати навчання: систематизування уявлень про органи відчуття, встановлення прямих, зовнішньо поданих залежностей між органами відчуття та пізнанням довкілля, розвиток пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, уваги та уяви).

На першому слайді перед дітьми постає проблемна ситуація: що допомагає нам чути: музику, шум дощу, дзвоники? Впливає зображення музичних нот, звучить дитяча пісенька «Антошка». Потім з'являється анімаційне зображення дощу та відповідне шумове звучання.

Наступним виникає зображення дзвоників з відповідним звуковим ефектом. Діти вказують, що чути музику, шум дощу, дзвоники їм допомагають їхні вушка. Тоді на зображенні з'являються вушка.

Наступний слайд – впливає зображення різних видів фруктів (яблуко, груша, слива, ананас). Дітям пропонується відповісти на запитання: «Що це за фрукти?», «Якого вони кольору?», «Якої вони форми?», «Чи однакового вони розміру?», «Що їм допомогло дізнатися, що вони різні?». Діти підводяться до усвідомлення, що їм у цьому допомогли органи зору – очі. Впливає зображення очей.

Третій слайд – з'являються малюнки із зображенням снігу, їжачка, чашки з гарячим чаєм. Дітям пропонується роздивитися зображення і відповісти на запитання: «Сніг на дотик який?» (холодний), «Їжачок – який?»

(колючий), «Чай – який?» (гарячий), «Що допомогло про це дізнатися?» (орган дотику – шкіра). Виникає зображення руки, що торкається предмета.

Таблиця 2.8

**Алгоритм формування дій, спрямованих на організацію
пізнавальної діяльності дитини**

Розумова дія	Кроки
Аналіз-синтез	<ol style="list-style-type: none"> 1) Назва об'єкта та його частин; 2) виокремлення усіх ознак, властивостей, якостей, функцій, їх назва; 3) виокремлення суттєвих ознак цього об'єкта; 4) встановлення взаємозв'язку частин, функцій, ознак, властивостей, якостей; 5) узагальнення основних властивостей, функцій цього об'єкта.
Порівняння	<ol style="list-style-type: none"> 1) Визначення ліній порівняння; 2) виокремлення в об'єктах ознак різниці і порівняння за ними; 3) висновки про різниці в об'єктах; 4) виокремлення ознак схожості в об'єктах; 5) висновки про схожість; 6) узагальнення за лініями різниці та схожості.
Класифікація	<ol style="list-style-type: none"> 1) Виділення можливих сприйнятих і безпосередньо відображених ознак – підстав для поділу об'єктів за групами; 2) визначення суттєвих ознак об'єднання об'єктів за групами; 3) віднесення об'єктів до групи на підставі підведення їх під конкретне поняття; 4) виконання дій класифікація на підставі загального поняття; 5) моделювання (схематизація) процесу виконання дій класифікації.
Встановлення причино-наслідкових зв'язків та міркувань	<ol style="list-style-type: none"> 1) Встановлення прямих, зовнішньо поданих залежностей між об'єктами, явищами; 2) встановлення поданих зворотних зв'язків; 3) визначення прихованих прямих і зворотних залежностей у результаті суджень, міркувань, умовиводів; 4) прогнозування можливих причин та наслідків різноманітних подій; 5) моделювання причино – наслідкових зв'язків між об'єктами.

Черговий слайд – з'являється відеоролик, під час якого персонаж з мультфільму нюхає квітку – ромашку. Дітям пропонується пригадати «Як пахне ромашка?» (солодкий запах), «Що допомогло про це дізнатися?» (орган нюху – ніс). З'являється зображення носика.

Наступний слайд – впливають малюнки із зображенням торта і лимона. Дітям пропонується пригадати: «Які вони на смак?», «Що допомогло дізнатися, що торт солодкий, а лимон – кислий?» (орган смаку – язик). Впливає зображення язика.

Сьомий слайд – дітям пропонується пограти: уявити, що вони перестають чути звуки (на хвилину затулити вушка) та бачити предмети (на

хвильку заплющити оченята), розповісти, як вони при цьому себе почувають. Діти починають усвідомлювати, що їм одразу стає важко пізнавати світ.

Восьмий слайд – впливають картинки із зображенням різних органів відчуття (вушок, очей, носа, язика, шкіри) і діти повинні обрати правильне зображення, відповідаючи на запитання: «Що допомагає нам бачити?», «Що допомагає нам слухати?», «Що допомагає нам відчувати смак та запах?», «Що допомагає нам відчутти предмети на дотик?». Обравши відповідь дитина підходить до дошки та натискає відповідне зображення, якщо воно правильне – дитина чує «Молодець, правильно», якщо ні – «Спробуй ще раз».

Презентація-заняття для дітей дошкільного віку з теми «Чим відрізняються дикі птахи від домашніх (на прикладі курки та страуса), (автори Оксана М., Олена Ж., Ірина М.).

Мета: узагальнити знання дітей про диких і свійських птахів, виокремити суттєві ознаки за лініями різниці та схожості між півнем, куркою, страусом. Презентація відповідно до ходу заняття:

На першому слайді – діти чують загадки про головних героїв заняття (курку, півня, страуса). Після правильної відповіді дітей на загадку з'являються відповідні зображення птахів.

Наступний слайд – впливають малюнки із зображенням курки та півня. Робиться узагальнення їхніх суттєвих ознак: свійські птахи, бувають різних кольорів, невеликі на зріст, мають пір'я, крила (літати не вміють), гребінець, гострий дзьоб. Діти порівнюють курку і півня: у півня великий червоний гребінець та яскравий хвіст, у курки – гребінець і хвіст маленькі, вона менша за півня на зріст, не вміє співати (відповідний звуковий супровід крик – півня, квоктання – курки).

Третій слайд – з'явилося зображення самки та самця страусів, робиться узагальнення їхніх суттєвих ознак: дикі птахи, великі на зріст, мають пір'я, довгу шию і невелику голівку, крила (літати не вміють), але мають довгі ноги та швидко бігають, гострий дзьоб (відповідний звуковий супровід крик – страуса). Відбувається порівняння між самцем та самицею страусу (самиця менша за самця і має однотонне, сіре забарвлення, у самця – тулуб чорний, крила та хвіст – білі). Діти наводять свої міркування з причини такого різного забарвлення.

Черговий слайд – містить зображення господарського подвір'я і пустелі. Діти повинні відповісти, де мешкають курка та півень, а де мешкає страус, чим вони харчуються (рослини, комахи, насіння). Зауважується, що курку та півня годує господар, страус знаходить їжу самостійно (все супроводжується відповідними зображеннями).

Наступний слайд – діти отримують уявлення по те, що відбувається, коли птахам щось загрожує (півень ховається до курника, страус – ховає голову в пісок, або швидко тікає). Діти звертають увагу на його довгі ноги.

Наступний слайд – з'являється зображення курячого та страусового яєць, між ними робиться порівняння: у курки маленьке яйце, у самиці страуса

– велике. У курки вилуплюються курчата, у самиці страуса – страусята. З'являються відповідні зображення, діти порівнюють курчат і страусят (розмір, колір пір'я тощо) і роблять узагальнення щодо розмірів яєць і дитинчат.

Сьомий слайд – з одного його боку зображення курника, страусу, курчат, з іншого – пустелі, півня, страусят. Діти повинні поставити їх у правильному порядку. Після відповідей дітей і підведення підсумків їм пропонується розвага: перегляд фрагменту мультфільму «Курочка-Ряба».

Презентація-заняття для дітей старшого дошкільного віку з теми «Звідки приходить книжка» (виконали студенти Катерина Б., Вікторія Г.).

Навчальні цілі та очікувані результати навчання: поглибити уявлення дітей старшого дошкільного віку по книжку та її призначення, розвивати творчі здібності і пізнавальну активність, уміння реалізовувати власні задуми у практичній діяльності, виховувати бережливе ставлення до природи та книжки. Презентація відповідно до ходу заняття:

На першому слайді сюрпризний момент – перед дітьми з'являється зображення ігрового персонажу – хлопчика Петрика, який пропонує дітям дізнатися, звідки беруться книжки. Голос Петрика заздалегідь озвучений і вставлений на кожному слайді презентації.

Наступний слайд – фон із зображенням лісу, з'являється Петрик, який разом із дітьми розглядає і називає різні дерева, що бачить у лісі (дуб, береза, ялинка, сосна, тощо). На третьому слайді – Петрик разом з дітьми знайомиться з людьми, які спилують дерева. Вони зветься лісорубами. Діти розглядають та називають зображення інструментів, що потрібні лісорубам (каска, пила, сокира, мотузка). На наступному слайді виникають зображення вантажних автомобілів, що відвозять деревину на фабрику. Петрик разом з дітьми дізнається, що на фабриці на спеціальних машинах переробляють деревину на папір. Черговий слайд – з'являються зображення людей різних професій (письменник, кухар, лікар, шофер, артист, будівельник, художник). Діти повинні обрати людей, які пишуть оповідання, казки, вірші та малюють ілюстрації до них. Наступний слайд – впливає зображення типографії, книжкового магазину, бібліотеки. Петрик розповідає, що написаний і проілюстрований текст відвозять до типографії, де створюють книжки, які потім потрапляють до магазинів або бібліотек. Наступний слайд – з'являється зображення Петрика, який пропонує дітям створити власну книжку казок та віршів (діти разом з вихователем протягом 2-х тижнів складають вірші, вигадують казки та оповідання, малюють ілюстрації, вихователь оформлює дитячу книжку за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Publisher).

Презентації-супроводи до дослідів та експериментування для дітей дошкільного віку студенти розробляли, беручи до уваги структурні компоненти, запропоновані Л. Перміноюю та Є. Рацкович [147, с. 91]. Їх схематично відображена на рис. 8.

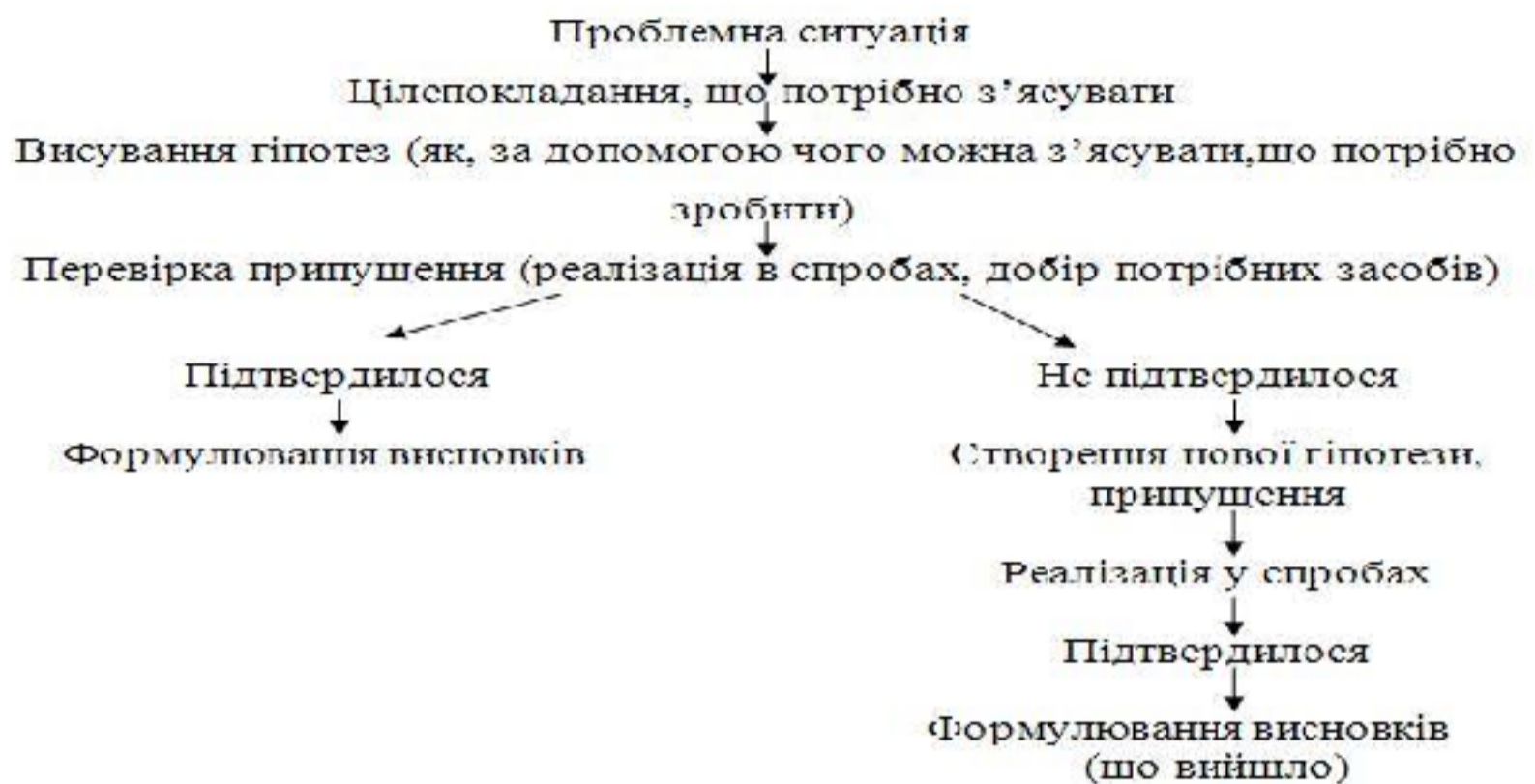

Рис. 8. Структурні компоненти експериментування

Наведемо приклад експерименту за темою «Чому квітам потрібна вода?»

Мета: допомогти дітям у ході власних міркувань зробити висновок про залежність росту і стану рослин від догляду за ними. Гіпотеза: якщо квіти не поливати, вони загинуть.

Перший слайд – з'являється зображення Попелюшки, яка пропонує дітям доглядати за квітами в казковому саду (надається відповідне озвучення голосу Попелюшки).

Наступний слайд – фонове зображення саду з різними квітами (діти мають назвати всі квіти, які вони бачать на слайді). Потім дошкільники знаходять відповідні квіти у груповій кімнаті і називають їх.

Третій слайд – з'являється зображення Попелюшки та двох однакових квітів. Попелюшка починає доглядати за квітками, першу ставить на підвіконня, протирає їй листочки, поливає, другу – тільки ставить на підвіконня, а потім забуває про неї.

Наступний слайд – діти разом з Попелюшкою бачать, що та квітка, яку вона не поливала – зав'яла, а квітка, яку вона ретельно доглядала – розквітла (відповідні зображення). Роблять висновки про необхідність догляду за рослинами для їх росту і стану.

П'ятий слайд – Попелюшка пропонує дітям здійснити спостереження за станом рослин на ділянці ЗДО і намалювати квіти, що знаходяться на ділянці.

Потім кожній дитині роздавалися саджанці, діти садили їх на ділянці, доглядали і через місяць – порівнювали.

Сьомий крок виконання проєкту передбачав розробку дидактичної гри для дітей дошкільного віку за допомогою комп'ютерної програми Scratch. Вона дозволяє студентам маючи елементарні навички програмування розробляти для дітей навчальний матеріал у вигляді комп'ютерної гри (скрейтч-проєкт). Таку гру можливо використовувати як в індивідуальній роботі з дітьми (дитина проходить її самостійно, у своєму темпі, за персональним комп'ютером, використовуючи маніпулятор «мишу»), так і у груповій (гра може бути виведена на електронну дошку за допомогою мультимедійного проєктору, замість «миші» використовується указка). Вона може слугувати частиною заняття або використовуватися окремо для організації дитячого пізнання у позанавчальний час.

Наведемо приклад такої гри за темою «Подорож до міста Професій». Мета: ознайомити дітей з різними професіями, розвивати пізнавальні процеси (мислення, пам'ять, увагу), формувати навички роботи з маніпулятором «миша», виховувати інтерес до професій. Презентація ходу гри: з'являється перший малюнок із зображенням міста, звучить голос за кадром, який пропонує дитині здійснити подорож до міста «Професій». Проте у подорож дитина може вирушити лише тоді, коли відгадає вид транспорту на якому поїде (звучить загадка про автобус) та обере відповідне зображення (перед дитиною з'являються картинки автобуса, потяга, пароплава, легкової машини, дитина повинна навести курсор «миші» або торкнутися указкою до правильного зображення). Після правильної відповіді на екрані залишається зображення автобуса. За його кермом – водій, але для того, щоб він зміг влаштуватися за кермом, дитина повинна навести курсор «миші» на його зображення та клацнути по ньому. Як тільки дитина правильно виконає це завдання, автобус починає рухатися (звучить відповідний звуковий супровід руху автобуса). Далі дитина бачить, що автобус під'їхав до першого будинку, на ньому напис – кафе. Щоб дізнатися, хто тут працює потрібно відгадати загадку про кухаря. Надалі дитині пропонується виконати пальчикову гімнастику «Кухар». Наступна зупинка – біля лікарні. Щоб дізнатися, хто тут працює дитина відгадує загадку про лікаря. Наступний будинок – школа, загадка про вчителя. Підсумковий етап: з'являються по черзі відповідні картини з людьми різних професій (шофер, кухар, лікар, учитель). Дитині пропонується пригадати: хто лікує людей, хто готує їжу, хто вчить дітей, хто возив її по місту (дитина повинна клацнути курсором «мишки» по відповідному зображенню).

Восьмий крок виконання проєкту передбачав розробку й оформлення публікації для батьків і дітей, книжки казок для дітей дошкільного віку, альбом дитячих малюнків з використанням програми Microsoft Publisher або програми Windows Movie Maker.

Наведемо наприклад газети з теми «Світ дитинства», розробленої для батьків і дітей старшого дошкільного віку студентами Оленою К. та Вікою Д. Розділи випуску:

1. Стаття «Органи відчуття».
2. Казка для дошкільників «Кап-кап-кап».
3. Добірка загадок для дітей.
4. Стаття «Бережи зір».
5. Стаття «Що робити, щоб добре чути».
6. Гра «Впізнай за смаком».

Дев'ятий крок – з метою поширення уявлень і практичних умінь студентів, пов'язаних з можливостями використання електронної пошти в роботі з батьками, здійсненням обміну досвідом з педагогічними працівниками, спілкування з фахівцями з інших спеціальностей тощо, студентам пропонувалось:

1) Написати листа батькам за такими темами:

- «Як стимулювати пізнавальний розвиток дитини»,
- «Поради щодо організації дитячої дослідницької діяльності вдома»,
- «Як розвивати пізнання дитини за допомогою комп'ютера» тощо».

2) Написати листа колезі-вихователю за такою тематикою:

- «Поради щодо використання методу експериментування в розвитку пізнавальної діяльності дошкільників»;
- «Пропозиції щодо створення предметного розвивального середовища в групі ЗДО»;
- «Рекомендації з використання комп'ютерних ігор в освітньому процесі ЗДО».
- «Обговорення основних вимог щодо безпечної роботи дитини за комп'ютером в ЗДО».

3) Відправити електронні листи із запитаннями щодо виконання проєкту на поштову адресу кафедри дошкільної педагогіки: IDSP_kaf_DP@ukr.net.

З метою розширення та поглиблення уявлень студентів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у розробці й оформленні документації вихователя, удосконалення їхніх навичок щодо роботи з програмами Microsoft Word, Microsoft Publisher, пропонували оформити приклади документації вихователя за вибором: (розробити журнал вихователя ЗДО, здійснити перспективне планування освітньо-виховної роботи, скласти щоденник спостереження за дітьми, характеристику на дитину, книгу проведення консультацій для батьків, план батьківських зборів, щоденник педагога з підвищення професійного рівня тощо).

Наведемо приклад розробки й оформлення журналу вихователя ЗДО студентами III курсу Юлією Б., Марією А., Христиною З., що містив 10 сторінок: титульну; інформацію про вихователів групи (ПП, телефон, дата останнього проходження підвищення кваліфікації); розклад занять; режим дня; список групи; щоденний облік перебування дітей у групі; планування роботи з дітьми (заняття і прогулянки); планування роботи з батьками; планування семінарів-практикумів; план особистої роботи вихователя на тиждень.

Під час роботи над проєктами викладач виконував такі функції: допомагав студентам у пошуку джерел, необхідних для роботи над проєктом, сам виступав джерелом інформації, координував і контролював увесь процес, підтримував і заохочував студентів, організовував і спрямовував їхню діяльність.

Розробка проєкту передбачала тривалу дослідну діяльність студентів, інтеграцію знань, навичок і вмінь із різних галузей педагогічної та психологічної науки, власного життєвого досвіду, одержання певного кінцевого продукту у вигляді студентського портфоліо (упорядкована збірка матеріалів: презентація, публікація, відео тощо).

Оформивши свій проєкт, студенти доповідали про результати роботи іншим групам. Це відбувалось у формі ділової гри «Проведення експертизи поданих матеріалів». Її метою було доведення або спростування ефективності розроблених навчальних матеріалів для дітей. Серед студентів обиралися експерти, які аналізували розроблені дидактичні розробки для дошкільників та їхніх батьків, за визначеними критеріями (інформаційність, урахування вікових обмежень, націленість на формування в дітей умінь і навичок дослідницької та творчої діяльності, розвиток їхньої пізнавальної сфери, якість оформлення тощо). Експертиза презентації передбачала аналіз навчальних цілей, знань і вмінь, які діти можуть отримати в результаті її застосування, можливостей розвитку мислення дітей (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, серіація, узагальнення, класифікація, систематизація, тощо), доцільності та доступності поданої інформації, кольорової гамми, чіткості зображення, стилістичної виразності тексту, його пізнавальної спрямованості, необхідність виконання дітьми різноманітних активізуючих дій під час перегляду, тип коментарів до кожного ігрового завдання, можливість здійснення перевірки засвоєння матеріалу дошкільниками, наявність звукових ефектів, анімації, відео відповідно цілі презентації.

У процесі проведення групової дискусії враховували націленість проєкту на розвиток пізнавальної діяльності дошкільників. При захисті проєкту кожен учасник ділової гри мав право на висловлення власної думки, зауваження за суттю проблеми дослідження. Кожний учасник ділової гри намагався бути відкритим для сприйняття чужих висловлювань і пропозицій. Усі розбіжності, конфлікти, що виникали під час захисту проєкту підлягали розв'язанню з урахуванням прав та інтересів кожного студента. Всі учасники намагалися створити та підтримувати відкриту, ділову, доброзичливу атмосферу. Отже, участь у проєкті надала студентам можливість:

- реалізувати на практиці свій план дій, висувати гіпотези, здобувати й аналізувати інформацію;
- співпрацювати з товаришами у групі, розвивати навички соціальної взаємодії (організаторські, комунікативні);

- виявляти активну позицію, висловити свій погляд, бути почутими і вплинути на результат у розв'язанні проблем;
- побудувати систему партнерських взаємин з викладачами у процесі спільної роботи;
- отримати знання, вміння і навички під час роботи з програмами Microsoft Office (PowerPoint, Microsoft Word, Microsoft Publisher), Windows Movie Maker, Scratch, Opera (або Internet Explorer);
- пізнати себе, свої можливості, стати впевненими у своїх професійних якостях;
- підготуватися до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

У процесі навчання змінювалося ставлення студентів до можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів. Інформаційно-комунікаційні технології починали сприйматися ними як засіб підтримки та керування процесом організації і розвитку пізнавальної діяльності дошкільників. Студенти отримували практичний і методичний досвід створення навчальних матеріалів для дітей та батьків, уявлення щодо способів їх оцінювання й упровадження в освітньо-виховний процес ЗДО.

Третій – дослідницько-творчий етап формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників – мав на меті апробування студентами набутого досвіду щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників під час педагогічної практики у ЗДО. Проведення педагогічної практики відбувалося на базі ЗДО, що мали необхідну для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій матеріально-технічну базу.

Програма педагогічної практики в закладі дошкільної освіти передбачала проведення різнопланової організаційно-педагогічної і методичної роботи, зумовленої виконанням посадових обов'язків вихователя групи дітей дошкільного віку. Практика проводилася в VI семестрі. Тривалість практики – 4 тижня, по 6 годин кожного дня.

Розроблені нами завдання до програми педагогічної практики передбачали: створення презентації і скрейтч-проектів для використання на заняттях з дітьми дошкільного віку і поза ними; проведення діагностичної роботи з дітьми та складання портфоліо на дитину «Неповторний малюк»; організацію пізнавальної, експериментальної, ігрової, художньої діяльності дітей, дитячих свят і розваг з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; проведення спостережень з дітьми у природі й оформлення їх результатів у формі газети «Календарик-дошколяр»; організацію роботи з батьками з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (підготовка газети для батьків «Світ дитинства», «Моя дитина пізнає довкілля», «Майстер-клас для батьків», «Дошкільнята», «Дивограй» тощо); розроблення й оформлення за допомогою програми Microsoft Publisher

наочних дидактичних матеріалів для методичного кабінету ЗДО; оформлення документації вихователя (щоденник вихователя, перспективне планування, розробка планування на два тижня з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО, конспект дослідницької діяльності дітей, щоденник експериментатора, конспект сюжетно-рольової гри, план-конспект організації труда дітей, альбом дитячих малюнків або книжку казок, конспект розваги для дошкільників з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, консультація для батьків, конспект заняття за тематичним плануванням вихователя, презентація для дітей тощо); підготовку студентського відеозвіту «Педагогічна практика в ЗДО №...» (група студентів); «Рефлексія педагогічної практики» (індивідуально) за допомогою програми Windows Movie Maker.

Виконання студентами обов'язків вихователя передбачало планування і проведення режимних моментів у групі. При ознайомленні з документацією групи, звертали увагу на плани роботи вихователя, особливості їх написання, аналізували програмові вимоги до освітньо-виховної роботи з дітьми у групі. На основі проаналізованої документації за допомогою програми Microsoft Publisher майбутні вихователі оформляли щоденник вихователя.

З метою поглиблення уявлень студентів стосовно організації пізнавальної діяльності дошкільників, роботи з батьками, можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО, одним із завдань було здійснення аналізу річного плану ЗДО, за такими напрямками:

- організація пізнавальної діяльності дітей в освітньому процесі ЗДО: дитяче експериментування, пошуково-дослідницька діяльність, дитячі лабораторії тощо;
- робота з батьками (батьківський куточок, круглий стіл, тиждень сім'ї, дні відкритих дверей, вечори запитань та відповідей, акції тощо);
- обмін досвідом (педагогічний міст, проблемні семінари, прес-конференції, педагогічні виставки, професійні тренінги, творчі майстерні, презентації, телеконференції, фестиваль методичних ідей тощо);
- планування щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічному процесі ЗДО (у навчанні і вихованні дітей, роботі з батьками, використанні Інтернет-ресурсів тощо).

Наступним кроком було здійснення безпосереднього спостереження майбутніми вихователями за самостійною пізнавальною діяльністю дітей (за кожним студентом була закріплена одна дитина). Зміни в поведінці дітей фіксували кожні 10 хвилин (протягом 1 години). Результати спостереження вписувались у протокол (приклад протоколу наведено нижче).

Під час спостереження за роботою вихователя, студенти-практиканти звертали увагу на те, яким чином він створює умови для активної

пізнавальної діяльності дітей, які використовує методи і прийоми, на стиль спілкування й емоційний стан дітей, обладнання групи тощо.

Протокол спостереження за самостійною пізнавальною діяльністю дітей

Час	Завдання діяльності	Зміст діяльності	Взаємодія з іншими дітьми	Взаємодія з вихователем	Розвивальне предметне середовище

Проведення діагностування дітей дошкільного віку, за комплексом методик (за О. Козловським [80], Т. Прохоренко [158]), надало змогу майбутнім вихователям визначити особливості розвитку пізнавальної сфери дітей дошкільного віку і ознайомитися з діагностичною роботою вихователя.

Одним із завдань педагогічної практики було створення (з використанням комп'ютера) портфоліо дитини «Неповторний малюк», до якого входили: фото і характеристика дошкільника, результати діагностування за показниками розвитку пізнавальної сфери, укладання рекомендацій щодо покращення розвитку пізнавальної сфери дитини (підбір дидактичних ігор, розробка індивідуальних завдань, ознайомлювально-орієнтовних або літературно-творчих презентацій тощо).

Подальшим завданням педагогічної практики була організація діяльності 2-3 дітей дошкільного віку з експериментування протягом тижня. Результати такої роботи студенти оформляли у вигляді презентації за допомогою програми PowerPoint. На першому етапі студенти разом з дітьми обирали тему дослідження, формулювали його мету і завдання. На другому – організовували діяльність дітей (поділяли їх на групи, розподіляли між ними ролі, допомагали розробити план дій). Під час наступного етапу керували процесом виконання завдань, допомагали дітям у разі потреби, контролювали здійснення дослідів. На останньому етапі робили висновки щодо отриманих результатів, підготовлювали презентацію, доповідали отримані дані.

Студенти організовували дослідницьку діяльність дітей дотримуючись таких вимог:

- спонукали дітей дошкільного віку до пізнавальної діяльності, шляхом розв'язання проблемних ситуацій;
- брати за основу пропозиції дітей, щодо розв'язання проблем;
- створювати максимально сприятливі умови для повноцінної взаємодії дорослого і дітей, у результаті якої відбувався розвиток пізнавальної сфери дошкільників;
- розвивали творчі можливості дітей, уміння самостійно планувати власну діяльність, висувати елементарні гіпотези, спираючись на досвід.

Наведемо приклад проєкт дослідницької діяльності, розроблений студенткою 3 курсу Юлією Т. для дітей старшого дошкільного віку з теми «Досліди з водою». Навчальні цілі та очікувані результати: розширити

уявлення дітей про умови перетворення води з одного стану в інший (проведення дослідів), виховувати бережливе ставлення до води.

На першому слайді студентка, акцентуючи увагу на темі дослідження, пропонує прослухати вірш про воду (автор Г. Демченко). З'являється зображення води, з відповідним звуковим оформленням. Наступний слайд – розповідає про те, що стає з водою, коли її нагрівають або заморожують. Пропонується переглянути результати здійснених дослідів. Наступний слайд – з'являється зображення двох порожніх склянок. Розповідається, що в них налили воду (відповідне зображення). Склянки з водою поставили на певний час до морозильної камери холодильника. На наступному слайді показується, що відбулося з водою (вона перетворилася на лід). Ставиться запитання «Який він?» (холодний, твердий, слизький). Робиться висновок, що температура в морозильнику нижче нуля, тому вода переходить до твердого стану. Отже, якщо на вулиці холодно (настає зима), вода замерзає і перетворюється на сніг та лід. Наступний слайд – з'являється зображення чайника, що стоїть на плиті, з носика йде пара (вода при нагріванні перетворилася на пар). Робиться висновок, що коли воду нагріти, вона стає паром, якщо охолодити – замерзне і стане твердою. Фрагменти з представленого у презентації досліду дітям пропонується здійснити разом з вихователем і підтвердити, або спростувати подані в ній факти.

Проведену роботу студенти фіксували у спеціально розробленому, в програмі Microsoft Publisher, щоденнику експериментатора, в якому вказували дату проведення дослідження, тему, мету, хід діяльності, обов'язки дітей, зауваження щодо їх виконання.

На прогулянці майбутні вихователі організовували з дошкільниками спостереження у природі з метою поглиблення в дітей знань про довкілля як цілісний живий організм, формування елементарних уявлень про світ рослин і тварин, розвитку вміння дітей спостерігати за явищами природи, робити елементарні зіставлення та висновки зі спостережень, проводити аналіз. Виховували почуття любові до природи рідного краю.

Разом з дітьми протягом тижня розробляли й оформлювали газету «Календарик-дошколяр», куди вносили результати спостереження. Допомагали дітям складати для газети розповіді-спостереження, вірші, казки про тварин, рослини, явища природи й оформлювали їх, малювали ілюстрації, складали загадки і ребуси, підбирали прислів'я та приказки. Заохочувати дітей до колективної, творчої діяльності, стимулювали в них пізнавальний інтерес та розвивали творчі здібності.

Наступним завданням практики було фіксування результатів спостереження за ігровою діяльністю дітей. Мета спостереження: аналіз можливостей активізації пізнавальної діяльності дошкільників у грі. Після цього студенти самостійно розробляли і проводили сюжетно-ігрове (театралізоване) заняття для дітей у другій половині дня з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Під час спостереження за організацією штатним вихователем групи заняття, студенти-практиканти фіксували в щоденнику його тип, структуру, методи і прийоми, задіяні вихователем, діяльність дітей, очікуваний результат. Після аналізу спостережень майбутні вихователі розробляли власний конспект заняття за тематичним планом вихователя, оформлювали його за допомогою програми Microsoft Word, проводили й аналізували свою діяльність щодо проведення заняття за такими показниками: умови організації заняття (обладнання, методи, прийоми, засоби); власна діяльність під час проведення заняття; пізнавальна активність дітей; ступінь реалізації поставлених завдань; емоційний стан дітей; власний емоційний стан.

Завдання педагогічної практики передбачали також аналіз матеріально-технічної бази ЗДО і досвіду застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Так, студенти аналізували наявність комп'ютерної зали (класу), її розташування, графік відвідування дітьми, відповідність гігієнічним вимогам (до робочого місця і пози дітей, освітлення, наявність поряд з комп'ютерною залом кімнати релаксації (її облаштування) тощо). Вихователь консультував студентів щодо: процесу організації занять та ігор, вимог до безпечної роботи дітей за комп'ютером, профілактичних заходів, роботи з батьками. Студенти вивчали матеріали щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО (плани, програми, методичні листи, посібники, конспекти занять, відбірку комп'ютерних програм (ігор) для дошкільників). На основі аналізу документації вихователя комп'ютерної зали студенти-практиканти розробляли власне планування на 2 тижня з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО. Вказували тему заняття з комп'ютерною підтримкою, його мету, вхідні знання і навички дітей, діяльність вихователя, діяльність дітей, очікуваний результат.

Спостерігали й аналізували заняття з використанням комп'ютеру. Результати фіксували за схемою, поданою далі.

Розробляли власний конспект заняття з комп'ютерною підтримкою, використовуючи програму PowerPoint або Scratch, за такими напрямками: «Я пізнаю світ», «Світ неживої природи», «Жива природа», «Природа космосу», «Цікава математика». Приклади студентських розробок подані у додатку К.

Для діагностування сформованості комп'ютерної грамотності дошкільників, студенти-практиканти проводили бесіду з 2-3 дітьми і спостерігали за ними під час гри на комп'ютері. Результати записували в щоденнику практики.

У ході бесіди дітям задавали наступні запитання:

- Подобається тобі грати на комп'ютері? Чому?
- Ти граєш в комп'ютерні ігри? В які?
- У тебе вдома є комп'ютер або планшет?
- Розповіси, будь-ласка, як ти граєш на комп'ютері/планшеті вдома? Що робиш?

- Які в тебе є комп'ютерні ігри? Які з них найулюбленіші?
- Грають з тобою разом тато і мама?

Схема аналізу заняття і дидактичної гри з комп'ютерною підтримкою

Заняття з комп'ютерної грамотності					
Тема заняття	Організація заняття	Зміст заняття	Діяльність вихователя	Діяльність дітей	Комп'ютерна грамотність дітей
Комп'ютерна програма (гра):					
Тема гри	Мета гри	Організація гри	Хід гри	Діяльність дитини	Діяльність вихователя
Комп'ютер як «технічний інструмент навчання»:					
Тема заняття	Організація заняття	Зміст заняття	Діяльність вихователя	Діяльність дітей	Допоміжні засоби

Студенти зауважили, що більшість дітей (100%) люблять гратися на комп'ютері/планшеті (для них він цікавий (45%), їм подобається вмикати і вимикати його (15%), на ньому можна гратися в багато інтересних ігор (100%), розмальовувати картинки (38%), переглядати мультфільми (74%) тощо). У багатьох дітей (93%) вдома є комп'ютер, але лише 32% дітей використовують його під керівництвом дорослого (батька або матері), 47% грають разом з братом або сестрою, 14% – вмикають і грають самостійно. Серед улюблених ігор діти назвали «Гонки», «Маша та ведмідь», «Лабіринт», «Жабки», «Танчики» тощо.

Основні показники діяльності дитини на комп'ютері за Ю. Горвицем, Л. Чайною, М. Подд'яковим [132] фіксувалися в щоденнику. Серед них: емоційне ставлення дітей до комп'ютера, надання ними переваги різним типам комп'ютерних ігор, засвоєння елементарних навичок керування зображенням на моніторі, усвідомлення сенсу комп'ютерної гри, успішність виконання і завершення комп'ютерної гри, перенесення досвіду, отриманого у процесі комп'ютерної гри на інші види діяльності тощо.

При виконанні наступного завдання педагогічної практики, студенти організували самостійну художню діяльність дітей «Картинна галерея» за тематичними напрямками: «У гостях у казки», «Мама, тато, я – щаслива сім'я»; «Свято 8 березня»; «Улюблена тваринка» тощо. Створювали альбом дитячих малюнків або «Книжку казок» (за вибором) за допомогою програм Microsoft Publisher, Windows Movie Maker.

Організовуючи індивідуальну роботу з дітьми за перспективним планом вихователя, практиканти розробляли дидактичний матеріал до неї за допомогою програм Microsoft Word, Microsoft Publisher, PowerPoint (підбирали і оформлювали дидактичні ігри, створювали книжки прислів'їв та приказок, розробляли презентацію на вимову звуків тощо).

Наведемо приклад презентації (можливе індивідуальне і колективне проведення) «Ознайомлення зі звуком «З»» студентки Маріанни Г.

На першому слайді діти знайомляться з дівчинкою Машею, разом із якою вони будуть вчитися вимовляти звук «З».

На другому слайді звучить вірш про пригоди Кози. Діти дають відповіді на запитання: «Який звук найчастіше зустрічається у вірші?»

На третьому слайді, разом із Машею, відгадують загадки про «Зиму», «Зайчика».

Стало біло навкруги.
Я розтрушую сніги,
Наганяю холоди,
Води сковую в льоди.
В дружбі з дітьми я всіма.
Здогадались? Я – ЗИМА

Що за звір лісовий -
Встав, як стовпчик, під сосною.
І стоїть серед трави
Вуха більше голови (ЗАЙЧИК).

На четвертому слайді разом з Машею виконують логопедичні вправи: «Сховаємо цукерку», «Грибок».

На п'ятому – вивчають вірш на закріплення:

У зеленому, зеленому, зеленому лісі
Зелений листячко лежить.

Зелена комашка по ньому, швиденько біжить.

З метою формування вмінь студентів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО як інструменту організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, студентам пропонувалося розробити та провести розвагу для дошкільників з комп'ютерною підтримкою за планом вихователя (брейн-ринг, КВК, творчий вечір, спортивна розвага, показ мультфільмів, відеороликів тощо). Конспект розваги студенти оформлювали за допомогою програми Microsoft Word.

З метою формування уявлень студентів щодо можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з батькам, студенти отримували завдання: організувати консультування батьків через Інтернет-мережу, створити газети для батьків «Моя дитина пізнає довкілля», «Дивограй», «Світ дитинства», «Майстер-клас для батьків» у програмі Microsoft Publisher (вимоги до публікації: відповідність темі, доцільність інформації, естетичне, грамотне оформлення).

Наприклад, студентка Марина К. запропонувала газету на тему «Комп'ютер друг чи ворог?» Розділи газети:

- Стаття «Який час дитина-дошкільник може перебувати за комп'ютером/планшетом вдома?»;
- Стаття «Як вибирати комп'ютерні ігри для дітей старшого дошкільного віку?»;
- Стаття «Дитина та Інтернет»;
- Стаття «Веселий комп'ютер» (правила роботи за комп'ютером).

Студентка Вероніка Б. під час розробки презентації та газети для батьків, розглянула питання: «Що таке іграшка?», «Звідки до нас прийшла іграшка?», «Що може перетворитися на іграшку?», «Що не може перетворитися на іграшку?», «Чим гралися наші предки?», «Для чого нам потрібна іграшка?», «Як правильно підбирати іграшки для дітей?», «Комп'ютер – це іграшка?». Вона підводила батьків до усвідомлення, що оскільки головна діяльність дошкільника – гра, іграшки мають велике значення для пізнавального розвитку дитини. Правильно підібрані іграшки розвивають мислення, увагу, пам'ять, фантазію, творчі здібності тощо.

Розуміння можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в обміні досвідом із фахівцями з дошкільної освіти студенти отримували в ході виконання завдання підготувати на педагогічний семінар (нараду) ЗДО з презентацією з проблем організації пізнавальної активності дітей, дитячої дослідницької діяльності, використання комп'ютера і інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО тощо.

Для методичного кабінету закладу дошкільної освіти студенти розробляли й оформлювали за допомогою програм Microsoft Word, Microsoft Publisher методичний посібник, до якого увійшли їхні найкращі розробки, створені під час проходження педагогічної практики. На підсумковій конференції, де відбувався захист результатів педагогічної практики і яка проходила за участю методиста-керівника, педагогічних працівників і керівництва ЗДО, ці матеріали були відібрані для подальшого застосування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і педагогічного ЗВО.

Наприкінці практики оформлювали студентський відео-звіт «Педагогічна практика в ЗВО №...» (група студентів); «Рефлексія педагогічної практики» (індивідуально) за допомогою програми Windows Movie Maker (вимоги до відеофільмів: інформація про заклад дошкільної освіти, педагогічний колектив, оснащення груп де студенти проходили практику, показ діяльності студентів-практикантів (проведення заняття з комп'ютерною підтримкою, батьківських консультацій, виступів на педагогічній нараді тощо)).

Отже, знання й уміння, набуті студентами під час лекційних, практичних, семінарських занять і самостійної навчально-дослідницької діяльності, апробувалися на педагогічній практиці в закладах дошкільної освіти. Упродовж педагогічної практики студенти вчилися організовувати освітній процес закладу дошкільної освіти, пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку з комп'ютерною підтримкою, вступати в діалог з колегами,

батьками і дітьми, у тому числі, і за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Постійний моніторинг і педагогічна підтримка діяльності студентів під час їхньої теоретичної і практичної підготовки показали, що послідовне і доцільне використання ними інформаційно-комунікаційних технологій у своїй навчальній, квазіпедагогічній і педагогічній діяльності дозволило запобігти труднощів при їх застосуванні в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

2.4. Результати експериментального дослідження та їх аналіз (прикінцевий зріз)

Метою прикінцевого зрізу було виявлення ефективності розробленої експериментальної методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Підсумкову діагностику на цьому етапі дослідження проведено з використанням завдань, аналогічних тим, що застосовувалися на констатувальному етапі. Це дозволило порівняти одержані дані до і після формувального експерименту та зробити відповідні висновки щодо якісних змін рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Розподіл студентів за рівнями готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за когнітивним компонентом подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за когнітивним компонентом (у %)

Показники	Рівні показників когнітивного компонента											
	Контрольна група КТ						Експериментальна група ЕГ					
	П		С		Д		П		С		Д	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1) Знання про сутність і особливості використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей;	42	53	28	35	10	12	17	21	41	51	22	28
2) Знання про форми і методи організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей;	41	51	27	34	12	15	16	20	39	49	25	31
3) Знання про можливості і способи застосування ІКТ у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників.	39	49	31	39	10	12	7	9	45	56	28	35
Середній показник когнітивного компонента	41	51	28	35	11	14	13	16	42	53	25	31

Як бачимо з таблиці, присутня суттєва різниця між результатами, отриманими в контрольній і експериментальній групі. Так, достатнього рівня сформованості знань про сутність і особливості використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей досягли 22 (28%) студента ЕГ, порівняно з 10 (12%) – КГ. Середній рівень виявлено в ЕГ у 41 (51%) студента, в КГ – у 28 (35%). До низького рівня віднесено 17 (21%) студентів ЕГ і 42 (53%) – у КГ.

Сформованість знань щодо форм і методів організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, оцінювання ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей на достатньому рівні діагностовано у 25 (31%) студентів ЕГ і 12 (15%) – КГ.

Середній рівень виявлений у 39 (49%) студентів ЕГ та у 27 (34%) – КГ. До низького рівня віднесено у 16 (20%) студентів ЕГ порівняно з 41 (51%) у КГ.

Знання про можливості і способи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників продемонстрували на достатньому рівні 28 (35%) студентів ЕГ та 10 (12%) – КГ. Середній рівень знань зафіксовано в 45 (56%) студентів ЕГ та 31 (39%) – КГ. На низькому рівні залишилося лише 7 (9%) студентів ЕГ, порівняно з 39 (49%) – КГ. Характерною закономірністю, яка простежується в результаті аналізу отриманих даних, є те, що майже не відбулося змін в уявленнях студентів КГ про можливості і способи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників. Їхні відповіді на запитання поверхові, одноманітні.

Представимо результати досягнень студентів КГ і ЕГ до і після формуального експерименту за когнітивним компонентом на рис. 9.

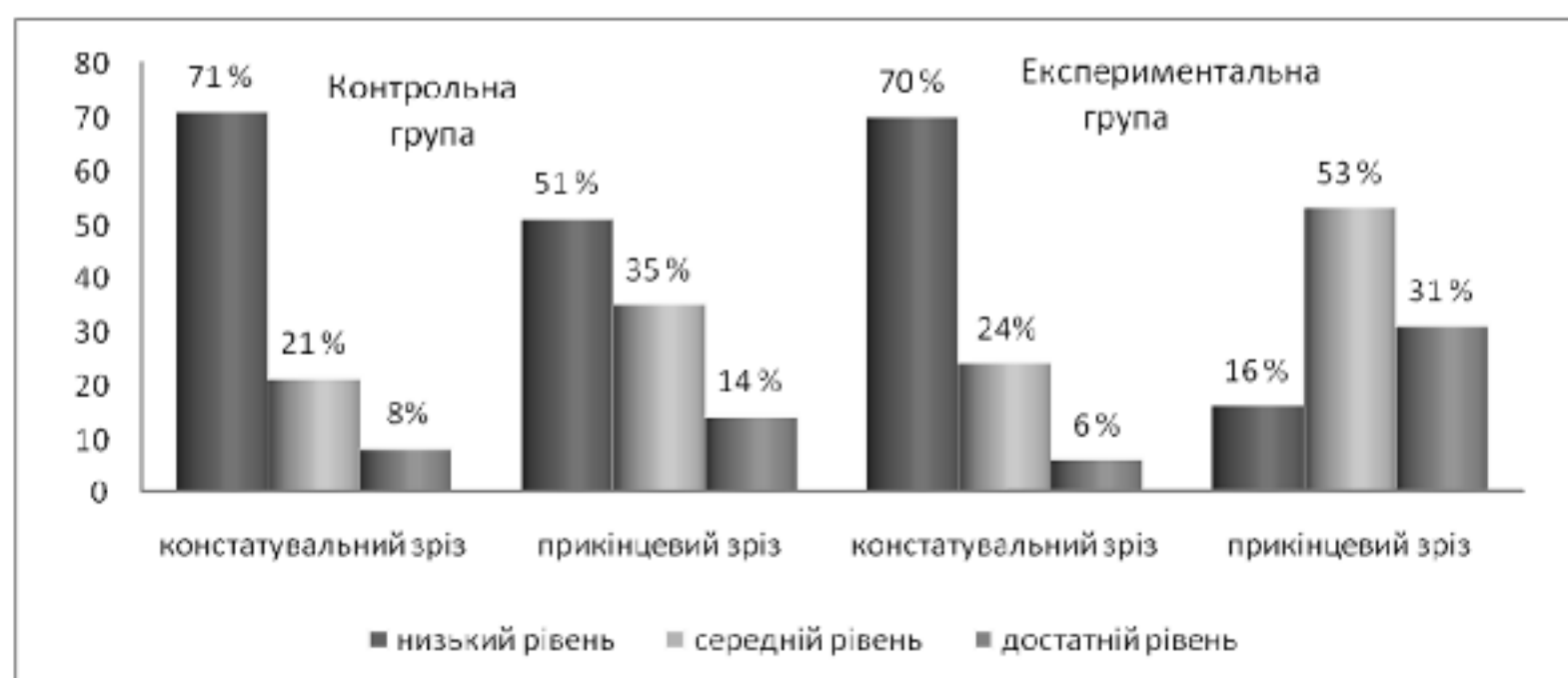

Рис. 9. Досягнення студентів КГ і ЕГ до і після формуального експерименту (за когнітивним компонентом)

В експериментальній групі, як видно з діаграми, помітно збільшилася кількість майбутніх вихователів, віднесених до достатнього рівня готовності (за когнітивним компонентом) – на 25%, середнього – на 29%, низького – зменшився на 54%.

У контрольній групі достатнього рівня досягли 14% студентів, порівняно з 8% під час констатувального етапу, різниця складає 6%; середній – 35%, різниця з констатувальним етапом лише у 14%. Низький рівень залишився у 51% студентів.

Розподіл студентів за рівнями готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за мотиваційним компонентом подано в таблиці 2.10.

Як бачимо з таблиці, наявність настанови на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку на достатньому рівні показали 31 (39%) студент ЕГ, порівняно з 10 (12%) – у КГ. Середній рівень спостерігаємо в ЕГ у 34 (42%) студентів та у 35 (44%) – КГ. Низький рівень діагностовано лише у 15 (19%) студентів ЕГ, що менше, ніж у КГ – 35 (44%).

Таблиця 2.10

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за мотиваційним компонентом (у %)

Показники	Рівні показників мотиваційного компонента											
	Контрольна група						Експериментальна група					
	КГ						ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
1) Настаюва на застосування ІКТ в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку;	35	44	35	44	10	12	15	19	34	42	31	39
2) Бажання застосувати ІКТ у навчальній і майбутній професійній діяльності;	37	46	31	39	12	15	8	10	37	46	35	44
3) Прагнення вдосконалити організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і ІКТ.	47	59	24	30	9	11	17	21	38	48	25	31
Середній показник мотиваційного компонента	40	50	30	38	10	12	13	16	37	46	30	38

Відбулися позитивні зміни і щодо наявності бажання застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності. Цей показник на достатньому рівні виявлено в 35 (44%) студентів ЕГ, порівняно з 12 (15%) у КГ. Середній рівень

продемонстрували 37 (46%) студентів ЕГ і 31 (39%) – КГ. Відмітимо, що низький рівень зафіксовано лише у 8 (10%) студентів ЕГ і у 37 (46%) – КГ.

Заслуговує на увагу той факт, що помітно збільшилася кількість майбутніх вихователів експериментальної групи, які виявили прагнення вдосконалювати організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і ІКТ. Його на достатньому рівні продемонстрували 25 (31%) студентів ЕГ та лише 9 (11%) студентів КГ.

Середній рівень сформованості даного показника діагностовано у 38 (48%) студентів ЕГ та 24 (30%) – КГ. Низький рівень виявлено в 17 (21%) студентів ЕГ, порівняно з 47 (59%) – КГ.

На рис. 10 подано порівняльні дані щодо досягнень студентів до і після формування експерименту за мотиваційним компонентом.

Позитивним є те, що, як бачимо з рисунка, до достатнього рівня досліджуваної готовності за мотиваційним компонентом в експериментальній групі віднесено на 32% більше, ніж до формування експерименту, до середнього – на 30%; до низького на 62% менше студентів.

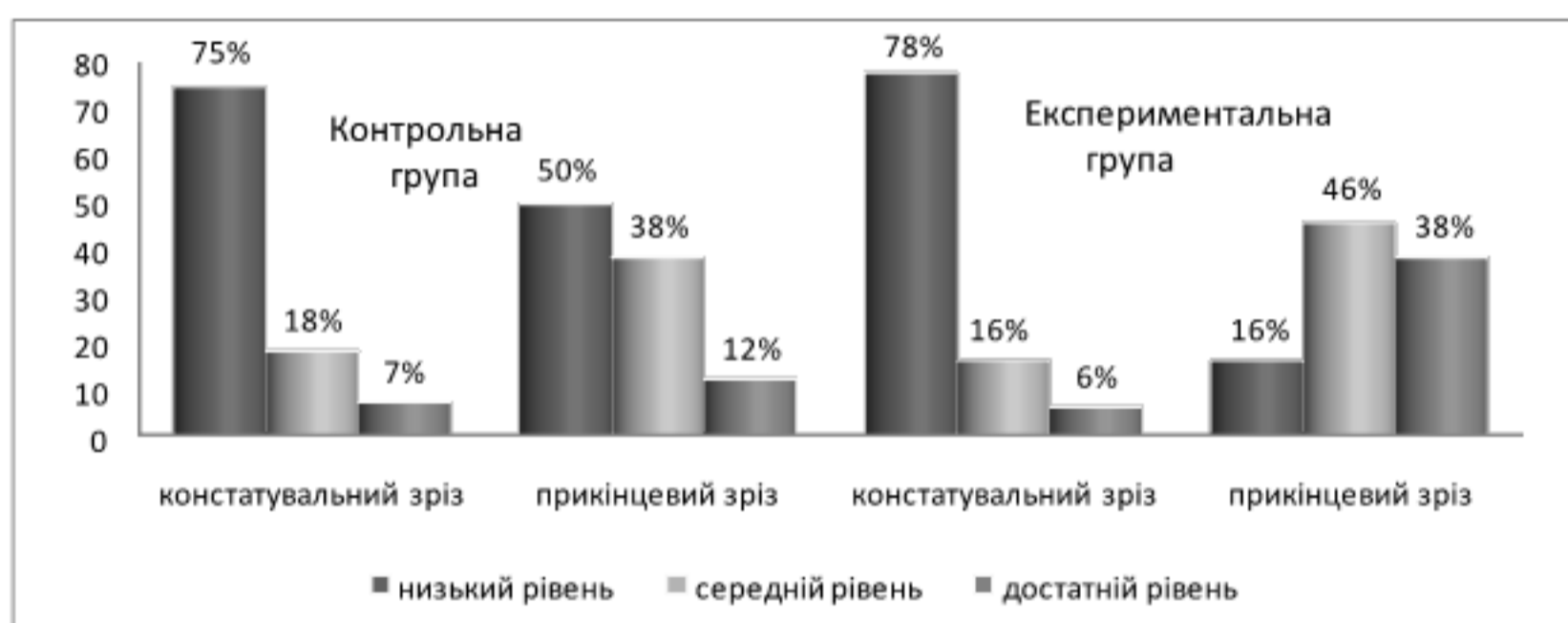

Рис. 10. Досягнення студентів КГ і ЕГ до і після формування експерименту (за мотиваційним компонентом)

У контрольній групі достатнього рівня досягли 12% студентів, порівняно з 7% констатувального етапу, різниця складає 5%, середнього – 38%, порівняно з 18%, різниця в 20%. На низькому залишились 50% студентів.

Розподіл студентів за рівнями готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за операційним компонентом подано в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників за операційним компонентом (у %)

Показники	Рівні показників операційного компонента											
	Контрольна група КГ						Експериментальна група ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1) Уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку;	43	54	25	31	12	15	15	19	36	45	29	36
2) Уміння застосовувати сучасні ІКТ з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами ІКТ;	51	64	19	24	10	12	13	16	31	39	36	45
3) Уміння працювати на персональному комп'ютері, застосовувати ІКТ при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності	50	63	21	26	9	11	9	11	33	41	38	48
Середній показник операційного компонента	48	60	22	28	10	12	12	14	34	43	34	43

Як бачимо з таблиці, достатній рівень сформованості уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку було діагностовано у 29 (36%) студентів ЕГ, порівняно з 12 (15%) – КГ. Середній рівень наявності даного вміння продемонстрували в ЕГ 36 (45%) студентів, в КГ – 25 (31%). Низький рівень показали 15 (19%) студентів у ЕГ, тоді як у КГ – 43 (54%) студента. Наведені результати дають підстави говорити про те, що у студентів у цілому спостерігається позитивна динаміка з розвитку уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку. Однак використані засоби не дозволили вплинути на всіх студентів і досягти позитивних результатів у переважній більшості.

Більш істотні зрушення були зафіксовані у студентів щодо наявності вмінь застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку і створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами інформаційно-комунікаційних технологій на достатньому рівні продемонстрували 36 (45%) студентів ЕГ, порівняно з 10 (12%) у КГ. Середній рівень вмінь виявлено у 31 (39%) студента ЕГ та 19 (24%) – КГ. Низький рівень сформованості даних вмінь присутній у 13 (16%) студентів ЕГ і у 51 (64%) – КГ.

Сформованість вмінь працювати на персональному комп'ютері, здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності на достатньому рівні продемонстрували 38 (48%) студентів ЕГ та 9 (11%) – КГ; середній рівень – у 33 (41%) в ЕГ, порівняно з 21 (26%) у КГ; низький – в 9 (11%) в ЕГ та 50 (63%) – у КГ.

На рис. 11 представлено аналогічні результати за операційним компонентом.

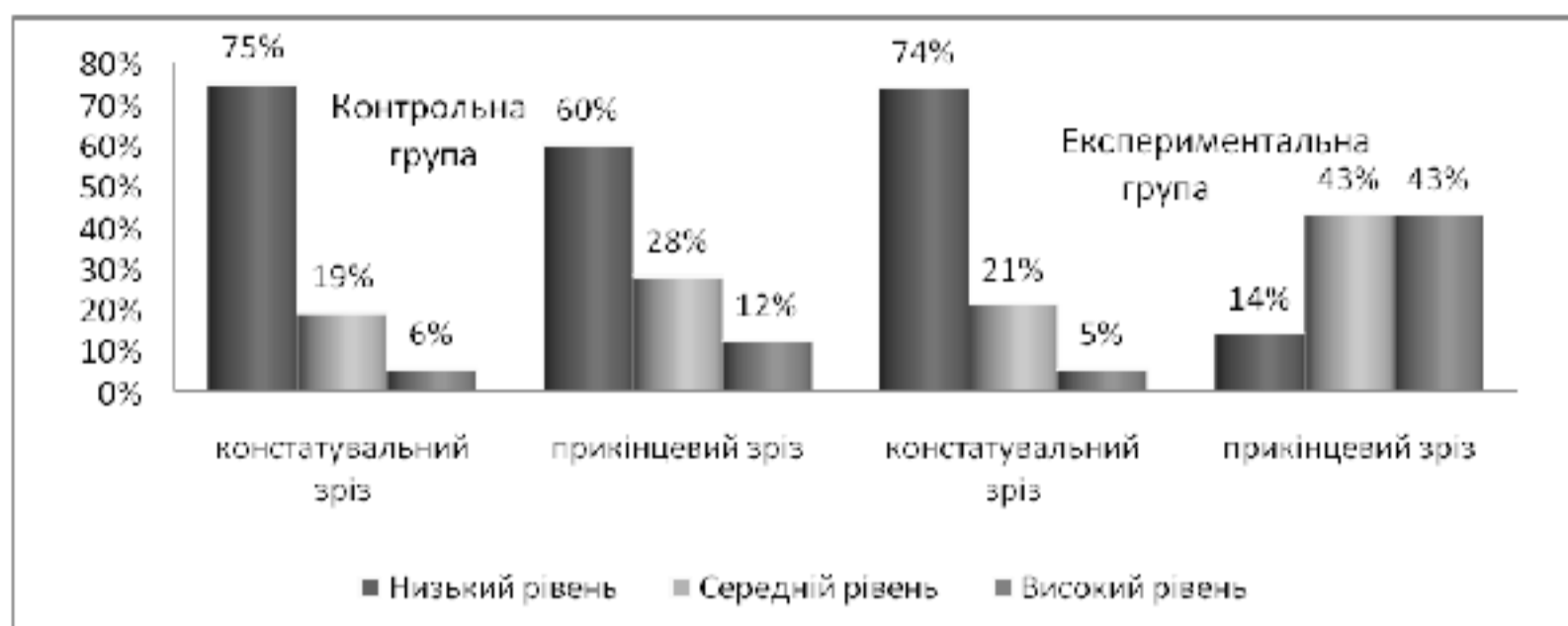

Рис. 11. Досягнення студентів КГ і ЕГ до і після формувального експерименту (за операційним компонентом)

З представленої діаграми видно, що достатній рівень готовності за операційним компонентом у студентів експериментальної групи збільшився на 38%, середній рівень – на 22%, низький рівень зменшився на 60%.

Незначні позитивні зміни відбулися і в контрольній групі, в якій достатнього рівня досягли 12% студентів, порівняно з 6% констатувального етапу, різниця складає 6%; середнього – 28%, різниця з констатувальним етапом складає 9%. На низькому рівні залишилось 60% майбутніх вихователів.

Загальні рівні готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників подано в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Рівні готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (прикінцевий зріз)

Рівні готовності											
КГ						ЕГ					
Н		С		Д		Н		С		Д	
абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
43	54	27	34	10	12	13	16	37	46	30	38

У таблиці надані дані про розподіл майбутніх вихователів за рівнями готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в

організації пізнавальної діяльності дошкільників, отримані в ході прикінцевого зрізу. Як бачимо з таблиці, до низького рівня досліджуваної готовності в контрольній групі віднесено 54%, в експериментальній – 16% майбутніх вихователів; середній рівень продемонстрували 34% студентів контрольної групи і 46% студентів – експериментальної; до достатнього віднесено 12% студентів у контрольній групі і 38% – в експериментальній.

Представимо результати прикінцевого зрізу графічно на рис. 12.

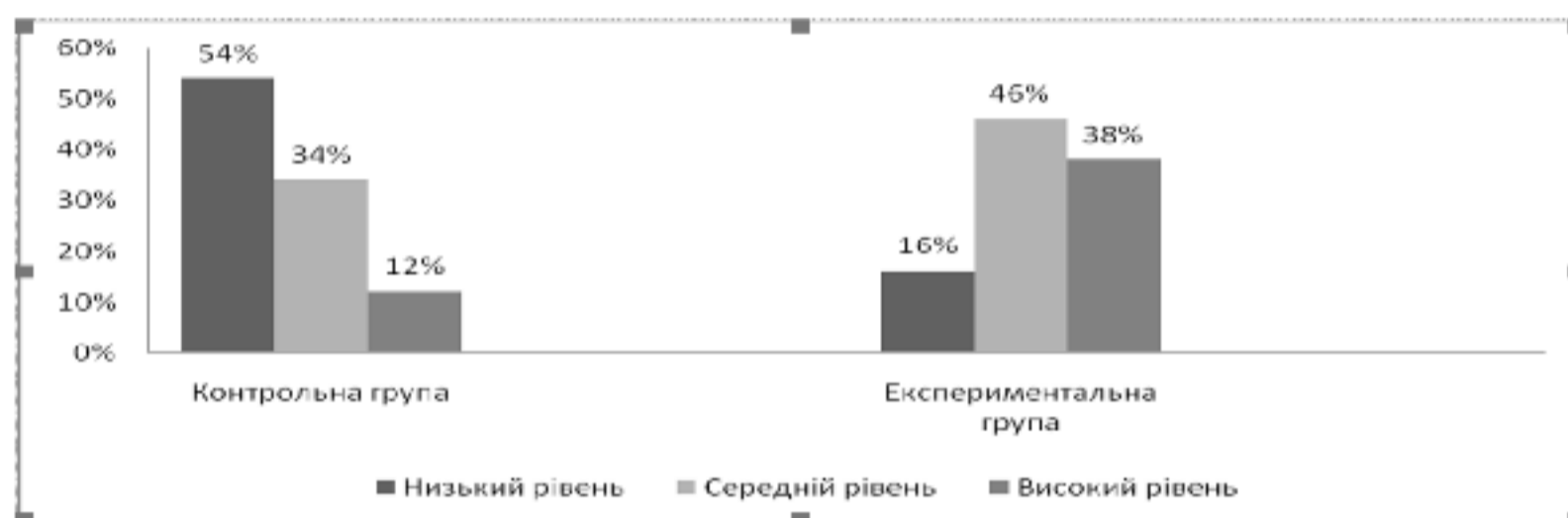

Рис. 12. Діаграма сформованості рівнів готовності студентів до використання ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників (прикінцевий зріз)

З малюнка бачимо, що результати отримані в експериментальній групі значно кращі, ніж у контрольній. Так, до низького рівня досліджуваної готовності в ЕГ віднесено на 38% менше студентів, ніж у контрольній; у той же час, до достатнього на 26% більше, ніж у контрольній; до середнього – відповідно на 12% більше.

Зведені дані щодо рівнів готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників до і після формувального експерименту подано в таблиці 2.13.

Як бачимо з таблиці, кількість студентів готових до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників значно зросла в ЕГ після проведення формувального експерименту, порівняно з констатувальним зрізом. Так, до достатнього рівня досліджуваної готовності після проведеного формувального експерименту віднесено 30 (38%) студентів, порівняно з 5 (6%) студентами до проведення формуючої роботи; до середнього – 37 (46%) і 16 (20%); до низького – відповідно 13 (16%) і 59 (74%) до проведення формувального експерименту.

Натомість, у КГ також відбулись зміни, але не суттєві. Так, до достатнього рівня готовності за результатами прикінцевого зрізу віднесено 10 (12%) студентів, порівняно з 6 (8%) на констатувальному етапі; до середнього – 27 (34%) і 15 (18%); відповідно до низького – 43 (54%), порівняно з 59 (74%).

Таблиця 2.13

Рівні готовності студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (до і після формувального експерименту)

Експеримент	Рівні і показників											
	Контрольна група КГ						Експериментальна група ЕГ					
	Н		С		Д		Н		С		Д	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
до	59	74	15	18	6	8	59	74	16	20	5	6
після	43	54	27	34	10	12	13	16	37	46	30	38

На основі одержаних результатів була зроблена оцінка статистичної значущості відмінностей у підготовці студентів експериментальної і контрольної груп до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дітей. Статистичний аналіз проводився на основі перевірки нульової (Γ_0) і альтернативної гіпотези (Γ_1). Сформулюємо дві гіпотези: нульова (Γ_0) – апробована модель і методика підготовки не має яких-небудь переваг (відсутні суттєві відмінності в результатах експериментальної і контрольної груп). Це з точки зору математичної статистики означає, що середні значення у контрольних і експериментальних групах співпадають. Альтернативна гіпотеза Γ_1 – заперечує Γ_0 та містить припущення про переваги апробованої моделі і методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Достовірність розбіжностей визначали за критерієм Стьюдента [101]. Критерій визначали за формулою:

$$t = \frac{x - y}{\sqrt{\frac{Qx^2}{Nx} + \frac{Qy^2}{Ny}}}$$

де: t – критерій достовірності результатів;

x, y – середнє значення вибірок;

Q_x – кількість студентів у контрольній групі, які мають низький, середній, достатній рівень сформованості досліджуваної готовності;

Q_y – кількість студентів в експериментальній групі, які мають низький, середній, достатній рівень досліджуваної готовності;

N_x – загальна кількість студентів в КГ;

N_y – загальна кількість студентів в ЕГ.

t критерій після проведення констатувального експерименту склав – 0,01. Коефіцієнт ЕГ дорівнює 3,937, КГ – 3,947. Як бачимо, немає суттєвої різниці між коефіцієнтами КГ і ЕГ. t критерій після проведення формувального експерименту збільшився і склав – 0,22. Коефіцієнт ЕГ збільшився і дорівнює 4,891, КГ – 4,671. Достовірність розбіжностей характеристик за всіма критеріями в КГ та ЕГ після закінчення експерименту склала 95 % (розрахунковий t -критерій Стюдента дорівнює в ЕГ – 4,891 при критичному значенні 4,30) [101].

Таким чином, проведений статистичний аналіз отриманих експериментальних даних за всіма критеріями готовності може слугувати достатнім доказом ефективності розробленої моделі і методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Висновки з розділу 2

Для вивчення ефективності запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників проведено експериментальне дослідження.

На пошуково-розвідувальному етапі експериментальної роботи були проаналізовані навчальні плани і робочі навчальні програми зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», проведено опитування студентів випускних курсів, вихователів ЗДО і батьків з метою з'ясування їх відношення і обізнаності щодо можливостей і способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Встановлено, що опитувані припускають можливість упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес ЗДО у вигляді розвивальних ігор, презентацій, дитячих фільмів, відео-занять. Проте вони потребують додаткових знань і вмінь щодо їх використання в організації пізнавальної діяльності дітей.

Компонентами сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників обрано когнітивний, мотиваційний і операційний з відповідними показниками і критеріями (обізнаності, спроможності, схильності).

Для збору емпіричних даних за кожним із зазначених компонентів і показників були використані відповідний комплекс діагностувальних методик, а саме: тест КОЗ (за В. Синявським), опитування, тестові завдання, модифікований варіант методики В. Молодцева, методика А. Фідлера (модифікований варіант), карта мотиваційних виборів Є. Ільїна (модифікація

автора), аналіз продуктів діяльності студентів (есе, контрольна робота, розробка і захист навчальних проєктів тощо), спостереження за організацією студентами пізнавальної діяльності дітей у ЗДО. За результатами констатувального зрізу було виявлено три рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників (достатній, середній і низький).

Узагальнюючи результати констатувального зрізу, дійшли висновку, що в переважній більшості студентів контрольної і експериментальної груп готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників майже не різниться між собою (коефіцієнт різниці між ЕГ і КГ, за критерієм Стьюдента складав лише $-0,01$). Вона сформована переважно на низькому рівні в 59 (74%) студентів, як у КГ, так і в ЕГ. Середній рівень готовності було діагностовано в 15 (18%) майбутніх вихователів КГ та 16 (20%) – ЕГ. Достатній рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників виявлено у КГ у 6 (8%) студентів та в 5 (6%) – в ЕГ. Це підтвердило необхідність створення й упровадження методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Формувальний експеримент охоплював теоретичну та практичну підготовку студентів. Він включав поетапне (за розробленою моделлю) впровадження методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. На першому (інформаційному) етапі була реалізована умова – відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів; на другому (практично-діяльнісному) і третьому (дослідницько-творчому) етапі домінувала умова, що передбачала збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО. Наскрізною на всіх трьох етапах була педагогічна умова – стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Інформаційний етап був спрямований на поширення уявлень студентів про можливості організації пізнавальної діяльності дітей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО поглиблення їхніх знань щодо сутності інформаційно-комунікаційних технологій, способів і вимог їх використання у процесі педагогічної діяльності вихователя ЗДО і передбачав упровадження навчальної

дисципліни «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів ЗДО».

Практично-діяльнісний етап передбачав занурення студентів у самостійну навчально-дослідницьку діяльність задля оволодіння вміннями і навичками активізації дитячого пізнання за допомогою комп'ютерних програм Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher, Windows Movie Maker, Scratch, Opera або Internet Explorer у вигляді розробки та захисту студентами навчального проєкту «Інформаційно-комунікаційні технології в організації пізнавальної діяльності дошкільників», що містив такі складники: «Методичний комплекс», «Організація пізнавальної діяльності дітей засобами інформаційно-комунікаційних технологій», «Використання комп'ютерних програм», «Розробка й оформлення навчальних матеріалів для дошкільників», «Ресурси Інтернету – вихователю», «Документація вихователя».

Третій – дослідницько-творчий етап – передбачав апробування студентами набутого досвіду щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у процесі педагогічної практики. Під час практики студенти: створювали презентації і скрейтч-проєкти для дітей дошкільного віку, організовували заняття з комп'ютерною підтримкою, проводили діагностичну роботу з дітьми, складали портфоліо на дитину «Неповторний малюк», організовували пізнавальну, експериментальну, ігрову, художню діяльність дітей, дитячі свята та розваги з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; проводили спостереження з дітьми у природі й оформлювали їх результати у формі газети «Календарик-дошколяр»; організовували роботу з батьками (підготовка газети для батьків «Світ дитинства», «Моя дитина пізнає довкілля», «Майстер-клас для батьків», «Дивограй», «Дошкільнята») тощо. Наприкінці практики студенти готували відео-звіт «Педагогічна практика в ЗДО №...», «Рефлексія педагогічної практики» з використанням програми Windows Movie Maker.

Після завершення формувального експерименту було проведено прикінцеві зрізи. Результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили дієвість розробленої методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників на основі розробленої моделі. Так, після формувального експерименту в ЕГ кількість студентів, віднесених до достатнього рівня зросла на 32%, а в КГ – лише на 4%, на низькому рівні в ЕГ залишилося 16%, що на 58% менше, ніж на етапі діагностики. У КГ ці зміни були в межах 20%. Коефіцієнт різниці між ЕГ і КГ (за критерієм Стьюдента) склав 0,22 при $p=0,05$. Це підтвердило ефективність проведеної роботи і довело достовірність висунутої гіпотези.

ВИСНОВКИ

У монографії подано теоретико-методологічне обґрунтування і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробці моделі й експериментальної методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

1. Визначено й обґрунтовано, що підготовка майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників є цілеспрямованим процесом формування уявлень про можливості і способи використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, навчання їх практичних умінь та навичок упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дітьми дошкільного віку. Результатом підготовки виступає готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, яка є новоутворенням у структурі особистості, що забезпечує використання цих технологій у вирішенні завдань професійної діяльності. Готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників виявлено через когнітивний, мотиваційний і операційний компоненти.

2. Уточнено, що пізнавальна діяльність дошкільників – це прояв цілеспрямованої почуттєвої, розумової і практичної активності дітей, результатом якої є усвідомлення об'єктів та явищ довкілля. Вона мотивована прагненням дошкільників зрозуміти, осягнути сутність явища і складається з таких компонентів: мета, мотив, способи, умови і результат. Організація пізнавальної діяльності дошкільників – це цілеспрямовані дії вихователя зі створення педагогічних умов, вибору і використання форм, методів та засобів, що забезпечують пізнання дошкільниками предметів і явищ довкілля, їх основних властивостей та закономірних змін.

3. Встановлено, що оцінювання рівнів готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників відбувається за критеріями обізнаності, схильності і спроможності. Відповідно до них показниками готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників виступають: знання про сутність і особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО як засобу організації пізнавальної діяльності дітей; форми і методи організації пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій, оцінювання ефективності розроблених

електронних навчальних матеріалів для дітей; можливості і способи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації пізнавальної діяльності дошкільників; настанова на застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку; бажання застосувати інформаційно-комунікаційні технології у навчальній і майбутній професійній діяльності; прагнення вдосконалювати організацію освітнього процесу сучасного ЗДО, використовуючи комп'ютер і інформаційно-комунікаційні технології; уміння організувати пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку; застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку, створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками засобами інформаційно-комунікаційних технологій; працювати на персональному комп'ютері, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у навчальній та майбутній професійній діяльності. Готовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників проявляється на достатньому, середньому і низькому рівнях.

4. Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників: відображення способів використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників у змісті навчальних предметів; збагачення практичного досвіду майбутніх вихователів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітньо-виховного процесу сучасного ЗДО; стимулювання у студентів інтересу до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності. Їх реалізація відбувається за моделлю, що складається з інформаційного, практично-діяльнісного, дослідницько-творчого етапів і експериментальної методики.

5. За результатами експериментального дослідження доведено, що реалізація педагогічних умов забезпечила підвищення сформованості готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників. Так, кількість студентів, які досягли достатнього рівня готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників зростає, в ЕГ на 32%; середнього – на 26%. На низькому рівні їхня кількість зменшилася на 58%. Натомість у КГ якісні і кількісні зміни в рівнях досліджуваної готовності були менш відчутними: кількість студентів з достатнім рівнем підвищилася на 4%, середнім – на 16%; з низьким зменшилася на 20%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальших наукових розробок убачаємо в теоретичному обґрунтуванні методики підготовки вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у різних видах діяльності дошкільників в умовах дистанційної освіти; розробці дидактичних і технологічних засад інформаційно-педагогічного забезпечення цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Москва: Издат. Просвещение, 1990. 141 с.
2. Абраменко В. В. Воспитание игрой. Играем вместе с ребенком. Москва: Лепта Книга, 2008. 96 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : [підручник]. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
4. Амосова О. В. Технологии подготовки студентов к воспитательной работе в современных условиях. Москва: Педагогика, 1991. 240 с.
5. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс. Москва: ММИ эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. 264 с.
6. Антипкін Ю. Г. Стан здоров'я дітей в умовах дії різних екологічних чинників. URL. : <http://m-l.com.ua/?aid=438> (дата звернення 24.06.2021).
7. Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 25.04.21).
8. Басова Н. В. Педагогика и практическая психология. Ростов н/Д : Феникс, 2000. 416 с.
9. Бахіча Е. Е. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в полікультурному середовищі Криму : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 . Одеса, 2011. 226 с.
10. Берлайн Д. Е. Любознательность и поиск информации. *Вопросы психологии*. 1966. № 3. С. 54–56.
11. Бирюкович А. А. Зрительно-моторная реакция детей 6 лет при игровых занятиях на компьютере. *Новые исследования в психологи и возрастной физиологии*. 1991. № 1. С. 124–128.
12. Біла книга національної освіти України / [ред. В. Г. Кремень]. Київ : АПН України, 2009. 170 с.
13. Бобрышов С. В. Взаимосвязь теоретической и практической подготовки студентов к работе с детскими общественными организациями : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Барнаул, 1992. 20 с.
14. Богданова І. М. Модульний курс педагогіки : навчальний посібник. Одеса : Пальміра, 2007. 232 с.
15. Богуш А. М. Пізнавальна діяльність, її сутність та види. *Професійна творчість: проблеми і пошуки* : зб. наук. праць. Київ, Запоріжжя : Запорізький обл. інст. удосконалення вчителів, 1999. Вип. 16. Ч. 1. С. 8–12.

16. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з предметним довідником [підручник]. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.
17. Богуш А. М. Принципи модернізації вищої освіти у ХХІ столітті *Науковий вісник ЧНУ ім. Ю. Федьковича* : зб. наук. праць. 2006. Вип. 299. С. 22–28. (Серія «Педагогіка та психологія»).
18. Большой психологический словарь / [под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко]. – 3-е изд. Москва : Прайм-Еврознак, 2002. 672 с.
19. Бондар В., Шапошнікова І. Управління формуванням професійної компетентності вчителя. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. № 1. С. 20–27.
20. Боташева М. М. Особенности реакции сердечно-сосудистой и центральной нервной систем при систематических занятиях на компьютере в разных климато-географических условиях : дисс... кандидата биолог. наук : спец. 03.00.13, 19.00.02. Ставрополь, 2006. 151 с.
21. Велихов Е. П. Компьютеры и будущее. *Проблемы теории практики управления*. 1985. № 2. С. 14–18.
22. Вишнякова С. М. Профессиональное образование : словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. Москва : НМЦ СПО, 1999. 538 с.
23. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
24. Войтко В. И., Гильбух Ю. З. Школьная психодиагностика: достижения и перспективы. Киев : Знание, 1980. 48 с.
25. Волканова В. В. Словник методиста : метод. посіб. Київ : Основа, 2008. 192 с.
26. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : Академія, 2006. 256 с.
27. Волинкин В. И. Педагогика в схемах и таблицах : учеб. пособие. Ростов н/Д : Феникс, 2008. 282 с.
28. Впевнений старт: освітня програма / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
29. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Спб. : Союз, 1997. 224 с.
30. Габдулисламова Л. М. Подготовка студентов педвуза к реализации дошкольной компьютеризации : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08. 1999. 228 с.
31. Гавриш Н. В., Лопухіна Т. В. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2005_8_1/doc_pdf/gavrish.pdf (дата звернення 24.06.2021).
32. Газман О. С. Каникулы. Игра. Воспитание. Москва : Просвещение, 1988. С. 45–48.
33. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : курс лекцій (електронний підручник). Київ : КПІ, 2007.

34. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник : довідкове видання. Київ : Либідь, 1997. 375 с.
35. Горвиц Ю. Развивающие игровые программы для дошкольников. *Информатика и образование*. 1990. № 4. С. 100 – 106.
36. Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2004. 22 с.
37. Данилова В. И. Дидактическое структурирование процесса обучения студентов в педагогическом вузе : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.01.01. Пермь, 2003. 204 с.
38. Дети в Интернете: как научить ребенка безопасности в виртуальном мире : пособие для родителей / [И. В. Литовченко, С. Д. Максименко, С. И. Болтвец и др.]. Киев : Издательство ООО «Издательский дом Аванпост-Прим», 2010. 48 с.
39. Диканская Н. Н. Формирование готовности студентов педагогического факультета к использованию новых информационных технологии в профессиональной деятельности : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2000. 175 с.
40. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
41. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.
42. Днепров А. Г. Защита детей от компьютерных опасностей. СПб. : Питер, 2008. 192 с.
43. Дроздова І. П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти : навчальний посібник. Харків : ХНАМГ, 2008. 142 с.
44. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дисс. на соискание учен. степени докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики». Москва, 1983. 32 с.
45. Дяченко С. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників : дис....кандидата. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 225 с.
46. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологическая готовность. Москва : Наука, 1986. С. 49–52.
47. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.
48. Евтихов О. В. Тренинг лидерства : [монография]. СПб : Речь, 2007. 256 с.

49. Енциклопедія освіти / [ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
50. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів : дис....кандидата пед. наук : 13.00.04. 2003. 263 с.
51. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : [монографія]. Одеса : ПНЦ АПН України СВД М. П. Черкасов, 2006. 367 с.
52. Завітренко Д. Ж. Критерії та рівні сформованості у майбутнього вчителя технологій готовності до професійної орієнтації учнів URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N145/N145p030-035 (дата звернення 03.06.2021)
53. Загвязинский В. И. Теория обучения: Современная интерпретация : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 192 с.
54. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Умань, 2009. 247 с.
55. Иванов А. В. Мой портфолио. 1 класс : пособие для учащ. образоват. учреждений. Москва : Просвещение, 2011. 71 с.
56. Игра дошкольника / [под ред. С. Л. Новоселовой]. Москва : Просвещение, 1989. 286 с.
57. Игровое обучение детей 5-7 лет : метод. реком. / Н. В. Иванова, М. А. Арсенова, М. А. Виноградова, Е. И. Тимошина. Москва : ТЦ Сфера, 2008. 112 с.
58. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб : Издательство «Питер», 2000. 502 с.
59. Ильина И. А. Педагогические условия формирования у студентов самооценки готовности к профессиональной деятельности : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Санкт-Петербург, 2009. 24 с.
60. Использование компьютерных презентаций в коррекционно-логопедической работе ДОУ : метод. реком. / [авт. Р. М. Гбдрахманова, С. А. Ширшова и др.]. Самара, 2009. 69 с.
61. Исследование развития познавательной деятельности / [под ред. Дж. Брунера]. Москва : Педагогика, 1971. 391 с.
62. Иванова С. М. Вплив комп'ютерних ігор на формування елементів логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content/07ismaps.html> (дата звернення 03.06.2021).
63. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі» : лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

від 26.07.2010 р. № 1.4/18-3082. URL:

http://www.tutor.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=135:2010-11-25-15-23-32&catid=43:metodistu&Itemid=64 (дата звернення 03.06.2021).

64. Інформаційні технології. *Вікіпедія*: електрон. енциклопедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційні_технології (дата звернення 03.06.2021).

65. Інформаційно-комунікаційні технології. *Вікіпедія*: електрон. енциклопедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційно-комунікаційні_технології (дата звернення 03.06.2021).

66. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2002. 22 с.

67. Калиновская М. А. Негативное влияние компьютера на детскую психику. *Numo*: метод. центр URL: <http://numi.ru/fullview.php?id=14647>(дата звернення 03.06.2021).

68. Карделлан Кристин, Грезийон Габриэль Дети процессора : как Интернет и видеоигры формируют завтрашних взрослых. Екатеринбург : У-Фактория, 2006. 272 с.

69. Карелин А. Большая энциклопедия тестов. Москва : Мысль, 2003. 584 с.

70. Карпова Э. Э. Категория качества в теории и практике подготовки учителя к профессиональной деятельности : автореф. дисс. на соиск. ученой степени докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики». Москва, 1994. 32 с.

71. Карты ума. Mind. Manager / [ред. В. И. Копыл]. Минск : Харвест, 2007. 64 с.

72. Кендау Дебби, Догерти Дженифер, Йотс Джуди Intel® «Обучение для будущего» (при поддержке Microsoft) : учеб. пособие. 2-е изд. Москва : «Русская Редакция», 2003. 368 с.

73. Кикнадзе Д. А. Потребности. Поведение. Воспитание. Москва : Мысль, 1968. 150 с.

74. Кічук Н. В. Формування творчої особистості вчителя : [монографія]. Київ : Вища школа, 1994. 156 с.

75. Князян М. О. Навчально-дослідницька діяльність студентів як засіб актуалізації професійно значущих знань (на базі вивчення іноземних мов) школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Одеса, 1998. 20 с.

76. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва : ИКЦ «МарТ», 2005. 448 с.

77. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти : автореф. дис.

на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2004. 20 с.

78. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти : дис... кандидата пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2004. 304 с.

79. Койчева Т. І., Листопад О. А. Сучасні педагогічні технології: історичні та теоретичні аспекти : методичні рекомендації для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ПДПН імені К. Д. Ушинського, 2006. 24 с.

80. Козловський О. В. Відкрий у собі генія. Діагностика й розвиток інтелекту, мислення, пам'яті, уваги, уяви. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 720 с.

81. Колбіна Л. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2008. 21 с.

82. Корнещук В. В. Сучасна професійна освіта в Україні і надійність спеціалістів. *Наука і освіта*. 2007. № 1–2. С. 147–151.

83. Кравчук О. В. Підготовка майбутніх учителів до застосування інформаційних технологій у процесі вивчення суспільствознавчо-природознавчих дисциплін у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2009. 23 с.

84. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. : Грамота, 2005. 448 с.

85. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці. URL: http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-757.htm (дата звернення 02.06.2021).

86. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высшая школа, 1990. 119 с.

87. Кудикіна Н. В., Потапова Т. В. Моделювання процесу формування пізнавальної активності особистості. *Педагогічна освіта* : збірник наукових праць. Київ : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2005. № 4. С. 21–26. (Серія «Теорія і практика. Психологія. Педагогіка»).

88. Курлянд З. Н. Формирование и развитие профессиональной устойчивости учителя : дис... доктора. пед. наук : 13.00.01. Одеса, 1992. 353 с.

89. Левитов Н. Д. О психологических состояниях человека. Москва : Просвещение, 1964. С. 103–142.

90. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Пол-т, 1975. 304 с.

91. Леонтьев В. Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования. Новосибирск : ГП Новосибир. полиграф., 2002. 264 с.

92. Линенко А. Ф. Педагогична діяльність і готовність до неї : монографія Одеса : ОКФА, 1995. 80 с.
93. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля : навч. посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. Ч. 2. 360 с.
94. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. Москва: Педагогика, 1986. 143 с.
95. Листунов О. Д. Междисциплинарная интеграция в подготовке будущих учителей к профессионально-педагогической деятельности : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Ижевск, 2003. 18 с.
96. Литовченко В. Н. Формирование исследовательских умений студентов педагогических специальностей университета средствами НИР : дисс.... кандидата пед. наук : 13.00.01. Минск, 1990. 197 с.
97. Лінник О. О. Дидактичні умови розвитку допитливості учнів 1 класу : дис... кандидата пед. наук : 13.00.09. Луганськ, 2007. 244 с.
98. Лобова Н. Т. Диагностика и стимулирование развития любознательности как профессионально значимого свойства личности будущего учителя: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. псих. наук. : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» Київ, 1986. 23 с.
99. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник. Харків : ОВС, 2002. 400 с.
100. Лукинова Н. Г. Самостоятельная работа как средство и условие развития познавательной деятельности студента : дис... кандидата пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2003. 177 с.
101. Лупандин В. И. Математические методы в психологии : учеб. пособ. Екатеринбург : изд-во Урал. ун-та, 2009. 175 с.
102. Лурия А. Р. Материалы к курсу лекцій по общей психологи. Москва : Издательство МГУ, 1975. Вып. 2. 112 с. (Серія «Ощущение и восприятие»).
103. Майстер-класи для вихователів ДНЗ / [упоряд. В. М. Кравцова]. Харків : Основа, 2009. 284 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
104. Мардарова І. К., Княжева І. А. Використання інноваційних методів і прийомів навчання при підготовці майбутнього вихователя. Матеріали V Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К. Д. Ушинського (Одеса, 15–16 травня 2007 р.). Одеса : ПДПУ, 2007. С. 271–272.
105. Мардарова І. К. Використання комп'ютерних технологій як засобу організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. *Наша школа* : науково-методичний журнал. 2010. № 5–6. С. 53–56.
106. Мардарова І. К. Використання методу проектів при підготовці студентів вищих навчальних закладів. *Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної

конференції (м. Одеса, 20–21 листопада 2007 р.). Одеса : ПДПУ, 2008. С. 57–58.

107. Мардарова І. К. Готовність майбутніх педагогів до організації пізнавальної діяльності дітей. *Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 7–8 жовтня 2010 р.). Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2010. С. 58–59.

108. Мардарова І. К. Деякі аспекти проблеми підготовки майбутніх педагогів до організації пізнавальної діяльності дітей. *Наука і освіта* : науково-практичний журнал. Одеса : Південний науковий центр АПН України, 2010. № 7/LXXXIV. С. 149–152. (Спецвипуск «Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика»).

109. Мардарова І. К. Комп'ютерні технології в просторі сучасного ДНЗ. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*: матеріали Міжнародної наук.-практ. Конференції (Херсон, 4–5 травня 2011 р.). Херсон : Айлант, 2011. С. 120.

110. Мардарова І. К. Можливості використання комп'ютерних технологій у педагогічному процесі сучасного ДНЗ. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Херсон : Айлант, 2011. Випуск 58. Ч. I. С. 438–442.

111. Мардарова І. К. Особливості організації педагогічної практики в ДНЗ із використанням комп'ютерних технологій. *Вісник Інституту розвитку дитини* : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 17. С. 72–75. (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).

112. Мардарова І. К. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників. *Науково-дослідна робота у вищих навчальних закладах: досвід та проблеми*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 20–21 жовтня 2011 р.). Одеса : ПНПУ, 2011. С. 38–39.

113. Мардарова І. К. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. *Наука і освіта* : науково-практичний журнал. Одеса : Південний науковий центр АПН України, 2011. № 6/СІІ. С. 158–160. (Спецвипуск «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування »).

114. Мардарова І. К., Княжева І. А. Проблема підготовки майбутніх вихователів до управління процесом розумового розвитку дошкільників. Матеріали IV Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К. Д. Ушинського (Одеса, 16–17 травня 2006 р.). Одеса : ПДПУ, 2006. С. 6–9.

115. Мардарова І. К. Процес підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти до використання комп'ютерних технологій. *Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи*: матеріали Першого міжнародного педагогічного конгресу (Одеса, 30 червня – 2 липня 2011 р.). Одеса : Абрикос Компані, 2011. С. 111–112.

116. Мардарова І. К. Реалізація педагогічних умов формування готовності студентів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників. *Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 6–7 жовтня 2011 р.). Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2011. С. 144–145.
117. Мардарова І. К. Сучасні інформаційні технології як засіб організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : СДПУ, 2010. Ч. 2. С. 149–155. (Спецвипуск 4).
118. Мардарова І. К. Формування готовності до використання комп'ютерних технологій у майбутніх вихователів. *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали XVI міжнародної науково-метод. конференції* (Одеса, 21–22 квітня 2011 р.). Одеса : Одеська державна академія будівництва та архітектури, 2011. Ч. 1. С. 236–238.
119. Маркова С. Ф. Формирование организаторских умений будущих учителей в процессе внеаудиторной воспитательной работы : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Красноярск, 1991. 15 с.
120. Медведева И., Шишова Т. Ребенок и компьютер. Москва : Христианская жизнь, 2007. 320 с.
121. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / [укл. Л. А. Швайка]. Харків : Основа, 2010. 203 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
122. Михальська В. Р. Підготовка студентів педагогічного коледжу до управління навчальною діяльністю молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Вінниця, 2006. 20 с.
123. Михальська В. Р. Підготовка студентів педагогічного коледжу до управління навчальною діяльністю молодших школярів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2006. 222 с.
124. Могилёва В. Н. Психологические особенности дошкольника и их учет в работе с компьютером : учеб. пособие для студ. образовательных учреждений сред. проф. образования. Москва : Издательский центр «Академия», 2007. 240 с.
125. Молодцов В. А., Рыжикова Н. Б. Информатика : тесты, задания, лучшие методики. Ростов на Дону : Феникс, 2008. 217 с.
126. Мороз А. Г. Готовность к профессиональной деятельности как необходимое качество личности будущего учителя. *Социально-педагогические проблемы воспитания ученической молодежи* : зб. тез. Запорожье, 1990. С. 34–35.
127. Моторин В. Об использовании компьютера в педагогическом процессе. *Детский сад и семья*. 2002. № 6. С. 42–50.

128. Немов Р. С. Психология : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений : в 3 кн. 4-е изд. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. 688 с. (Кн. 1 : Общие основы психологии).
129. Нестерова О. А. Повышение качества профессиональной подготовки студентов педагогического вуза в деятельности куратора академической группы : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Москва, 2009. 26 с.
130. Нирмайер Райнер, Зайферт Манюель Мотивация. Москва : ОМЕГА-Л, 2006. 124 с.
131. Нисканен Л. Г., Шаграева О. А., Родина Е. В. Интеллектуальное развитие и воспитание дошкольников : учеб. пособ. Москва : Академия, 2002. 208 с.
132. Новые информационные технологии в дошкольном образовании / [Ю. М. Горвиц, Л. Д. Чайнова, Н. Н. Поддъяков, Е. В. Зворыгина и др.]. Москва : ЛИНКА-ПРЕСС, 1998. 328 с.
133. Нокс Дж. Что могут дать компьютеры педагогике: Взгляд из американской школы. *Информатика и образование*. 1991. № 5. С. 107–112.
134. Овчинникова М. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до варіативної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках математики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Луганськ, 2003. 22 с.
135. Овчинникова М. В. Подготовка будущих учителей начальных классов к вариативной организации учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках математики : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2003. 248 с.
136. Огурцов А. П., Юдин Э. Г. Деятельность. *БСЭ*. Москва : Сов. энциклопедия, 1972. Т. 8. С. 180–181.
137. Одарій В. В. Підготовка майбутніх педагогів до правового забезпечення професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2005. 20 с.
138. Олексенко В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ. *Вища освіта України*. 2004. № 2. С. 66–67.
139. Організація пізнавальної діяльності у ДНЗ / [упоряд. О. А. Шевцова]. Харків : Основа, 2009. 300 с. (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
140. Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах : лист МОН України № 1/9-306 URL: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-8a5828966372> (дата звернення 02.06.2021).
141. Пантина Н С. Становление интеллекта в дошкольном детстве. Москва : Росспэн, 1996. 272 с.

142. Парамонова А. Ю. Социально-педагогические условия повышения качества вузовского педагогического образования (на примере подготовки социальных педагогов) : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Ульяновск, 2007. 27 с.
143. Парфьонов М. П. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічного керівництва самостійною роботою учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2006. 25 с.
144. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [ред. З. Н. Курлянд]. 3-тє вид. Київ : Знання, 2007. 495 с.
145. Педагогічна майстерність : [підручник] / [за ред. І. А. Зязюна]. Київ : Вища шк., 2004. 422 с.
146. Педагогіка : навч. посібник / [упоряд. : І. М. Богданова, І. А. Бужина, Н. І. Дідусь, Н. А. Кавалерова, З. Н. Курлянд та ін.]. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2001. 357 с.
147. Пермінова Л. А., Рацкович Є. С. Дитяче експериментування в дошкільному навчальному закладі : метод. посіб. Мукачево : Видавництво «ІТ», 2010. 160 с.
148. Петку Г. П. Педагогические условия познавательного развития старших дошкольников в режиссерской игре с применением компьютерных средств : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Москва, 1992. 19 с.
149. Пидкасистый П. И. Самостоятельная деятельность учащихся. Москва : Педагогика, 1972. 184 с.
150. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы : учебное пособие. Минск. : Университетское, 2002. 256 с.
151. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий : учеб. пособие для инж.-пед. работников профтехобразования. Москва : Высш. школа, 1984. 175 с.
152. Поддьяков А. Н. Исследовательское поведение. Стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт. Москва : Просвещение, 2006. 434 с.
153. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : [учебник] : В 2-х кн. Москва : Владос, 2000. 576 с. (Общие основы. Процесс обучения : кн. 1).
154. Подшивалова Е. Л. Учебная деятельность как деятельность по самоизменению : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07ю Москва, 2005. 188 с.
155. Поливанова К. Н. К проблеме ведущей деятельности в подростковом возрасте. *Психологическая наука и образование*. 1998. № 3–4. С. 13–17.
156. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

157. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка. Практикум : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 352 с.
158. Практикум по возрастной психологии / [под редакцией Л. А. Головей, Е. Ф. Рыбалко]. СПб. : Речь, 2002. 694 с.
159. Про Національну доктрину розвитку освіти : закон України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002> (дата звернення 04.06.2021).
160. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : закон України. URL: закону : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
161. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1721-2010-p>
162. Прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008-2012 роки № 1118. : державна програма. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1118-2007-%EF>
163. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / [уклад. Ю. Д. Буракова]. Харків : Основа, 2009. 204 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Розвивайка»).
164. Прокопенко В. І. Підготовка дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі (на матеріалі роботи навчально-виховного комплексу дошкільний заклад – загальна школа І ступеня – гімназія) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2002. 20 с.
165. Пролыгина Н. В., Медведская С. Ф. О здоровье детей : информация для родителей. Минск : Содействие, 2009. 60 с.
166. Проскура Е. В. Развитие познавательных способностей дошкольника. Київ : Рад.шк., 1985. 128 с.
167. Психоаналитические термины и понятия : словарь / [под ред. Борнесса Э. Мура и Бернарда Д. Фаина]. Москва : Независимая фирма «Класс», 2000. 304 с.
168. Психология детства : [учебник] / [под ред. Члена-корреспондента РАО А. А. Реана]. СПб. : Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2003. 368 с.
169. Психология человека от рождения до смерти : [учебник] / [под ред. Члена-корреспондента РАО А. А. Реана]. СПб. : Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2002. 656 с.
170. Равкин З. И. Стимулирование как педагогический процесс (основы общей теории). *Проблемы педагогического стимулирования и методологии исследования истории советской школы* : сб. ст. Йошкар-Ола : Марийский гос. пед. ин-т, 1972. С. 9–76.
171. Рацкович Є. Дитяче експериментування як метод розвитку старших дошкільників : робоча програма спецкурсу. Мукачево : МДУ, 2010. 26 с.

172. Ребенок в мире поиска : программа по организации поисковой деятельности детей дошкольного возраста / [ред. О. В. Дыбина]. Москва : ТЦ Сфера, 2009. 64 с.
173. Рогальська І. П. Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті компетентнісного підходу. *Освіта Донбасу*. 2009. № 6 (137). С. 72–75.
174. Ротенберг В. С., Бондаренко С. М. Мозг. Обучение. Здоровье. Москва : Просвещение, 1989. 305 с.
175. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб : Издательство «Питер», 2000. 712 с.
176. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок. URL : <http://vuzlib.com/content/view/331/84/> (дата звернення 02.06.2021).
177. Сазонова А. В.. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності : дис.... кандидата пед. наук : 13.00.08. Луганськ, 2007. 240 с.
178. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности : [монография]. Одесса-Киев : Принт, 1998. 348 с.
179. Сарафанюк Е. І. Педагогічні умови підвищення якості загальновійськової підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів з використанням віртуального моделювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2005. 22 с.
180. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств. Москва : НИИ школьные технолог., 2005. 208 с.
181. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. Москва : Народное образование, 1998. 256 с.
182. Семагіна Л. А. Інформаційні технології у глобальному світі. *Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна*. Харків, 2003. № 592. С. 345 – 347. (Серія «Питання політології»).
183. Семушина Л. Г., Ярошенко Н. Г. Содержание и технология обучения в средних специальных заведениях. Москва : Академия, 2001. 272 с.
184. Семчук С. І. Використання комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі дошкільної установи. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво* : збірн. наук. ст. Луцьк, 2011. № 5. С. 275–280.
185. Сердюк С. Ф. Педагогика высшей школы. Воронеж : Воронежский государственный университет, 2004. 100 с.
186. Сисоева С. О. Основы педагогической творчості вчителя : навч. посіб. Київ: ІСДОУ, 1994. 112 с.
187. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе. *Сов. педагогика*. 1981. № 4. С. 76–84.

188. Сластьонин В. А., Каширин В. П. Психология и педагогика. Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 480 с.
189. Смирнова Е. О. Деткая психология : [учебник]. СПб : Питер, 2009. 304 с.
190. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник. Херсон : ХДУ, 2011. 272 с.
191. Солпитер Джуди Дети и компьютеры, настольная книга родителей. Москва : Бином, 1996. 192 с.
192. Срода Р. Б. Воспитание активности и самостоятельности в обучении. Москва : АПН РСФСР, 1956. 156 с.
193. Степанова М. И. Компьютер и самочувствие школьника. *Информатика и образование*. 1989. № 5. С. 76–79.
194. Степанюк А. В. Розвиток дослідницьких умінь студентів як складова професійної підготовки майбутніх учителів. URL: <http://old.tnpu.edu.ua/php1/include/resurs/kms/22/chapter03.pdf> (дата звернення 04.06.2021).
195. Стробульов О. І., Прохоров О. А., Абрамян О. В. Перспективи використання нових інформаційно-комунікаційних технологій. *Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах*. 2011. № 1. С. 279–282.
196. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2004. 20 с.
197. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2005. 24 с.
198. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. Москва : Издательство Московского университета, 1975. 345 с.
199. Узнадзе Д. Н. Психология установки. СПб. : Питер, 2001. 416 с.
200. Улятовська Є. А. Підготовка майбутніх учителів до роботи з активізації самостійної пізнавальної діяльності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Одеса, 2005. 18 с.
201. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности. Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. 64 с.
202. Федорчук В. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя до організації музично-пізнавальної діяльності учнів початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання». Київ, 2002. 21 с.

203. Филатов А. К., Филатов К. В. Введение в цифровую запись и обработку звука (Из истории развития средств звукозаписи). *Музыка в информационном мире. Наука. Творчество. Педагогика* : сборник научных статей. Ростов/на Дону : Изд-во Ростовской государственной консерватории им. С. В. Рахманинова, 2003. С. 182–198.
204. Философский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энциклопедия, 1983. 1550 с.
205. Хайнд Р. Поведение животных. Синтез этологии и сравнительной психологии. Москва : Мир, 1975. 356 с.
206. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр-S, 1998. 200 с.
207. Шадриков В. Д. Философия образования и образовательные политики. Москва: «Логос», 1993. 181 с.
208. Шмелев А. Г. Детская болезнь компьютерного всеобуча. *Информатика и образование*. 1987. № 1. С. 85–92.
209. Шовен Р. Поведение животных. Москва : Мир, 1972. 293 с.
210. Шевченко Л. М. Формування готовності музиканта-педагога до інновацій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2000. 20 с.
211. Щедровицкий Г. П. Избранные труды. Москва : Шк. Культ. Полит., 1995. 800 с.
212. Щетинина А. М., Смирнова Н. П. Формирование умственных действий у дошкольников : метод. пособ. для студентов и педагогов ДООУ. Великий Новгород : НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2000. 116 с.
213. Экспериментальная деятельность детей 4-6 лет: из опыта работы / [сост. Л. Н. Менщикова]. Волгоград : Учитель, 2009. 130 с.
214. Эльконин Д. Б. Психология игры. Москва : Педагогика, 1978. 304 с.
215. Яйлаханов С. В. Организация учебной деятельности студентов (курсантов) в информационной образовательной среде : дисс.... кандидата пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2006. 156 с.
216. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. Кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.
217. Igor Racu, Oleksii Lystopad, Mardarova Iryna The Formation of Future Preschool Teachers' Competence Required for Using Computer Technology. *Наука і освіта*: науково-практичний журнал. 2017. № 5/CLVIII. С. 24–27.
218. Oleksii Lystopad, Mardarova Iryna, Tomash Kuk Forming Students' Motivation For Creativity By Means of Edward De Bono's «Six Thinking Hats» Technique. *Наука і освіта*: науково-практичний журнал. 2017. № 8/CLXI. С. 93–96.

Додаток А

АНКЕТА

Шановні колеги! Для розробки методичних рекомендацій щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників, необхідно з'ясувати Вашу думку з ряду окреслених питань. Просимо Вас відповісти на наступні питання:

1. Розглядаються під час педагогічної наради у Вашому ЗДО питання щодо вдосконалення освітнього-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій? _____
2. Чи вважаєте Ви можливим використовувати комп'ютер і інформаційно-комунікаційні технології в організації освітнього процесу сучасного ЗДО (якщо ні, то вкажіть чому)? _____
3. Плануєте Ви заняття з комп'ютерної грамотності (якщо ні, то вкажіть чому)? _____
4. Чи плануєте Ви заняття з використанням комп'ютера як «технічного інструменту навчання» (заняття з комп'ютерною підтримкою)? _____
5. Ознайомлені Ви з методикою організації занять дітей з комп'ютером? _____
6. Чи ознайомлені Ви з класифікацією комп'ютерних ігор, що розроблені для дітей дошкільного віку? _____
7. Методика організації комп'ютерних ігор для дошкільників Вам відома? _____
8. Можете Ви скласти схему-аналіз комп'ютерної гри для дошкільників? _____
9. Які комп'ютерні ігри Ви найчастіше використовуєте на заняттях з дошкільниками? _____
10. Чи знаєте Ви основні критерії оцінки ефективності існуючих навчальних електронних матеріалів для дітей дошкільного віку? _____
11. З якими труднощами Ви зустрічаєтесь при проведенні занять з використанням комп'ютера і інформаційно-комунікаційних технологій? _____
12. Чи знаєте Ви основні показники оцінки діяльності дитини на комп'ютері? _____

13. Можете Ви поділитися своїм досвідом організації занять дітей з комп'ютером? _____
14. Використовуєте Ви комп'ютерні програми при розробці й оформленні навчальних матеріалів для дітей дошкільного віку (якщо так, які)? _____
15. Чи користуєтесь ви послугами Інтернету (якщо так, які питання вирішуєте)? _____
16. Консультуєте Ви батьків з питань безпечної діяльності дитини за комп'ютером (якщо так, з яких питань)? _____
17. Цікавитесь Ви досвідом інших вихователів, методистів, психологів, педагогів, щодо проблеми використання комп'ютера в навчанні дошкільників? _____
18. Цікавить Вас література з питань використання інформаційно-комунікаційних технологій? _____
19. Як Ви вважаєте, якими знаннями і вміннями повинен володіти сучасний вихователь, щоб застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі ЗДО? _____
20. Що заважає Вам застосовувати комп'ютер у професійній діяльності? _____
21. З якими проблемами Ви стикаєтесь, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології? _____
22. Чи маєте Ви бажання розширити знання щодо можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій? _____
23. Чи подобається Вам використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй професійній діяльності? _____
24. Чи допомагає Вам застосування інформаційно-комунікаційних технологій спростити і полегшити роботу? _____
25. _____

Додаток Б**Шановні батьки!**

Просимо Вас відповісти на питання анкети, щодо організації пізнавальної діяльності дітей у родині засобами інформаційно-комунікаційних технологій

1. Чи вважаєте Ви можливим здійснювати навчання і виховання дитини з використанням комп'ютера і інформаційно-комунікаційних технологій?
  - Так
  - Ні
  - Не можу відповісти

2. Чи потрібно навчати дітей роботі на комп'ютері?

---

3. На Вашу думку, з якого віку потрібно навчати дитину роботі на комп'ютері

---

4. Чи вмієте Ви працювати на комп'ютері?
  - Так (дуже добре)
  - Так (трішки)
  - Ні

5. Чи є у Вас вдома комп'ютер?
  - Так
  - Ні

6. Виявляє Ваша дитина пізнавальний інтерес до комп'ютера (або планшета)?
  - Так, постійно
  - Час-від часу
  - Ні

7. Дозволяєте Ви своїй дитині грати на комп'ютері (або планшеті)?
 якщо так, чому _____
 якщо ні, чому _____

8. Чи знаєте Ви з які-небудь комп'ютерні програми (ігри) для розвитку дітей дошкільного віку
  - Так, знаю та використовую
  - Так, знаю, але не використовую
  - Ні, не знаю

9. Які комп'ютерні ігри є у Вашої дитини?

---

10. Назвіть улюблені комп'ютерні ігри Вашої дитини

---

11. Як Ваша дитина грає в комп'ютерні ігри?

- завжди самостійно
- потребує допомоги та супроводу
- тільки з допомогою дорослих

12. Чи є у Вашої дитини облаштоване ігрове місце з комп'ютером?

- Так
- Ні

13. Чи обговорюєте Ви з дитиною комп'ютерні ігри, в які вона грає?

- Так
- Іноді
- Ні

14. Який час проводить Ваша дитина перед комп'ютером? _____

15. Як Ви відноситеся до того, щоб ознайомлювати дитину з комп'ютером у ЗДО?

---

16. Ваші пропозиції щодо організації пізнавальної діяльності дітей засобами інформаційно-комунікаційних технологій у ЗДО?

---

17. Чи потребуєте Ви консультації спеціаліста з питань щодо:

- організації ігрового місця з комп'ютером удома _____
- використання комп'ютерних ігор для дітей _____
- санітарно-гігієнічні вимоги до організації роботи на комп'ютері _____
- профілактики роботи за комп'ютером (планшетом) _____
- ваш варіант _____

ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ

1. Пізнавальний розвиток це:
  - a) процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і вихованням;
  - b) процес розвитку когнітивної сфери дитини (сприйняття, уваги, уяви, пам'яті, мовлення, мислення);
  - c) розвиток відчуттів і сприймання, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо).

2. Дайте визначення поняття пізнавальна діяльність _____
_____

3. «До процесів пізнавальної діяльності відносять» (оберіть чотири правильні відповіді з семи можливих):
  - a) мислення;
  - b) характер;
  - c) волю;
  - d) пам'ять;
  - e) увагу;
  - f) сприйняття;
  - g) емоції.

4. Доповніть фразу «пізнавальна діяльність містить такі компоненти»:
  - a) мета;
  - b) мотив;
  - c)
  - d)
  - e)

5. «Об'єктом пізнавальної діяльності дошкільників (за Д. Ельконіним) виступають» підкресліть правильну відповідь:
  - a) початки наук;
  - b) стосунки;
  - c) предмети.

6. Пізнавальна активність - це:
  - a) риса особистості, що виявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, передбачає, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності;
  - b) інтелектуальне почуття, що є передумовою виникнення пізнавального інтересу і реалізується в дослідно-творчій та пізнавальній діяльності дитини;
  - c) своєрідна емоційна й усвідомлена спрямованість особистості на об'єкти реальної дійсності з метою їх пізнання.

7. Дослідницька діяльність - це:

- a) особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності і що будується на базі дослідної поведінки;
- b) діяльність, у процесі якої дитина вчиться, пізнає довкілля;
- c) форма психічної активності суб'єкта, що спрямована на пізнання і перетворення світу і самої людини.
8. Закінchte формулювання: поведінка, спрямована на пошук і придбання нової інформації із зовнішнього оточення називається _____
9. Дайте визначення поняттю «експериментальна діяльність» _____
10. До структурних компонентів діяльності експериментування відносяться:
- a) проблемна ситуація;
- b) _____
- c) висування гіпотез;
- d) _____
11. Закінchte формулювання: цілеспрямована взаємодія вихователя і дітей, у процесі якої здійснюється формування в дітей знань, способів діяльності, емоційно-ціннісного і творчого ставлення до оточуючої дійсності, відбувається загальний розвиток – це _____
12. Організація пізнавальної діяльності дошкільників – це _____
13. Доповніть твердження «дитина наприкінці дошкільного віку повинна бути компетентною у ряді сфер життєдіяльності, а саме»:
- a) сфера «Природа»;
- b) _____
- c) _____
- d) _____
14. Тип проекту, що спрямований на збирання інформації про який-небудь об'єкт або явище:
- a) дослідницький;
- b) творчий;
- c) ознайомлювально-орієнтований.
15. Метод проектів – це _____
16. До держаних документів, що орієнтують на використання комп'ютерних технологій у вихованні і навчанні дошкільників відносять _____
17. Вставте пропущені за змістом слова (інформаційно-комунікаційні технології в ДО, комп'ютер як технічний засіб навчання, інформаційні технології)

- a) .....комплекс навчально-методичних матеріалів, технічних, інструментальних засобів обчислювальної техніки, а також система наукових знань про їх роль і місце в навчальному процесі, форми і методи їх застосування для вдосконалення праці педагогів і дітей;
- b) .....це система методів і способів збору, накопичення, зберігання, пошуку, обробки, аналізу, видачі даних, інформації та знань на основі застосування апаратних і програмових засобів у відповідності з вимогами, які пред'являють користувачі;
- c) ....технічний пристрій (обчислювальна машина) з дидактичним забезпеченням, що використовується в навчально-виховному процесі для пред'явлення і обробки інформації з метою її оптимізації.

18. Комп'ютерна грамотність це –

- a) спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності;
- b) знання, вміння і навички використання комп'ютерних технологій;
- c) психічне утворення, що виявляється у високому рівні розвитку знань, навичок, умінь, професійно важливих якостей особистості, які забезпечують її успіх у певній професійній діяльності.

19. До основних показників готовності дитини до роботи за комп'ютером, відносять:

- a)
- b) набирає прості команди комп'ютера (за зразком);
- c)

20. Під час ігор на комп'ютері в дошкільників формуються вміння і навички, а саме:

- a) отримувати інформацію;
- b)
- c)
- d) будувати експеримент;
- e)

21. Використання комп'ютера як засобу пізнавальної діяльності старших дошкільників відбувається:

- a) на комп'ютерних заняттях;
- b)
- c) під час експериментальної діяльності;
- d)
- e)
- f) під час оформлення альбому дитячих малюнків;
- g)

22. Дайте визначення поняттю «комп'ютерний ігровий комплекс» _____

23. Учені які виступають за використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми (викресліть зайве): Ю. Горвиць, О. Днепров, Є. Зворигіна, Н. Кирста, Р. Ліндстром, Н. Лисенко, С. Новосьолова, М. Степанова, С. Чайл, Л. Чайнова.

24. Дайте визначення поняттю «ігрова комп'ютерна програма» _____

25. Вставте пропущені за змістом слова (адвентурна гра, рольова гра, гра стратегія)

- a) ....головна мета цієї гри – управління ресурсами, корисними копалинами, військами, енергією чи іншими подібними складовими;
- b) ....візуальна гра, оформлена як мультиплікаційний фільм, однак з інтерактивними властивостями – можливістю управляти перебігом подій;
- c) ....завданням героїв цієї гри є спільними зусиллями дослідити віртуальний світ для виконання визначеної на початку гри мети. Метою може бути відшукування певного артефакту, людини.

26. Оберіть того, хто на Вашу думку, займається організацією комплексної експертизи навчальних ресурсів для дітей дошкільного віку:

- a) незалежний експерт;
- b) завідувача;
- c) батьки.

27. Дайте визначення поняттю «якість електронних ресурсів» _____

28. Обмеження в часі для проведення занять у комп'ютерній залі з дітьми старшого дошкільного віку складає:

- a) 30-45хв.
- b) 20-25хв.
- v) 5-10хв.

29. Кімната релаксації – це _____

30. Комп'ютер як технічний інструменту навчання – це _____

Комп'ютерний тест (за В. Молодцевим)

П.І.П, курс, група _____

1. Вкажіть номери основних пристроїв, що входять до складу персонального комп'ютеру (ЕОМ):

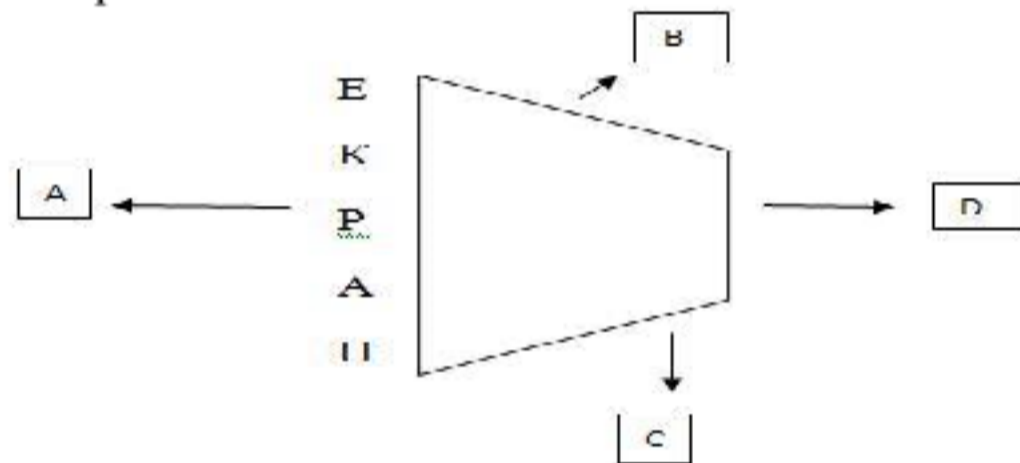
1) системний блок	2) принтер		
3) монітор	4) клавіатура		
1)1,2,3	2)2,3,4	3)1,3,4	4)1,2,4

2. Виберіть з нижче перерахованих комплектів пристроїв ті, з яких можливо зібрати комп'ютер:

- 1) системний блок, дисплей, миша, клавіатура
- 2) процесор, пам'ять, дисплей, клавіатура, дисковід
- 3) процесор, пам'ять, дисковід
- 4) процесор, пам'ять, дисплей, дисковід

- 1) 1   2) 2   3) 3   4) 4

3. В якому напрямку від ЕПТ-монітору шкідливе для людини електромагнітне випромінювання найбільше:

- 1) А   2) В   3) С   4) D

4. Які з нижче перерахованих пристроїв використовуються для вводу інформації в комп'ютер:

А) Джойстик	Д) Плотер
Б) Динаміки	Є) Принтер
В) Клавіатура	Ж) Сканер
Г) Миша	З) Стример

- 1) АВГДЖ   2) АВГЖЗ   3) БВГЖЗ   4) ВГЄЖЗ

5. Програми, що керують оперативною пам'яттю, процесором, зовнішніми пристроями і забезпечують можливі роботи інших програм, називають:

1) утилітами	2) драйверами
3) операційними системами	4) системами програмування

6. Оберіть ім'я файлу, який є програмою, що готова до використання:

1. mac.exe;	3. mac.doc;
2. mac.txt;	4. mac.bas;

- 1) 4   2) 1   3) 2   4) 3

Додаток Е

Протокол опитування

№ п/п	Дата, час, місце,	Питання	Результати бесіди		
			Не знають відповідь	Не повна відповідь	Повна правильна відповідь
1.		Що таке робочий стіл?			
2.		Які об'єкти є на робочому столі Вашого комп'ютеру?			
3.		Як відкрити об'єкт?			
4.		Чи можна створити папку у папках «Мій комп'ютер», «Корзина»?			
5.		Чи можна створити папку на робочому столі у папці «Мої документи»? та ін.			
6.		Яке значення має кнопка <i>Пуск</i> на <i>Панелі завдань</i> ?			
7.		Як створити папку?			
8.		Як створити документ?			
9.		Як скопіювати документ?			
10.		Як перемістити документ?			
11.		Яке призначення має програма <i>Microsoft Word</i> ? Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?			
12.		З яких елементів складається вікно програми <i>Microsoft Word</i> ?			
13.		Які є панелі інструментів?			
14.		Як увімкнути потрібну панель інструментів?			
15.		Як задати розмір шрифту?			
16.		Що таке абзац у текстовому документі?			
17.		Як зберегти документ під новою назвою?			
18.		Як перевірити правопис?			
19.		Як пронумерувати сторінки документу?			
20.		Як оформити текст у рамку?			
21.		Як розмістити текст у декілька колонок?			
22.		Як задати нумерацію списку?			

23.		Які способи створення таблиць Вам відомі?			
24.		Як додати стовпчик до таблиці?			
25.		Які типи діаграм Вам відомі?			
26.		Як створити діаграму?			
27.		Яке призначення має програма <i>Microsoft office Power Point</i> . Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?			
28.		Що таке «презентація»?			
29.		Охарактеризуйте поняття «гіперпосилання»?			
30.		Як вставити у презентацію малюнок, таблицю, діаграму, кліп?			
31.		Як настроїти анімацію?			
32.		Яке призначення має програма <i>Microsoft Office Publish</i> . Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?			
33.		Яке призначення має програма <i>Windows Movie Maker</i> ? Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?			
34.		Яке призначення має програма <i>Scratch</i> ? Як її можливо використовувати при організації пізнавальної діяльності дошкільників?			
35.		Що таке Інтернет?			
36.		Що таке електронна пошта?			
37.		Які програми підтримки електронної пошти?			
38.		Що таке електронна адреса?			
39.		Як приєднати файл до електронного листа?			
40.		Як зберегти файли які прикріпили до листа на робочому столі?			

Методика А. Фідлера (модифікований варіант)

Шановні студенти!

Оцініть рівень свого інтересу до використання ІКТ згідно наведених нижче проявів. Вам необхідно надати відповідь на кожен із 10 пунктів шкали. Чим ближче до правого або лівого визначення в кожній парі Ви поставите знак «+», тим більш або менше виражений прояв.

		2	1	0	-1	-2	
1.	Вмію працювати на комп'ютері						Не вмію працювати на комп'ютері
2.	Маю бажання використовувати ІКТ у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності						Не маю бажання використовувати ІКТ у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності
3.	Отримую емоційне задоволення використовуючи ІКТ						Відсутнє емоційне задоволення при використанні ІКТ
4.	Часто використовую ІКТ при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у своїй навчальній діяльності						Рідко користуюсь ІКТ при вирішенні пізнавальних і практичних завдань у своїй навчальній діяльності
5.	Використовую ІКТ при підготовці до семінарських і практичних занять						Не використовую ІКТ при підготовці до семінарських і практичних занять
6.	З легкістю користуюсь незнайомими комп'ютерними програмами						З острахом використовую незнайомі комп'ютерні програми
7.	Усвідомлюю можливості використання ІКТ у процесі професійної діяльності майбутнього фахівця з						Не знайомий зі способами і правилами використання ІКТ у процесі професійної діяльності майбутнього фахівця з дошкільної

	дошкільної освіти					освіти
8.	Прагну застосовувати сучасні ІКТ у майбутній професійній діяльності (активізації пізнавальної діяльності дітей, робота з батьками, профорієнтація)					Не бажаю застосовувати сучасні ІКТ у майбутній професійній діяльності (активізації пізнавальної діяльності дітей, робота з батьками, профорієнтація)
9.	Є бажання розширити знання у сфері застосування ІКТ (у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності)					Не цікавлюсь новими знаннями у сфері застосування ІКТ (у своїй навчальній і майбутній професійній діяльності)
10.	Планую удосконалювати освітній процес ЗДО засобами ІКТ					Не маю бажання вдосконалювати організацію освітнього процесу сучасного ЗДО використовуючи комп'ютер і інформаційно-комунікаційні технології

Додаток Ж

ТЕСТ «КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗДІБНОСТІ»

(за В. Синявським, Б. Федорищеним)

Мета: визначити рівень комунікативних та організаційних здібностей**Інструкція:** студент має дати відповідь «так» чи «ні» на кожне запитання

1. Чи багато у тебе друзів, з якими ти спілкуєшся постійно?
2. Тобі часто вдається схилити друзів до прийняття твоєї ідеї?
3. Чи довго ти тримаєш образ?
4. Чи важко тобі орієнтуватися у складній ситуації?
5. Чи охоче ти заводив нові знайомства?
6. Чи подобається тобі займатися громадською роботою?
7. Чи правда, що приємніше проводити час з книгою, ніж в компанії?
8. Якщо на твоєму шляху до мети виникає перепона, ти легко долаєш її?
9. Чи легко ти встановлюєш контакт з людьми, які набагато старші від тебе?
10. Чи подобається тобі вигадувати та організовувати зі своїми друзями ігри та розваги?
11. Тобі важко увійти в нову компанію?
12. Ти часто дієш за правилом «Не роби сьогодні того, що можна зробити завтра»?
13. Чи легко ти встановлюєш контакт з незнайомими людьми?
14. Чи прагнеш ти добитися, щоб товариші діяли за твоїм планом?
15. Чи важко тобі прижитися в новій компанії?
16. Ти не конфліктуєш з товаришами через їхнє недотримання обіцянок?
17. Чи стараєшся ти використати першу ліпшу нагоду, щоб познайомитися з новою людиною?
18. Ти часто береш на себе ініціативу у вирішенні складних питань?
19. Чи дратують тебе оточуючі, чи хочеш ти в такому випадку побути на самоті?
20. Правда, що зазвичай тобі важко зорієнтуватися у незнайомій обстановці?
21. Чи подобається тобі постійно знаходитись серед людей?
22. Чи дратуєшся ти, якщо не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи виникає у тебе відчуття незручності, ніяковіття, якщо приходить проявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Правда, що ти втомлюєшся від частого спілкування з друзями?
25. Чи подобається тобі брати участь у колективних іграх?
26. Часто ти проявляєш ініціативу під час вирішення питань, що стосуються твоїх друзів?
27. Правда, що ти ніяковієш серед малознайомих людей?
28. Правда, що ти рідко прагнеш довести власну правоту?

29. Чи вважаєш ти, що оживити малознайому компанію доволі нескладно?
30. Чи береш ти участь у громадській роботі своєї групи?
31. Чи намагаєшся ти обмежити спілкування лише кількома друзями, яким ти найбільше довіряєш і симпатизуєш?
32. Правда, що ти намагаєшся відстояти власну думку, якщо вона не була прийнята друзями?
33. Чи вільно ти почувашся в компанії незнайомих людей?
34. Чи охоче ти берешся до організації та проведення заходу для своїх друзів?
35. Чи правда, що ти почувашся ніяково, коли потрібно виступати у присутності великої кількості людей?
36. Ти часто запізнюєшся на побачення, зустріч?
37. Правда, що у тебе багато знайомих?
38. Часто ти опиняєшся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Часто ти ніяковієш у присутності малознайомих людей?
40. Правда, що ти почувашся ніяково в оточенні великої групи своїх товаришів?

1	5	9	13	17	21	25	29	33	37
2	6	10	14	18	22	26	30	34	38
3	7	11	15	19	23	27	31	35	39
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40

Додаток 3

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі
вихователів закладів дошкільної освіти»

Структура навчальної дисципліни
(за вимогами ECTS)

Курс: додатковий навчальний	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 3 Модулів змістовних: 3 Загальна кількість годин: 90 Тижневі години: 2	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка, Спеціальність: 012 Дошкільна освіта, Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Семестр: VI Лекції (теоретична підготовка) – 6 годин; Семінари – 6 години; Практичні – 24 години; Самостійна робота – 9 години; Індивідуальна робота – 45 годин. Вид контролю - залік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів закладів дошкільної освіти» виступає складником загальної професійної підготовки майбутнього вихователя.

Сьогодні пред'являються якісно нові вимоги до процесу педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, організації їхньої пізнавальної діяльності, рівня життєвої компетентності. Найважливішою умовою такого оновлення є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Успіх інформатизації освітнього процесу залежить від компетентності фахівців, якості технічних засобів, комп'ютерних програм, методів їх використання.

Навчальна дисципліна «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів закладів дошкільної освіти» розширює та поглиблює знання студентів щодо використання у своїй професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій, підкріплює вміння застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в активізації пізнавальної діяльності дошкільників, допомагає спростити і полегшити роботу майбутнього вихователя, надати йому можливість здійснювати позитивні зміни в освітньо-виховному процесі ЗДО.

Вивчення навчальної дисципліни спирається на попередній досвід студентів з курсів «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Методика ознайомлення з довкіллям», «Нові інформаційні технології», набуті знання, вміння і навички, рівень загальної культури. Такий підхід забезпечує формування у студентів цілісного підходу до

організації освітнього процесу ЗДО засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета дисципліни: підготувати майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Завдання навчальної дисципліни:

теоретичні:

- розширити та поглибити знання щодо способів і вимог використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі педагогічної діяльності майбутнього фахівця;
- поширити уявлення студентів щодо можливостей організації пізнавальної діяльності дітей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО;
- виокремити вимоги до безпечної роботи дітей за комп'ютером;
- підвести до усвідомлення сутності та значення використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователів ЗДО.

практичні:

- використовувати інформаційно-комунікаційні технології для розв'язання пізнавальних і практичних завдань;
- здобувати психолого-педагогічні знання, самостійно використовуючи Інтернет (Internet);
- працювати з програмами Microsoft Office (Power Point, Word, Publisher), Scratch, Windows Movie Maker, Opera або Internet Explorer;
- створювати дидактичний матеріал для роботи з дошкільниками;
- виявляти труднощі, що виникають при використанні інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі ЗДО;
- розвивати комунікативні, організаційні вміння і навички (працювати в команді, відстояти (висловити) свою позицію, культура мовлення, культура спілкування);
- сформувати навички дослідницької діяльності (самостійного вивчення наукової та довідкової літератури, створення проєктів, презентацій, конспектів занять з комп'ютерною підтримкою, електронних дидактичних ігор, оформлення публікацій тощо);
- мотивувати до використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності;
- адекватно оцінювати власний рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, прагнути до самовдосконалення професійних якостей.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин, відведених на			Зміст завдань для студентів	Розподіл балів
	лекції	семінарські та практичні заняття	самостійну та індивідуальну роботу		
Модуль 1. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі ЗДО					
Комп'ютер і інформаційно-комунікаційні технології у просторі життєдіяльності сучасної дитини-дошкільника: можливості й обмеження	2	2	2	Складання каталогу літературних джерел та словника основних понять з проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій, як засобу пізнавального розвитку дітей. Підготовка доповіді.	2-5
Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні і розвитку дітей дошкільного віку: вітчизняний та зарубіжний досвід		2	2	Аналіз державних програм дошкільної освіти щодо застосування в освітньому процесі ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій.	2-5
Усього за модуль	2	4	4		4-10
Модуль 2. Організація пізнавальної діяльності дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій					
Пізнавальна діяльність дошкільників в умовах ЗДО та способи її організації		2	2	Підготовка та захист рефератів.	2-5
Зміст і форми організації занять з використанням комп'ютера в умовах ЗДО		2	4	Розробка плану-конспекту заняття з використанням комп'ютеру як ТІН.	2-5
Різновиди комп'ютерних ігор і доцільність їх використання у розвитку пізнавальної сфери старших дошкільників	2	2	4	Підбір комп'ютерних ігор для дітей старшого дошкільного віку, їх аналіз.	2-5
Усього за модуль	2	6	10		6-15
Модуль 3. Створення навчальних матеріалів для дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій					
Програма «Intel® навчання для майбутнього» в	2	4	3	Вибір теми, підготовка до розробки проекту (структурування змістовної	2-5

організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку				частини проєкту).	
Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій в оформленні навчальних матеріалів для дошкільників		6	16	<i>Розробка конспекту заняття і створення дидактичного матеріалу до нього.</i>	2-5
Основні критерії ефективності електронних навчальних матеріалів для дітей дошкільного віку		2	9	<i>Створення презентацій, скрейтч-проєктів (у вигляді занять, дидактичних ігор, дослідів, розваг тощо). Оформлення публікацій (газета для батьків і дітей, книга казок, альбом дитячих малюнків тощо). Створення відеоряду у програмі Windows Movie Maker Захист і оцінювання навчальних матеріалів для дошкільників.</i>	2-5
Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації професійної діяльності вихователя		4	4	<i>Складання «Мани розуму» - ІКТ в роботі вихователя ЗДО. Оформлення документації вихователя. Створення папки «Ресурси Інтернету – вихователю» (підбір картинок, музики, книжок, статей, створення картотеки електронних адресів) за обраними темами. Написання електронного повідомлення.</i>	2-5
Усього за модуль	2	16	32		8-20
Підсумкова робота		2	8	<i>Захист навчального проєкту «ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників».</i>	10-40
		2		<i>Контрольна робота.</i>	
Підсумковий контроль				Залік	8-15
Разом за семестр	6	30	54		36-100

ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перший змістовий модуль

ІКТ в освітньому процесі ЗДО

Тема 1. Комп'ютер і інформаційно-комунікаційні технології у просторі життєдіяльності сучасної дитини-дошкільника: можливості й обмеження

Ключові поняття теми: комп'ютер і особистість, інформаційно-комунікаційні технології, розвивальне предметне середовище, комп'ютер як засіб пізнавального розвитку, БКДО, норми пізнавального розвитку дошкільників

Комп'ютер і розвиток особистості дитини дошкільного віку. Можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у пізнавальному розвитку дошкільників. Комп'ютер як елемент розвивального предметного середовища. Сучасні вимоги щодо норм пізнавального розвитку дітей, їх сутність і відображення в Базовому компоненті дошкільної освіти України. Різні точки зору на можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-пізнавальній діяльності дітей.

Тема 2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні і розвитку дітей дошкільного віку: вітчизняний та зарубіжний досвід

Ключові поняття теми: інформатизація дошкільної освіти, комп'ютер як засіб організації навчання і виховання, комп'ютерний ігровий комплекс (КІК), комп'ютерна грамотність, безпека при роботі за комп'ютером, профілактика роботи за комп'ютером, комп'ютерна кімната, кімната релаксації

Інформатизація дошкільної освіти в Україні. Основні проблеми інформатизації і комп'ютеризації освітнього процесу ЗДО. Завдання використання комп'ютеру в освітньому процесі. Державні стандарти дошкільної освіти щодо використання в освітньому процесі ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій. Зарубіжний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Комп'ютерна грамотність дітей дошкільного віку. Комп'ютерний ігровий комплекс (КІК) у закладі дошкільної освіти. Інструкції з охорони праці при роботі дошкільників з комп'ютером. Психологічні наслідки використання інформаційно-комунікаційних технологій. Вимоги до організації комп'ютерної кімнати в ЗДО. Кімната релаксації.

Другий змістовий модуль

Організація пізнавальної діяльності дошкільників засобами ІКТ

Тема 1. Пізнавальна діяльність дошкільників в умовах ЗДО і способи її організації

Ключові поняття теми: пізнавальна діяльність дошкільників, пізнавальна активність дошкільників, організація пізнавальної діяльності дошкільників

Основні компоненти пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Розвиток пізнавальної активності в умовах ЗДО. Форми, методи і технології організації пізнавальної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Тема 2. Зміст і форми організації занять з використанням комп'ютера в умовах ЗДО

Ключові поняття теми: заняття з комп'ютерною підтримкою, заняття з комп'ютерної грамотності

Особливості проведення занять з комп'ютерної грамотності для дітей дошкільного віку. Основні вимоги до організації занять для дітей дошкільного віку з комп'ютерною підтримкою. Етапи заняття за допомогою комп'ютера для дошкільників. Приклади занять. Основні показники оцінки діяльності дитини на комп'ютері.

Тема 3 Різновиди комп'ютерних ігор і доцільність їх використання у розвитку пізнавальної сфери старших дошкільників

Ключові поняття теми: розвиток пізнавальної сфери дошкільників, пізнавальна діяльність, дослідницька діяльність, програмний продукт, комп'ютерні ігри (ігри адвентурні; ігри стратегії; ігри аркадні; ігри рольові; ігри 3D-Action; ігри логічні; ігри-симулятори), якість електронних навчальних програм для дошкільників.

Комп'ютерні ігри як засіб навчання дітей дошкільного віку. Виховні і розвивальні можливості комп'ютерних ігор. Види комп'ютерних ігор для дошкільників, їх аналіз. Способи вирішення ігрових завдань в комп'ютерних іграх. Правила комп'ютерних ігор. Основні вимоги до комп'ютерних ігор. Етапи проведення заняття з використанням комп'ютерних ігор. Технологія використання електронних ігор в умовах ЗДО.

Третій змістовий модуль

Створення навчальних матеріалів для дошкільників засобами ІКТ

Тема 1. Програма «Intel® навчання для майбутнього» в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку

Ключові поняття теми: програма «Intel® навчання для майбутнього», метод проєктів, типи проєктів, педагогічні функції проєктів, ключове питання, тематичне питання, організація пізнавальної діяльності дошкільників.

Основна мета і завдання програми «Intel® навчання для майбутнього». Основи проєктної технології. Педагогічні функції методу проєктів. Дидактичні принципи методу проєктів. Можливості використання програми «Intel® навчання для майбутнього» при оформленні дидактичних матеріалів, спрямованих на розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. Орієнтовний план роботи вихователя щодо підготовки проєкту для дошкільників та їхніх батьків. Класифікація проєктів, які можливо використовувати в роботі вихователя ЗДО. Створення проєктів. Ключові, тематичні питання. Критерії і показники оволодіння педагогом проєктною діяльністю.

Тема 2. Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій в оформленні навчальних матеріалів для дошкільників

Ключові поняття теми: програма Microsoft Word, програма PowerPoint, презентація, слайд, гіпертекст, анімація тексту, програма Scratch, скрейтч-проєкт, програма Microsoft Publisher, публікація, інформаційний бюлетень, календарі, грамоти, листівки, програма Windows Movie Maker, дитяче відео

Механізм створення навчальних матеріалів для дошкільників. Використання комп'ютерних програм у розробці й оформленні навчальних матеріалів для дітей дошкільного віку. Програма Microsoft Word і типові можливості її використання у професійній діяльності вихователя. Поняття «презентація», можливості її використання у професійній роботі вихователя. Оформлення презентацій у програмі PowerPoint (шаблони оформлення презентацій, макети слайдів, створення надписів, вставка малюнків, анімація тексту і малюнку, показ слайдів). Можливості використання програми Scratch в організації дитячої пізнавальної діяльності. Можливості використання програми Microsoft Publisher у роботі вихователя з метою організації пізнавальної діяльності дошкільників з комп'ютерною підтримкою (інформаційні бюлетені, публікації, календарі, грамоти, листівки тощо). Створення публікацій для дітей дошкільного віку та їхніх батьків. Оформлення публікацій у програмі Microsoft Publisher (шаблони інформаційного бюлетеня, створення надписів, вставка малюнків). Створення відео у програмі Windows Movie Maker. Особливості і вимоги до електронних дидактичних матеріалів для дітей дошкільного віку.

Тема 3. Основні критерії ефективності електронних навчальних матеріалів для дітей дошкільного віку

Ключові поняття теми: навчальні матеріали для дошкільників, якість навчальних електронних ресурсів, захист проєктів.

Дидактичні, естетичні, розвивальні, виховні, гігієнічні вимоги, що пред'являються до освітніх матеріалів розроблених для дітей дошкільного віку. Наукові підходи до проблеми оцінювання вихователем якості навчальних електронних ресурсів. Критерії оцінки якості презентацій, електронних дидактичних ігор, занять з комп'ютерною підтримкою. Критерії оцінки якості публікацій, відео для дошкільників, батьків, педагогічних працівників. Особливості їх упровадження в роботу з дітьми дошкільного віку з метою організації їхньої пізнавальної діяльності.

Тема 4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації професійної діяльності вихователя

Ключові слова: професійна діяльність вихователя, комп'ютер як технічний пристрій, комп'ютер як технічний інструмент навчання дітей дошкільного віку, технічні програмні засоби, готовність вихователя до використання комп'ютерних технологій

Різноманітні можливості використання комп'ютеру і інформаційно-комунікаційних технологій в оптимізації основних напрямків професійної діяльності вихователя сучасного ЗДО (організація педагогічного процесу та його планування, підготовка дитини до школи, розвитку її пізнавальної сфери, робота з батьками, підвищення кваліфікації). Специфіка комп'ютеру як «технічного інструменту навчання» в роботі з дошкільниками. Використання Інтернету в роботі вихователя. Електронна пошта. Готовність вихователя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньо-виховному процесі. Вимоги до володіння майбутніми вихователями технічними програмними засобами.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

- Комп'ютер і ІКТ у просторі життєдіяльності сучасної дитини-дошкільника: можливості і обмеження – 2 години;
- Зміст і форми організації занять з використанням комп'ютера в умовах ЗДО – 2 години;
- Різновиди комп'ютерних ігор і доцільність їх використання у розвитку пізнавальної сфери дошкільників – 2 години.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

- Використання ІКТ у навчанні і розвитку дітей дошкільного віку: вітчизняний та зарубіжний досвід – 2 години;
- Пізнавальна діяльність дошкільників в умовах ЗДО та способи її організації – 2 години;
- Програма «Intel® навчання для майбутнього» в організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку – 4 години;
- Методика використання ІКТ в оформленні навчальних матеріалів для дошкільників – 6 годин;
- Основні критерії ефективності розроблених електронних навчальних матеріалів для дітей дошкільного віку – 2 години;
- Використання ІКТ в організації професійної діяльності вихователя – 4 години;
- Підсумкова робота – 4 години.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка доповідей:

- особливості та механізми розвитку пізнавальної сфери дошкільників;
- роль комп'ютера в розвитку пізнавальної сфери дитини;
- організація пізнавальної (пошукової, дослідницької) діяльності дітей засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- комп'ютер та здоров'я дитини: правила безпеки під час роботи з комп'ютером;
- організація дозвілля з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- комп'ютер як елемент розвивального предметного середовища сучасного ЗДО;
- що потрібно знати при виборі комп'ютера і комп'ютерних ігор для дошкільників;
- дослідження можливостей практичного використання ІКТ в дошкільній освіті Є. Зворигіною, С. Новосьоловою;
- М. Степанова про можливості використання комп'ютера як засобу організації навчання і виховання дітей;
- вплив комп'ютерних ігор на формування елементів логічного мислення дітей старшого дошкільного віку в дослідженнях С. Іванової;
- логічні комп'ютерні ігри для дітей;
- використання ІКТ як засобу навчання і виховання дітей дошкільного віку у працях Н. Лисенко, Н. Кирсти;
- використання ідей автора книжки «Діти і комп'ютер» Д. Солпітер у роботі вихователя ЗДО;
- вплив комп'ютера на дитину у праці І. Шишової «Дитина і комп'ютер».

Аналіз державних програм дошкільної освіти щодо застосування в освітньому процесі ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій: програми «Я у світі» і «Дитина».

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Розробка «Мапи розуму» - «ІКТ в роботі вихователя ЗДО», «Організація дитячого пізнання», «Розвиток пізнавальної сфери дошкільників», «ІКТ в навчанні та вихованні дитини».

Складання каталогу літературних джерел і словника основних понять з проблеми використання ІКТ, як засобу пізнавального розвитку дітей).

Підготовка і захист рефератів за темами:

1. Комп'ютер як елемент розвивального предметного середовища.
2. Використання комп'ютерів в освіті США і Європи.
3. Упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньо-виховний процес ЗДО в Україні.
4. Організація дитячого експериментування.
5. Методика проведення дослідження у ЗДО.
6. Використання методу проєктів у навчанні і вихованні дошкільників.
7. Організація дитячого спостереження у довкіллі.
8. Використання ІКТ у навчанні і вихованні дітей дошкільного віку.
9. Різні підходи до використання ІКТ в розвитку пізнавальної сфери дітей дошкільного віку.
10. Психолого-педагогічний зміст проєктної діяльності вихователя ЗДО.
11. Особливості організації навчання комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку.

12. Психолого-педагогічний зміст комп'ютерних програм для дошкільників.
13. Основні технології створення комп'ютерних програм для дітей дошкільного віку.
14. Педагогічні підходи до використання комп'ютерних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах ЗДО.
15. Психологічні наслідки використання комп'ютерних ігор дітьми дошкільного віку.
16. Використання комп'ютера як «технічного інструменту навчання» в умовах ЗДО.
17. Організація пошукової діяльності дітей дошкільного віку засобами ІКТ.
18. Основні проблеми інформатизації і комп'ютеризації дошкільної освіти в Україні.
19. Формування дослідницької поведінки дітей дошкільного віку засобами комп'ютерних програм.
20. Можливості використання програми «Intel® навчання для майбутнього» в діяльності вихователя ЗДО.
21. Можливі перспективи використання комп'ютера як засобу організації пізнавальної діяльності дошкільників.
22. Основні санітарно-гігієнічні, медичні та психологічні вимоги до впровадження ІКТ у роботу з дітьми дошкільного віку.

Навчальний проект «ІКТ в організації пізнавальної діяльності дошкільників»: «Методичний комплекс» – розробка плану реалізації проекту, аналіз нормативних документів (закон «Про дошкільну освіту, Базовий компонент дошкільної освіти, програми «Я у світі», «Дитина», «Впевнений старт»); «Організація пізнавальної діяльності дітей засобами ІКТ» – розробка плану-конспекту заняття (дослідницької діяльності, експериментування, гри, розваги тощо) з використанням комп'ютера як технічного інструменту навчання; «Використання комп'ютерних програм» – наведення прикладів комп'ютерних ігор для дітей дошкільного віку і їх дидактичного аналізу; «Розробка й оформлення навчальних матеріалів для дошкільників» – створення студентами презентацій, публікацій, відеоряду, скрейтч-проектів, конспектів занять, дидактичних матеріалів відповідно до тематики обраного напрямку; «Ресурси Інтернету – вихователю» добір та створення картинок, музики, книжок, статей, картотеки електронних адрес на допомогу вихователю (за обраною темою); «Документація вихователя» – оформлення прикладів документації вихователя (журнал вихователя, портфоліо на дитину, календарне планування тощо).

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Методи оцінювання: захист реферату, захист навчального проекту, підсумкова контрольна робота, залік.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Модуль 1		Модуль 2			Модуль 3				Підсумкова робота	Підсумковий контроль	Сума
10		15			20						
5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	15	100

Шкала оцінювання

90-100 – балів – відмінно (A)

60-89 – балів – добре (BC)

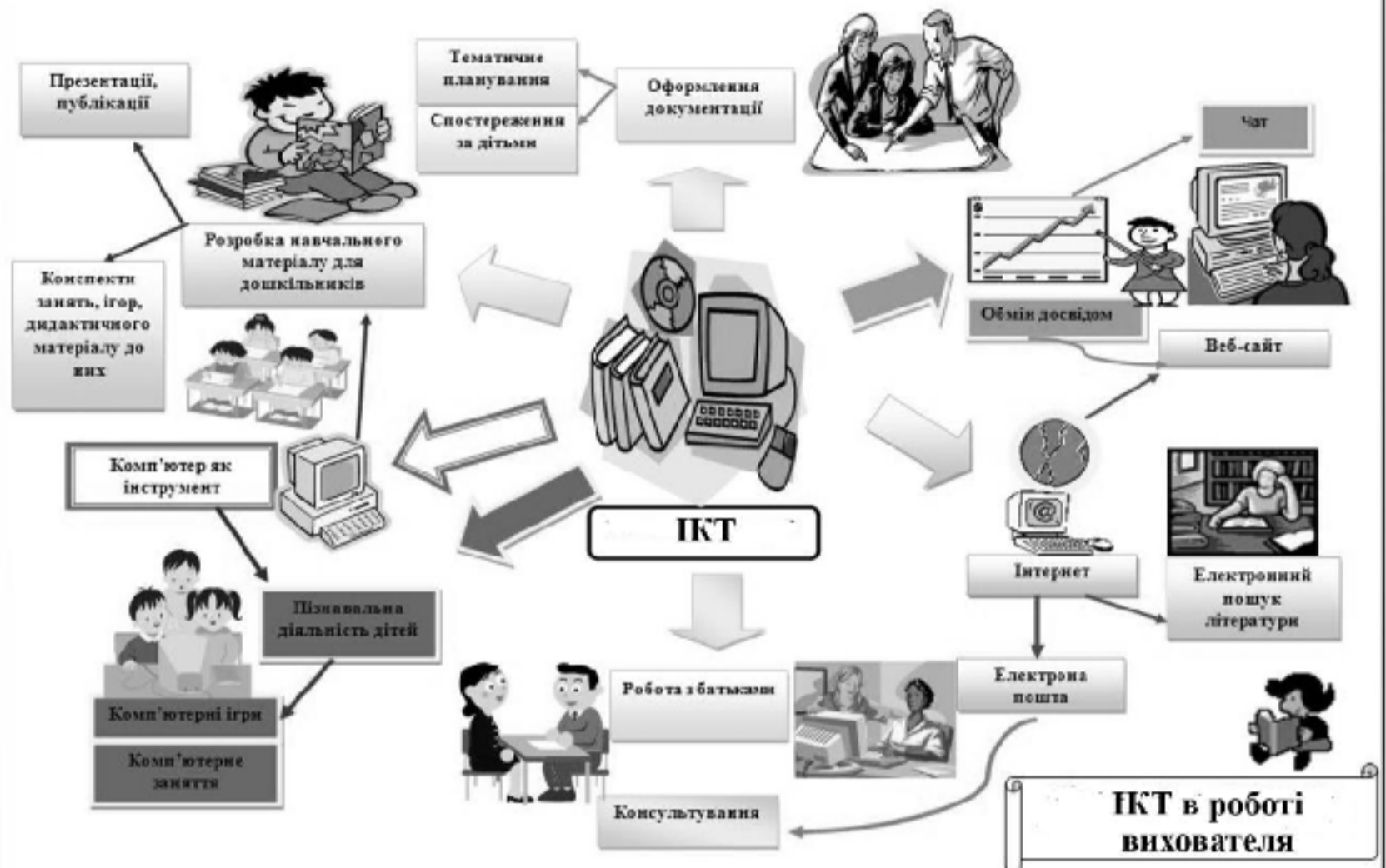
46-59 – балів – задовільно (DE)

34-45 – балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

1-33 – бали – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

**Приклади студентських розробок
(мапа розуму, презентація, комп'ютерні ігри (скрейтч-проекти),
публікація)**

Мапа розуму «ІКТ в роботі вихователя ЗДО»

Презентація

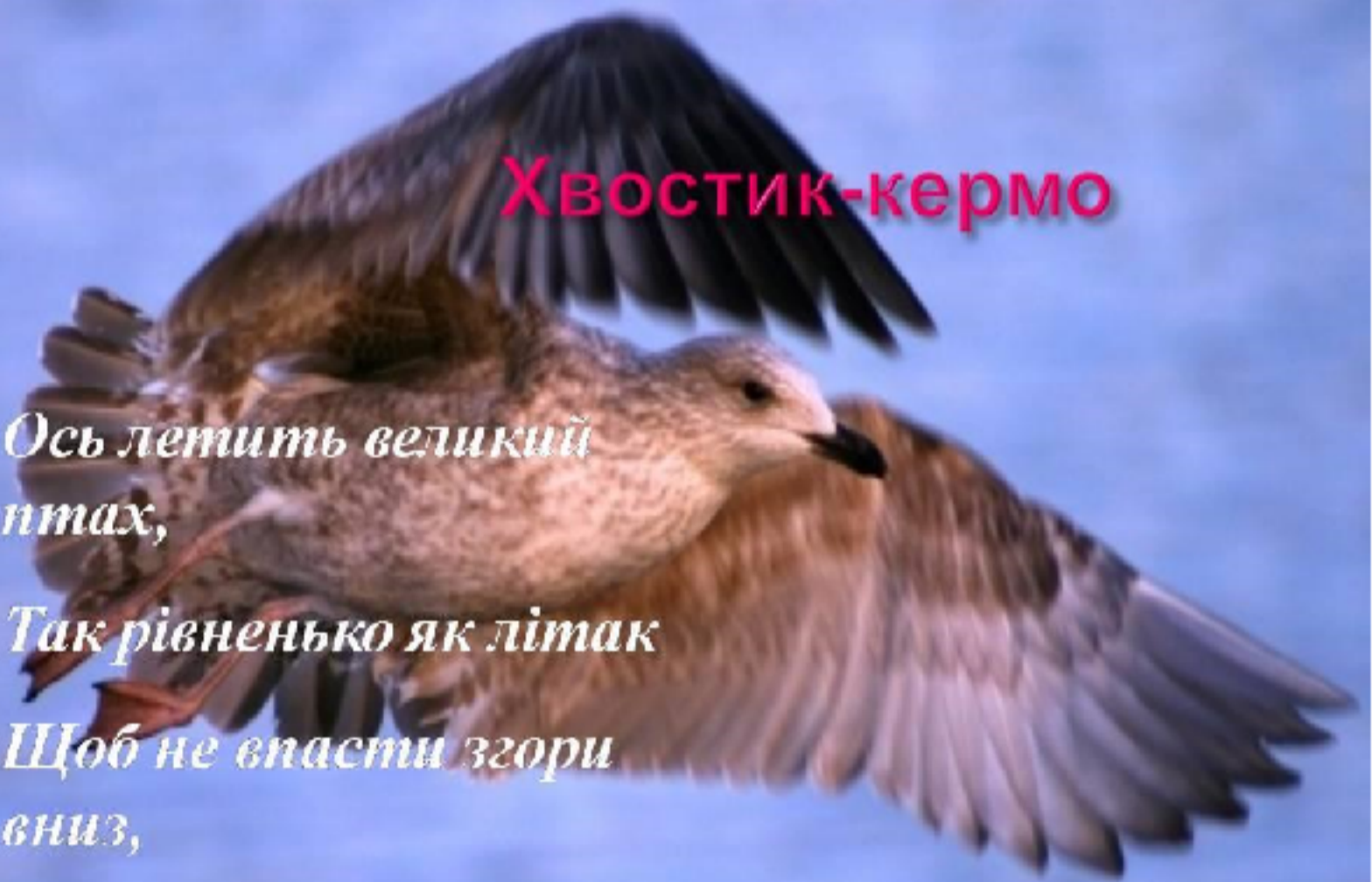

**В птаха й звіра
він буває,
Форму й колір
різний має,
Коли треба
виручає,
І в житті
допомагає**

Хвостик-кермо

*Ось летить великий
птих,
Так рівненько як літак
Щоб не впасти згори
вниз,
На це в нього кермо-
хвіст*

Хвостик-рука

*Мавпа в цирку
виступас,
На льоту банан
зривас
Щоб не впасти з
пальми вниз
Вона має руку-хвіст*

Хвостик - рушій

*Білка скаче по гілках,
Наче пташка у хмарках,
Щоб не впасти з гілки в бруд
В неї хвостик-парашут*

*Щоб стрибати
вдовзг і вгору
В кенгуру с хвіст-опора*

*Пливе риба у
ставку,
Налякалася змію,
Хвіст-рушій
допомагає,
Риба швидко
утікає*

*Отже, хвостик допомагає
деяким тваринам пересуватися!*

Хвостик-мухобійка

На подвір'ї в пас пасуться:
Кінь Петро, Корова Мотря
Та малесенький віслик.

І хвостами гонять мух
Що летять від них як пух

Хвостик-захисник

*Заходжу у ліс густючий,
Чую, щось тарахкотить.
Це змія хвостом гримучим
Захищаючись, шипить*

Хвостик-прикраса

**Бачу йде цікава
дама
Ой, та це ж
звичайна
пава!**

**Розкриває
пава хвіст,
Красота!
Ось так
сюрприз!**

Домашні тварини (скрейтч-проект)

The screenshot shows the Scratch IDE with the following elements:

- Stage:** A scene with a green field and blue sky, featuring a dog, a cat, a pig, and a cow.
- Script Area:**
  - When green flag clicked:
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow1.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow2.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow3.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow4.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow5.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow6.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow7.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow8.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow9.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow10.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow11.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow12.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow13.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow14.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow15.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow16.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow17.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow18.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow19.wav
    - Move 100 units up
    - Play sound: cow20.wav
- Assets Area:** A collection of animal and food icons, including a dog, a cat, a pig, a cow, a bone, and a red apple.

Том 1, випуск 3

Дошкільнята

ХВОСТИК-ПОМІЧНИК

ПДПУ
ім. К.Д.Ушинського

Сьогодні в номері:

Хвостик-помічник	1
Вуса, хвостики та лапки	1-2
Загадки про хвостатих звірів	2
Запрошуємо до гри!	3
Чим цікаві хвосты?	3
Запрошуємо до світу казок, білин, віршів	4

Зверніть увагу:

Хвостики поділяють на:

- хвіст-опора;
- Хвіст-рушій;
- Хвіст-кермо;
- Хвіст-ковдра;
- Хвіст-зброя;
- Хвіст-рука;
- Хвіст-захисник.

Улянка запитує Лесика:

- Чому у всіх тварин різні хвости: у свині тонкий, як шило; у корови— довгий, як мітла; у зайчика— короткий; у білочки, лисниці, вовка, кішки— пухнастий. Для чого тваринам хвости? Яку роль вони виконують у житті кожного з звірів?

Та Лесик ще й сам не знає. Звернулися діти до тата. І ось що він їм розповів.

Хвости тваринам дуже потрібні. Є хвіст-опора: кенгуру відштовхується

ним від землі і стрибає далі за всіх, а потім сідає на хвіст, як на стілець, і відпочиває; хвіст-рушій: за допомогою хвоста риби плавають; хвіст-кермо: без нього птахи не змогли б літати ні вгору, ні вниз; хвіст-ковдра; хвіст-зброя нагадує в хвості гримучої змії є бражальце, яким вона лякає ворогів; і хвіст-

захисник.

Але й це не все. Є хвіст-рука: мавпи ним чіпляються за гілки, зривають з дерева плоди і ловлять комах. ! Є хвіст-парашут, що дозволяє білкам плізати з

дерева та з гілки на гілку, розкриваючи в повітрі свій хвістик, наче парашут. Є ще й хвіст-легені, яким дихають водяні скорпіони. Одним словом, кожна тварина своїм хвостом дорозуміє, бо він виконує важливу роль у житті кожної тварини: захищає, допомагає, прикрашає їх. У коней та корів хвіст-мухобійка. Якщо хтось захоче спіймати ящірку за хвіст, то він відірветься, а

на його місці скоро виросте новий!

Вуса, хвостики та лапки

Відпочинь від важливих справ. Витягни з-під батареї свою Мурку, Царявку чи Мяумязу, посади її на коліна та дивлячись в її сонні, глибокі, наповнені тайною оченята, спитай: «Ти хто?» -

Два вуха, два ока, чотири лапи та довгий хвіст, - посміхнеться кішечка.— Не кажи, мій маленький друже, що ти про це давненько знаєш. Ось послухай.

Хвіст—не тільки прикраса кожної мурки. Головні-

це кермо, яке котикам просто необхідне. На острові Мен живуть дуже цікаві кішечки. Хвостика вони не мають. Нажаль, разом з довгою, пухнастою прикрасою ці кицьочки втратили гнучкість та стрибучість. Ходять (продовження ст.2)

вони зустрічаються, але підсвідомо у свідомість потрапили, не мають, тому що там не було порушено законів етики. Тоді вчитель підтримує зважену лояльність роботодавцю.

Саме тому: зрозуміло, зустріч, коли вона була збільшеною кількістю, була не лояльною, але це не означає її некорупційності і підтримки етики.

Зрозуміло, це не означає, що вона була збільшеною, але це

значить, що вчитель збільшив кількість своїх дій. І це не означає, що він збільшив кількість своїх дій. І це не означає, що він збільшив кількість своїх дій.

Вради, щоб це було не так. Але це не означає, що вона була збільшеною, але це

то він отримав турботу і прихильності з боку. Це не означає, що він збільшив кількість своїх дій.

Загадки про хвостатики звірів!

Без хвоста розгадає
Без чого у мій
чужа
:-
пастуха
вже!

Світу чужа і тина чужа
Судить на собі раз
На ніч з чужою чужа,
Без хвоста чужа чужа (пастух)

Сваха чужа (пастух)
чужа, і жужа
:-
пастуха чужа

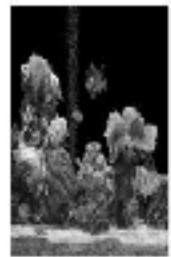
Ет чужа, і жужа
Це жужа і жужа
чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа (пастух)

Я хвоста чужа
Я хвоста чужа
Кожна чужа чужа
Пастух чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа (пастух)

Без хвоста чужа
Без хвоста чужа
Кожна чужа чужа
Пастух чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа (пастух)

Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа (пастух)

Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа
Чужа чужа чужа (пастух)

Запрошуємо до гри!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Чому цікаві хвости?

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!
Вітати!

Запрошуємо до світу казок, білчин, віршів.

Оповідання

Білка

На горобині, що росла коло огорожі, небачено зійшли з'явилася білка.

Розпушувачи хвоста, сердця вона в розквітлі стовбура та гляділа на плоди горобини, які гойдалися під віром та тонких гілках.

Білка побігла по стовбуру й повисла на гілці, гойдаючися — пере-стрибувала на огорожу. Вона тримала в роті зілочку горобини.

Швидко побігла по огорожі, а потім сховалася за стовбом, виставивши свій дужнастий білячий хвостик.

«Опахало» - зграєв и. Так називають мисливі білячий хвостик.

Білочка стрибнула на землю та її не стало видно, але мові стало несоло. Я зрадів, що подивився на білку й згадав, як називається її хвостик дуже гарно — опахало.

Вірші

Корівонька

Оп
корівонька
пішла

Пастись на травинці,
Нам корівонька дала
Молока дійниці.

Конячка

Я люблю конячку січу,
Причесу їй гарно гриву,
Грибінцем прикладку хвостик
І поїду верхи в гості.

Басня

Павич

Зібрався птах и собі царя ви-бирати. Розпустив павич свій хвіст і став у царі викликати-ся. І всі птахи за його красу вибрали його царем. А сиріка їй каже:

- Розповіси нам, павиче, коли ти царем будеш, де ти будеш пас від не-реба захищати, коли він за нами поженеться?

Павич не знав, що відповісти та всі птахи замислювали, чи добрий буде цар павич? Та вирішили царем його не бра-ти, а взяли орла.

Оповідання

Як киця спілкується з лю-диною?

В основному киця розмовляє мовою жестів. Найповніший показник настрою — хвіст. Він високо задертий в знак вітання, а якщо ще й леге-сенько адригнеться, це означає що повні знайомий киці сподобався. Якщо киця схвильо-вана, вона першою б'є хвостом себе в боки або махає ним до-гори та донизу. Якщо хвостик вертиться або як розпушений, то це означає попередження перед захистом. Ну а коли хвостик «калачиком» згорну-тий—киця задумана, їй доб-ро і настрій - хоч куди!

Наукове видання

Листопад Олексій Анатолійович

Мардарова Ірина Костянтинівна

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Монографія

За авторською редакцією